

UNIVERZITA KARLOVA

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ČESKÝCH DĚJIN

Památky nás učí. Zámek Valtice a jeho využití ve výuce dějepisu.

Monuments Teach Us. Valtice Castle and its Use in Teaching History

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Marek Fapšo, Ph.D.

Bc. Anna Formáčková

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Památky nás učí. Zámek Valtice a jeho využití ve výuce dějepisu* vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů. Dále prohlašuji, že práce nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia či použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 7. srpna 2023

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Marku Fapšovi, Ph.D. za cenné rady a podněty, za metodickou i odbornou pomoc při zpracování mé práce. Dále děkuji Ing. Adamu Kurdíkovi za povolení použít jeho sbírku pohlednic pro potřeby práce a vedení SZ Valtice za přátelský přístup. Také bych ráda poděkovala svým přátelům a kolegům ze SZ Valtice za podporu, pochopení a rady, stejně tak i mé rodině, a především partnerovi za trpělivost a podporu.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá jednou konkrétní památkou a jejím využitím ve výuce dějepisu. V teoretické části se autorka věnuje úloze památek ve vzdělávání, způsobům, jakým památky vystavují, a také obsahu, který je vystavován. Praktická část se zaměřuje na výukový projekt, jenž bude realizován na zámku Valtice. Hlavním cílem práce je rozvoj konceptů historické gramotnosti u dané skupiny studentů.

Annotation

This diploma thesis deals with one specific monument and its use in the teaching of history. In the theoretical part, the author focuses on the role of monuments in education, the ways in which monuments are displayed, and also the content that is displayed. The practical part focuses on a teaching project that will be implemented at Valtice Castle. The goal of the thesis is the development of the historical thinking concepts.

Klíčová slova

památky, zámek, projekt, výuka, expozice, výstava, dějepis

Key words

monuments, castle, project, teaching, exposition, display, history

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

LVA – Lednicko-valtický areál

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NPÚ – Národní památkový ústav

PED MUNI – Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

PedF UK – Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SH – Státní hrad

SOČ – Středoškolská odborná činnost

SZ – Státní zámek

UNESCO – Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (zkratka z anglického United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation)

ÚOP – Územní odborné pracoviště

ÚPS – Územní památková správa

ZŠ – Základní škola

Obsah

ÚVOD	11
1. MOTIVACE A CÍLE PRÁCE	11
2. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	13
3. STRUKTURA PRÁCE.....	16
I. TEORETICKÁ ČÁST	18
1. VALTICE.....	18
1.1. <i>Vývoj názvu města</i>	19
1.2. <i>Historie města</i>	20
2. HISTORIE ZÁMKU.....	24
3.1. <i>Stavební vývoj zámku</i>	24
3.1.1. Valtický zámek ve 20. století	35
3.2. <i>Uplatnění tématu ve výuce</i>	41
3.2.1. Možnosti adaptace tématu do výuky	41
4. LICHTENŠTEJNOVÉ	46
4.1. <i>Původ a středověk</i>	46
4.2. <i>Novověk a mocenský vzestup</i>	47
4.3. <i>Od 19. století po současnost</i>	53
4.4. <i>Uplatnění tématu ve výuce</i>	56
4.4.1. Možnosti adaptace tématu do výuky	56
5. PAMÁTKOVÁ PÉČE	59
5.1. <i>Přístupy k péči o kulturní dědictví</i>	59
5.2. <i>Památková péče v České republice</i>	62
5.2.1. První projevy zájmu o památky	62
5.2.2. Současná situace	63
5.3. <i>Uplatnění tématu ve výuce</i>	66
5.3.1. Možnosti adaptace tématu do výuky	66
6. JAK VYSTAVUJEME MINULOST	68
6.1. <i>Památka jako muzeum</i>	68
6.2. <i>Památka a vzdělávání</i>	69
II. PRAKTICKÁ ČÁST	72
1. METODIKA.....	72
1.1. <i>Práce s památkami ve výuce dějepisu</i>	72
1.2. <i>Praxe u nás</i>	73
2. KONCEPCE PROJEKTU	75
2.1. <i>Historické myšlení</i>	75
3. CÍL PROJEKTU	77
3.1. <i>Návaznost na RVP</i>	77
4. VYMEZENÍ PROSTORU.....	80
5. ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY.....	81
6. POMŮCKY	83
7. ČASOVÝ HARMONOGRAM	84
8. PROJEKT	85
8.1. <i>První část</i>	85
8.1.1. Test	85
8.1.2. Kontrolní aktivita	87
8.2. <i>Druhá část</i>	90
8.2.1. Skupina č. 1: vstupní místnost	92
8.2.2. Skupina č. 2: ložnice	93
8.2.3. Skupina č. 3: salon	94
8.2.4. Skupina č. 4: pracovna	95
8.2.5. Skupina č. 5: grafický kabinet	96
8.2.6. Skupina č. 6: někdejší jídelna	97
9. HODNOCENÍ.....	98
9.1. <i>Kolečko sdílení</i>	98

9.2.	<i>Evaluační aktivita ve škole</i>	101
9.3.	<i>Hodnocení projektu</i>	103
9.3.1.	Hodnocení testu	103
9.3.2.	Hodnocení jednotlivých výstupů	104
9.4.	<i>Sdílení výstupů s ostatními třídami</i>	108
10.	MODIFIKACE PROJEKTU	109
10.1.	<i>Cíle</i>	109
10.2.	<i>Návaznost na RVP ZV</i>	110
10.3.	<i>Prostor</i>	110
10.4.	<i>Předpoklady</i>	110
10.5.	<i>Časový harmonogram</i>	111
10.6.	<i>Pomůcky</i>	111
10.7.	<i>Prohlídka</i>	111
10.8.	<i>Hodnocení</i>	112
10.9.	<i>Sdílení s ostatními</i>	112
11.	VYHODNOCENÍ PROJEKTU	113
III.	ZÁVĚR	115
IV.	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	116
V.	PŘÍLOHY	123

Úvod

1. Motivace a cíle práce

V úvodu této práce, zvláště v části věnované motivaci a cílům práce, si dovoluji na začátek být poněkud osobnější.

První myšlenka věnovat se projektu, který by nějakým způsobem tematizoval památku ve výuce dějepisu se v mé hlavě zrodila už zhruba před šesti lety, kdy jsem ještě jako začínající průvodkyně provázela skupiny studentů, žáků i úplně malých dětí na SH Karlštejn. Tehdy ale moje myšlenka velmi rychle zmizela, neboť pro její rozvinutí neexistovaly příhodné podmínky. Později jsem se dostala do prostředí, které bylo v mnohém více inspirující. Na zámek, který podle mého nabízel mnohem více prostoru pro potřeby výukového projektu jak z hlediska prostoru fyzického, tak z hlediska prostoru témat, která se nabízela ke zpracování.

Jako průvodkyně mám za sebou již několik sezón, během nichž jsem se setkala s celou řadou lidí, od starších až po ty nejmladší. Některá setkání bych nejraději zapomněla, některá se naopak budu snažit uchovat v paměti co nejdéle. Taková setkání převažují a patří mezi ně i setkání se skupinkou malých dětí z mateřské školy na SH Karlštejn, nebo se skupinkou mladých dospívajících z tábora na SZ Valtice. Obě byla inspirující a definitivně mě donutila se o otázku edukace na památkách více zajímat.

Měla jsem to štěstí, že jsem na zámku našla kolegy, kteří pro mé nadšení měli pochopení, a dokonce přicházeli s vlastními nápady, jak by se zámek, jeho prostory a příběh daly co nejlépe využít. Stejně tak s nápady přicházeli studenti a žáci, se kterými jsem až už během vykonávané praxe v rámci studia, nebo během práce přišla do styku. Bohužel výsledný projekt musí být omezen jak tematicky, tak prostorově, a tak nedošlo na všechny poznatky a navržené možnosti. Věřím ale, že nepřijdou vniveč a že se jim jednou dostane pozornosti třeba na papíře jiné závěrečné práce.

Projekt je výsledkem dlouhodobého přemýšlení, práce a konzultací. Jelikož práce byla náročnější, než jsem předpokládala, a termíny jsou neúprosné, nepodařilo se mi projekt provést v praxi. I tak věřím, že cíle, které si klade, splní. Ráda bych však projekt v budoucnu realizovala buď s vlastní třídou, nebo i v roli památkového pedagoga či pouhého poradce. Myslím si totiž, že v sobě skrývá velký potenciál a dá se velmi dobře využít nejen na zámku ve Valticích.

Hlavním cílem této práce je představit výukový projekt věnující se roli památky v naší historii, v našem vzpomínání a celkově v našem životě, a to v celém širokém kontextu. Věnuje se proto nejen projektu samotnému, ale i teoretickému základu památkové péče, metodickému

podkladu a historii místa, ve kterém se pohybujeme. Projekt je zacílen na studenty, kteří hledají odpovědi na otázky *Proč chodíme na památky, když nám tam jenom suše někdo něco vypráví? Jaký smysl mají památky? Jakou roli hrají ve společnosti?*. Díky aktivitám, které studentům dovolují nakouknout za oponu fungování památek a snaží se ukázat problematiku vystavování a tvorby expozic, by studenti měli na tyto otázky najít odpověď.

Nejde ale jen o odpovědi na tyto otázky, jde také o širší souvislosti památky, poněvadž ta nepůsobí jako samostatný subjekt, naopak jako součást velkého systému, v tomto případě Lednicko-valtického areálu, který jako jedna z 12 památek u nás zapsaných na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO, není už jen věcí české památkové péče. Projekt proto cílí také na pochopení širokých kontextů památkové péče a snaží se odpovídat i na otázky, jako jsou např. *Jaký má smysl chránit památky? Jak památková péče probíhá? Proč jsou některé památky chráněny „více“? Proč je to pro nás důležité?*

Aby studenti mohli k odpovědím na otázky dospět, a navíc se přitom příjemným způsobem dozvědět nové informace, využívám v projektu badatelské způsoby výuky a metody historického myšlení, které představil již Peter Seixas ve své knize *The Big Six, Historical Thinking Concepts*¹, dále ji rozpracovává a pracuje s ní i poměrně nedávno vydaná učebnice dějepisu pro 9. ročník ZŠ *Soudobé dějiny* nakladatelství Fraus². Inspirací mi byl veliký několikadílný projekt Národního památkového ústavu, Ministerstva kultury, Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity *Památky nás baví*³, ze kterého jsem převzala principy některých metod a přístupů, jež by měly vést ke zdárnému splnění stanoveného cíle.

Věřím, že práce a především projekt, splní očekávané cíle, a i když se nepodařilo ho realizovat tento rok, se to podaří v budoucnu. Vzhledem k tomuto faktu je vše v předkládané práci pouze teoretické.

---

¹ SEIXAS, Peter a Tom MORTON. *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Cengage Learning EMEA, 2012. ISBN 9780176541545.

² *Soudobé dějiny: pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů, 2022. Škola s nadhledem. ISBN 978-80-7489-617-0.

³ HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví 1: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2023-07-09]. ISBN 978-80-905631-6-2. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/pamatky-nas-bavi-1.pdf>.

2. Vymezení základních pojmů

Pro pochopení celé myšlenky jak projektu, tak diplomové práce samotné, je třeba si vymežit základní pojmy, v jejichž rámci se budeme pohybovat.

Prvním takovým termínem je přirozeně *památk*. *Památkou* se obecně, v nejširším slova smyslu, míní věc, která je z různých důvodů chráněna před fyzickým zánikem. Důvody této ochrany mohou být např. historické, kulturní, ekonomické či osobní. Z hlediska péče o památky je dělíme na *památky movité*, mezi něž se řadí díla uměleckého rázu, jako jsou např. obrazy, sochy apod., liturgické předměty, hudební památky nebo také technická díla. Dalším druhem památek jsou *památky nemovité*, mezi ně patří nejčastější a nejviditelnější část památkové péče u nás, a sice hrady, zámky, tvrze a další památkově chráněné objekty – církevní a náboženské stavby, vybrané městské budovy, určité vesnické stavby, nebo i malé stavby v krajině, jako jsou třeba boží muka, kapličky, exteriérové sochy a jiná sochařská díla.⁴ V této práci se *památkou* rozumí historický objekt zámku Valtice s přilehlým okolím. Zámek Valtice nelze chápat bez kontextu lednicko-valtického areálu, který tvoří už od počátku jeho vzniku kompaktní celek, a je tedy nedělitelnou jednotkou.

Další pojem, který je nutno jasně definovat je *kulturní dědictví*. *Kulturní dědictví* je souhrn kulturních statků, děl a hodnot, kterou „dědí“ mladší generace od těch starších. A aby bylo jasné, co všechno je mladší generaci odkazováno, je *kulturní dědictví* rozděleno na materiální (hmotné) kulturní dědictví a nemateriální (nehmotné) dědictví. *Materiální kulturní dědictví* tvoří památky archeologické, umělecké, architektonické, skupiny budov a lokality typu archeologických nalezišť či komponované krajiny s výjimečnou historickou, estetickou nebo vědeckou hodnotou. Mezi *nemateriální kulturní dědictví* řadíme znalosti, dovednosti, ale i další artefakty, které různé komunity považují za součást svého dědictví. Tyto znalosti, dovednosti a všechny kulturní prostory a artefakty se postupně stávají tradicí, neboť jsou předávány z generace na generaci, tím pak tradice zakládá pocit identity a kontinuity, zároveň podporuje úctu ke kulturní rozmanitosti a lidské tvořivosti. Pro potřeby této práce je však třeba definici poněkud modifikovat. Definice *kulturního dědictví* pro náš účel zahrnuje i koncept udržitelného rozvoje, neboť „je ve veřejném zájmu zachovat je pro budoucnost.“⁵

---

⁴ Základní pojmy aneb Abychom si rozuměli... In: *Památky nás baví: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. Praha: Národní památkový ústav, 2015, s. 17. ISBN 978-80-905631-6-2.

⁵ Základní pojmy aneb Abychom si rozuměli... In: *Památky nás baví: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. Praha: Národní památkový ústav, 2015, s. 15–16. ISBN 978-80-905631-6-2.

Jako kombinaci těchto dvou pojmů bychom mohli chápat termín *kulturní památka*. Není to však tak jednoduché, *kulturní památka* nevznikla pouze spojením dvou výše zmíněných termínů. V tomto případě si můžeme pomoci zákonem, konkrétně zákonem č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči. Zákon jasně definuje *kulturní památky* jako nemovité a movité předměty, eventuálně jejich souhrny, *kteřé jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti* nebo které jsou projevy jakékoliv tvůrčí schopnosti a práce člověka z různých oborů. Dále může být jako *kulturní památka* označen ten objekt, který se svou existencí nějak přímo váže k nějaké významné osobnosti či historické události, přičemž za *kulturní památku* lze prohlásit i soubor věcí nebo staveb i v případě, že některé části z nich nevykazují znaky *kulturní památky* tak, jak je definována v předchozích bodech zákona.⁶

Pod pojmem *památková péče*, jinak řečeno také *ochrana památek*, rozumíme cílenou snahu společnosti o zachování vybraných děl movitého a nemovitého *kulturního dědictví*, zejména staveb. *Památková péče* je realizována jak na národní, tak na mezinárodní rovině, přičemž forma a úroveň se v jednotlivých státech světa liší. Z principu věci je *památková péče* kontroverzním tématem, neboť každý může památkovou hodnotu, kterou je třeba chránit a zachovat, spatřovat v něčem jiném. Navíc množství lidí vidí problém buď až v přílišné ochraně mnohdy pro ně nevýznamných památek, nebo naopak v žádné ochraně pro ně důležitých památek.⁷

Edukace je ve slovníku současné češtiny definována pomocí synonyma *výchova* nebo *vzdělání*, přičemž slovo považuje slovník za odborné až knižní.⁸ Pro potřeby našeho projektu musíme však pojmy *vzdělání* (potažmo *vzdělávání*) a *výchova* odlišovat. *Edukace* ve smyslu záměrného rozvíjení osobnosti člověka pomocí aktivit, při nichž dochází k (celoživotnímu) učení pod sebe sice oba pojmy zahrnuje, nicméně je rozlišuje. *Výchova* má za cíl prostřednictvím záměrného působení na osobnost jedince dosáhnout celkového a celoživotního rozvoje a pozitivních změn v jeho vývoji. Zatímco *vzdělávání* je chápáno jako vědomý a organizovaný proces učení, nabývání a osvojování nových znalostí, dovedností, postojů

---

⁶ ZÁKON ČESKÉ NÁRODNÍ RADY O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI. *Zákon č. 20/1987*. Praha, 1987.

⁷ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Máme chránit stavby naší doby, anebo ne?. *Novinky.cz* [online]. Právo, 2006, 29. 11. 2006 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-mame-chranit-stavby-nasi-doby-anebo-ne-40141523>.

⁸ Slovník současné češtiny: Edukace. *Nechybujte.cz* [online]. Brno: Lingea, 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny/edukace?>.

a hodnot. Tento proces se odehrává ve školním prostředí a je zde realizován prostřednictvím různých činností, které vedou ke zmiňovaným cílům.⁹

V rámci *edukace* vnímáme ještě jeden specifický typ, a sice *edukace v historickém prostředí*, která je specifikována právě místem, kde se odehrává. Je při ní důležité *genius loci* a předmětem zájmu jsou *památky movité* v autentickém prostředí, nebo i *památky nemovité* jako takové. Z pedagogického hlediska mluvíme o *památkové edukaci*.¹⁰

Národní památkový ústav (NPÚ) je příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo kultury ČR. Památkový zákon této instituci ukládá řadu odborných úkolů týkající se státní památkové péče. *Ústav* si vytyčil několik cílů, k nimž své aktivity směřuje. Jsou to cíle následující: Zaprvé odborný výzkum a vývoj týkající se památek a památkových chráněných území, stejně tak i odborné usměrňování péče o ně. A zadruhé údržba souboru zpřístupněných památek, zejm. hradů a zámků, které *Národní památkový ústav* přímo spravuje. *NPÚ* je jakožto největší a nejvýznamnější institucí věnující se památkové péči u nás strukturována tak, aby dosáhla svou působností po celé ČR. V Praze sídlí její generální ředitelství, v dalších městech se pak nachází další územní pracoviště (ÚOP), jež jsou v každém kraji zastoupena jednou. V rámci *NPÚ* fungují také Územní památkové správy (ÚPS), které zajišťují a prakticky vedou správu památek v péči *NPÚ*; takové *ÚPS* jsou po republice 4 – v Praze, Českých Budějovicích, na Sychrově a v Kroměříži. Celkově spravuje *NPÚ* na 100 památek, z nichž naprostou většinu tvoří hrady a zámky.¹¹

Jak již bylo zmíněno výše, v rámci výuky vyčleňujeme specifický typ vzdělávání, která se realizuje v mimoškolním prostředí, příznačně v původním, hodnověrném prostředí *památky*. *Památková edukace* navíc chápe *památky* i jako svůj vzdělávací obsah a za cíl si klade především vytvoření kladného vztahu dětí, mladistvých i dospělých ke kulturně historickému dědictví.¹²

Naprostou většinu historických staveb nemusíme označovat jako *památku*, ale také jako *památkový objekt*, jímž je chápána zejména ta *památky*, která je chráněna dle zákona jako

---

⁹ Základní pojmy aneb Abychom si rozuměli... In: *Památky nás baví: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. 2015, s. 14.

¹⁰ Tamtéž

¹¹ O nás. *Národní památkový ústav* [online]. Praha, 2023, 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/o-nas>.

¹² Základní pojmy aneb Abychom si rozuměli... In: *Památky nás baví: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. 2015, s. 17.

nemovitá *kulturní památka*. V úzkém slova smyslu tak můžeme označit i zpřístupněné *objekty* ve správě NPÚ.¹³

Jako *Rámcové vzdělávací programy* jsou označovány základní kurikulární dokumenty, podle nichž je realizována výuka na všech úrovních školství, tedy předškolní, základní a středoškolské. *RVP* stanovuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) na dvou úrovních: státní a školské.¹⁴ *RVP* jsou děleny podle vzdělávacích oblastí a stanovují očekávané výstupy, které by měl žák na různých úrovních vzdělávání splňovat. V této práci se pro nás *RVP* stávají klíčovou složkou, neboť se zde na ně odkazují a směřují svůj projekt tak, aby byly naplněny očekávané výstupy odpovídajícího stupně vzdělávání.¹⁵

Památkový pedagog je specializovaný pedagog zabývající se *památkovou edukací*, resp. *edukace v historickém prostředí*. Takto školený pedagog by měl být schopen rozpoznat vzdělávací potenciál konkrétního *památkového objektu*, a zároveň by měl být schopen tento potenciál převést do „řeči“ žáků, studentů či jiných účastníků programu. Pro tento účel umí *památkový pedagog* zvolit přiměřené edukační cíle a metody, které budou pro danou cílovou skupinu adekvátní a povedou k učení a k poznávání světa památek.¹⁶

Badatelská výuka, neboli *badatelsky orientovaná výuka* je v tomto projektu výuka založená na samostatné práci studentů s prameny. Studenti svým bádáním nad historickými prameny dospějí k zodpovězení badatelské otázky.¹⁷

3. Struktura práce

Tato práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část obsahuje několik kapitol věnující se teoretickým základům práce. Aby práce byla relevantní k jejímu účelu, je na konci každé teoretické kapitoly umístěna podkapitola věnující se možnostem zařazení tohoto tématu do výuky.

Praktická část se v několika kapitolách zabývá samotným projektem. Prozrazuje metodiku, koncepci a cíle projektu. Dále vymezuje prostor, ve kterém projekt probíhá, jmenuje pomůcky, se kterými se v něm pracuje, a vytyčuje i časový harmonogram. Konečně popisuje

---

¹³ Základní pojmy aneb Abychom si rozuměli... In: *Památky nás baví: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. 2015, s. 17.

¹⁴ Tamtéž, s. 18.

¹⁵ RVP – Rámcové vzdělávací programy. *Edu.cz* [online]. 2022 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>.

¹⁶ Základní pojmy aneb Abychom si rozuměli... In: *Památky nás baví: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. 2015, s. 18.

¹⁷ Koncepce badatelské řady dějepisu. *Fraus.cz* [online]. Praha: Nakladatelství Fraus, 2022 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.badatelskydejepis.fraus.cz/koncepce-badatelske-rady>.

samotný projekt, materiály k němu jsou pak umístěny v přílohách. Následuje kapitola o způsobu hodnocení projektu, kapitola popisující modifikaci projektu pro potřeby druhého stupně ZŠ a kapitola vyhodnocující samotný projekt.

Práci uzavírá závěr, seznam použitých pramenů a literatury a samozřejmě přílohy, ve kterých jsou umístěny nejen všechny materiály potřebné pro projekt, ale i některé doplňující obrázky.

I. Teoretická část

1. Valtice

Valtice jsou malé město ležící na jižní Moravě v okrese Břeclav a v těsné blízkosti rakouských hranic. Město je již od nepaměti spjato s vinařskou tradicí, dokonce je mu v současnosti přezdíváno „hlavní město vína“.

Blízkost rakouských hranic je však pro historii města naprosto klíčovou záležitostí. Po celá staletí až do roku 1920 leželo město na rakouské straně hranic, až právě v onom roce na základě dohody ze Saint-Germain bylo město připojeno k nově vzniklému Československu. Později v druhé polovině 20. století hrála hranice s „imperialistickým“ Rakouskem také významnou roli. Valtice se totiž nacházely v hraničním pásmu, proto např. pro potřeby návštěvu místního zámku byla nutná výjezdní doložka.

Jak již bylo zmíněno výše, město Valtice je také – a nutno dodat, že oprávněně – nazýváno hlavním městem vína. Valtice skutečně patří mezi nejnavštěvovanější vinařská města v České republice, spadají pod Mikulovskou vinařskou podoblast a nachází se zde i veřejná degustační expozice vín oceněných titulem Salon Vín České republiky; tato expozice je dokonce umístěna přímo ve sklepních prostorách tamějšího zámku.

Historie nejen zámku, ale celého města a okolí, je neodmyslitelně spjatá s knížecí rodinou Lichtenštejnů, jež určovala směr, kterým se město ubíralo, dlouhá staletí, až do roku 1945, kdy jí byly i tyto statky odebrány na základě tzv. Benešových dekretů.

V následujících podkapitolách se dozvíme více informací jak o městě, tak o samotné knížecí rodině Lichtenštejnů. Tyto informace jsou naprosto nezbytné pro pochopení kontextu celé práce.

1.1. Vývoj názvu města

Roku 1192, kdy tehdy biskupský hrad získal rod Seefeldů, se v pramenech Valtice objevují pod názvem Veldesperch, občas v nejstarších listinách i ve zkomolené variantě Veldespurch. Obě varianty by odpovídaly významu *Veldův hrad*, přičemž vlastní jméno bylo údajně poněkud odlišné, původně tedy mělo jít o *Velinsichův hrad*. S názvem Veldesperch se opakovaně setkáváme až do 14. století. Na počátku 15. století je v lichtenštejnském urbáři uveden název Veltsperig a později se název změnil na německé Feldtsberg (Feldtsperg, Feldtsperig), který se následně ustálil ve formě Feldsberg.

Český název Valtice se poprvé objevuje v letech 1527 a 1528. Není jisté, jak tvar vznikl, buď se jedná o novotvar, nebo o zkomoleninu z minulých názvů města. Nicméně se pod tímto názvem Valtice vyskytují i v lichtenštejnských listinách, dokonce i na Komenského mapě z roku 1627 hned vedle německého ekvivalentu Feldsberg. Zároveň se setkáváme i s lidovým názvem Valčice, který se mezi lidmi užívá dodnes, i přesto, že od roku 1920, kdy byly Valtice připojeny k Československu, se úředním názvem města stal český název Valtice.¹⁸

Podle Wikipedie by měl německý název Feldsberg znamenat „kopec v poli“. Jedná se o doslovný překlad tohoto slova. Český ekvivalent tohoto názvu pak pouze hláskově upravuje původní německé jméno a přidává vlastní koncovku.¹⁹ Zatímco Wikipedie ve svém článku význam názvu města definuje, oficiální stránky města o něm taktně mlčí²⁰. Lidové označení Valčice je přejato z charvátské výslovnosti německého výrazu. Ačkoliv se předpokládá, že český výraz přejali charvátské kolonisté, nemusí tomu tak skutečně být, neboť střídání hlásek (zvl. *F* a *V*) je na česko-německém pomezí poměrně běžné.²¹

Město Valtice má tak počestělý a ustálený název, jehož význam je v této kapitole sice vyložen, nicméně není stěžejní pro potřeby této práce, pouze dokresluje prostředí, ve kterém se pohybujeme.

---

¹⁸ ZEMEK, Metoděj, a . Vývoj názvu města Valtic. In: LÁZNIČKA, Zdeněk, Emil M. HACHLER, Metoděj ZEMEK, Vladimír VOLDÁN, Alena ZIMÁKOVÁ, Jaroslav ŠKOLL, Milena HORNĀNSKĀ a Josef POLIŠENSKÝ. *Valtice*. Brno, 1970, s. 22-23.

¹⁹ Valtice. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 26.5.2023 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Valtice>.

²⁰ Historie města. *Valtice.eu* [online]. Galileo Corporation, 2023 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://www.valtice.eu/mesto/historie-mesta/>.

²¹ Valtice. In: HOSÁK, Ladislav a Rudolf ŠRÁMEK. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku: Díl 2 (M-Ž)* [online]. Praha, 1980, s. 660-661 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: https://www.academia.edu/28727583/Ladislav_Hosák_Rudolf_Šrámek_M%C3%ADstn%C3%AD_jména_na_Moravě_a_ve_Slezsku_D%C3%ADl_2_M_Ž_Place_names_in_Moravia_and_Silesia_Volume_2_M_Ž_Ortsnamen_in_Mähren_und_Schlesien_Band_2_M_Ž_Umieśc_nazwy_na_Morawach_i_Śląsku_Tom_2_M_Ž?auto=download.

1.2. Historie města

Valtice jsou menší město na hranicích s Rakouskem, kde v dnešní době žije zhruba 3,5 tisíce obyvatel. Leží v okrese Břeclav v Jihomoravském kraji a zároveň spadá pod Mikulovskou vinařskou podoblast, jedná se totiž hlavně o vinařské město, které je každoročně cílem velkého množství turistů domácích i zahraničních především právě kvůli vínu.²²

Historicky jde však o velmi zajímavou oblast. První zmínky o Valticích pocházejí již z 12. století, kdy přešly z majetku pasovských biskupů do rukou rodu Seefeldů. Ti v místech, kde dnes stojí barokní zámek, vybudovali středověký hrad a kolem něj podhradí, jenž se městem stalo údajně již na přelomu 12. a 13. století. Rod Seefeldů však nedlouho poté vymřel po meči, a valtické panství tak získal rod Kuenringů, posléze Rauhensteinů. Roku 1395 pak přešel celý hrad i s podhradím do vlastnictví rodu Lichtenštejnů.²³

Lichtenštejnové byli zásadní nejen pro samotné Valtice, ale i pro celé okolí. Za celá staletí, po která Lichtenštejnové vlastnili valtické panství, zcela změnili ráz okolní krajiny. Jako první začali s vysušováním okolních močálů a zakládáním rybníků. V 15. století muselo valtické panství odolávat nájezdům husitů, kteří roku 1426 vypálili město, kostel, a dokonce i část hradu, nicméně Lichtenštejnové se ukázali býti schopnými ekonomy a hospodáři, neboť v 16. století nejenže dobře spravovali celé panství, ale upevnili i jeho postavení připojením okolních obcí – Úvaly, Poštorná, Charvátská Nová Ves, Hlohovec či Lednice.

Dalším významným okamžikem v historii města se stal příchod milosrdných bratří na počátku 17. století, konkrétně v roce 1605. Ve městě založili nemocnici s klášterem. Během 17. století čelily Valtice mnoha vojenským nájezdům. V tom samém roce, kdy do města přišli milosrdní bratři, bylo město obléháno uherskými vojsky. Tehdejší majitel panství Karel I. z Lichtenštejna stál na straně Matyáše Habsburského, pozdějšího rakouského císaře. Za svou věrnost císaři byl později Karel odměněn knížecím titulem a primátem mezi rakouskými knížaty. Valticím se nevyhnula ani třicetiletá válka. Několikrát bylo město zničeno a obnovováno bylo postupně až po roce 1648.

Karel Eusebius z Lichtenštejna, syn knížete Karla I. z Lichtenštejna, jako velký mecenáš a milovník umění nechal v letech 1631 až 1671 vystavět nový farní kostel na městském náměstí. Vzhledem k tomu, že ve Valticích pobýval velmi rád, dokonce se město za

---

²² O městě. *Valtice: Oficiální stránky města* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://www.valtice.eu>.

²³ Historie města. *Valtice: Oficiální stránky města* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://www.valtice.eu/mesto/historie-mesta/>.

jeho vlády stalo hlavním sídelním městem rodu, přizpůsoboval podobu zámeckého objektu svému vlastnímu vkusu. K zámeckému pozemku přikoupil další a dal vybudovat notnou část dnešního zámku. Zvelebování města však nebylo starostí jen samotné vrchnosti, ale také, a to především, valtických obyvatelů. V roce 1663 budovali Valtičtí příkopy proti tureckému vpádu u Ranšpurku. Aby tureckého nebezpečí nebylo málo, táhla přes Valtice o dvacet let později část pomocného vojska vedená Janem Sobieským na pomoc Vídni, která v té době byla obléhána právě Turky. Až do roku 1684, kdy Karla Eusebia na knížecím stolci vystřídal jeho syn Jan Adam Ondřej, město prosperovalo.²⁴

Jan Adam Ondřej byl však posledním členem Karlovy rodové větve, a proto když v roce 1712 zemřel, vymřela s ním i celá tato větev rodu. Následnictví tedy přešlo na linii jeho bratra, konkrétně se následníkem stal vnuk Karlova bratra Antonín Florián. Antonín Florián soustředil své síly převážně na výkon funkce císařského velvyslance v Římě, a tak valtické panství zůstávalo stranou jeho zájmu.²⁵

Na přelomu let 1679 a 1680 se městu nevyhnula morová epidemie. Později v 18. století se rázně změnil vzhled města, kdy zde přibýlo několik dominant – nový objekt kláštera, nemocnice milosrdných bratří nebo rozšíření zámku a kostela. 19. století s sebou přineslo mnoho dalších změn. Během napoleonských válek tudy několikrát putovala vojska jak domácí, tak nepřátelská, válečné škody pak ještě roku 1807 znásobil velký požár.²⁶ Po krizi přišlo období konjunktury. Lichtenštejnové nechali strhnout městské hradby, které bránily hospodářskému rozvoji města, především zde ale začali budovat stavby v různých historizujících slozích. Kolem města stojí dodnes např. Dianin chrám (známý také jako Rendez-vous), Kolonáda na Reistně a Belveder, všechny tyto stavby byly už od počátku zamýšlenou součástí rozsáhlého komplexu budov, lesů, parků a zahrad lednicko-valtického areálu.²⁷

Strategická poloha na zemských hranicích však Valticím přinesla opět soužení a období útrap, to když v roce 1866 vypukla rakousko-pruská válka. Nejenže pruští vojáci město

---

²⁴ ZEMEK, Metoděj, Vývoj názvu města Valtic. In: LÁZNIČKA, HACHLER, ZEMEK, VOLDÁN, ZIMÁKOVÁ, ŠKOLL, HORNĀNSKÁ a POLIŠENSKÝ. *Valtice*. 1970, s. 86.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Historie města. *Valtice: Oficiální stránky města* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://www.valtice.eu/mesto/historie-mesta/>.

²⁷ Lednicko-valtický areál. *Lednickovaltický-areal.cz* [online]. 2012 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <http://www.lednickovaltický-areal.cz>.

poškodili, ale také zde kvůli jejich přítomnosti vypukla epidemie cholery, na níž zemřelo velké množství civilních obyvatel města.²⁸

Konec 19. století znamenal pro město opětovný rozvoj. Valtice prosluly jako sídlo významného knížecího rodu a zejména jako příjemné místo pro rekreaci nedaleko Vídně. Rozvoj zaznamenalo i školství ve městě. Roku 1873 zde vznikla dodnes fungující ovocnicko-vinařská škola, posléze roku 1877 byla postavena nová budova obecné školy, a dokonce v 80. letech vznikla i mateřská škola.

Dvacáté století přineslo velké množství turbulentních změn, kterému se město muselo přizpůsobovat. Na počátku století během první světové války se sem stahovalo mnoho italských a rusínských uprchlíků a ruských zajatců. Po válce bylo město připojeno k nově vzniklému Československu a během období tzv. První republiky nadále prosperovalo. Po podpisu mnichovské dohody připadlo město Německu a hned 8. října 1938 vstoupila do Valtic vojska 71. pluku německé armády. Vše, co bylo české nebo jakkoliv spojené s předchozím režimem, bylo zrušeno; přestaly fungovat české spolky, uzavřeny byly všechny české školy a jejich majetek byl zabaven. Do města přicházeli váleční zajatci a na počátku roku 1944 také uprchlíci z bombardované Vídně, koncem roku se město ocitlo přímo na frontě – radnice tehdy sloužila jako štáb vojenského zásobovacího oddílu a prostory škol jako lazarety. Konec války se neodmyslitelně blížil, ale na osvobození si Valtice musely počkat až do 21. dubna 1945, kdy do města vstoupily jednotky Rudé armády.

Po válce následovala obměna obyvatelstva, neboť velká část německy mluvících místních odešla ať dobrovolně či nedobrovolně v rámci odsunu do sousedního Rakouska. Opatření, včetně vyvlastnění veškerého majetku, se konkrétně ve Valticích týkalo 2 466 osob. Po roce 1948 zde zbylo pouhých 14 % původních obyvatel, ostatních 86 % tvořili přistěhovalci. Takto se spektrum obyvatelstva ustálilo právě v roce 1948, předešlé roky totiž byly velmi divoké a obyvatelstvo v těchto místech se značně přemísťovalo, neboť někteří se o svůj nově nabytý majetek nestarali a následně z Valtic odešli.²⁹

Blízkost rakouské hranice způsobila, že se po komunistickém převratu město ocitlo v pohraničním pásmu. I přesto však Valtice nadále prosperovaly především produkcí vína. V 60. letech byl zámek zpřístupněn veřejnosti, díky tomu těžilo město i z turismu.

---

²⁸ Historie města. *Valtice: Oficiální stránky města* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://www.valtice.eu/mesto/historie-mesta/>.

²⁹ Historie města. *Valtice: Oficiální stránky města* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://www.valtice.eu/mesto/historie-mesta/>.

Dodnes zůstává město neodmyslitelně spjata jak s vínem, tak s budovou zámku, a to hlavně díky existenci celého lednicko-valtického areálu a jeho zápisu na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.³⁰

---

³⁰ Lednicko-valtický areál. *Lednickovalticky-areal.cz* [online]. 2012 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <http://www.lednickovalticky-areal.cz>.

2. Historie zámku

3.1. Stavební vývoj zámku

V místech, kde dnes stojí barokní zámek, stával už od středověku hrad. Půdorys současného zámku však jednoznačně nekopíruje půdorys původního hradu, společnou mají pouze jednu část, totiž místo severního křídla současného zámku, kde se kdysi nacházela i zeď onoho hradu.

První zmínka o středověkém hradu pochází z roku 1193. Na začátku právě tohoto roku, 10. 1., bylo císařem Jindřichem VI. v Řezně vydáno několik listin, mezi kterými se nacházelo naoko bezvýznamné potvrzení výměny majetku mezi pasovským biskupem Wolgerem z Erla a rakouským pánem Wichardem ze Seefeldu. Záměna se týkala především hradu Veldesprech a okolních pozemků. Hrad Veldesprech, později německy též nazýván Feldsberg, česky Valtice se tímto aktem ocitl v rukách Seefeldů, kteří se vrhli do jeho první přestavby.

Sám Wichard ze Seefeldu samotnou přestavbu nestíhl, a tak se tohoto úkolu chopil až jeho syn Kadolt, za jehož vlády se dřevěný hrad proměnil v okázalou pozdně románskou pevnost. Poměrně rozsáhlému komplexu kamenného hradu dominovala vysoká polygonální věž, jež chránila vstupní bránu a patrový palác, který se rozkládal na západní straně hradního jádra. Samotný hrad stával na mírném návrší.³¹ Není bez zajímavosti, že existence hradu je zachycena v obsáhlé rytířské písni významného minesengra Ulricha z Liechtensteinu³².

Na konci třináctého století, kdy byl hrad již ve vlastnictví jiného rakouského rodu, totiž Kueringů, existovaly plány na další rozšíření hradu, zároveň byl roku 1286 založen zdejší minoritský klášter, což jenom dokládá velké ambice panujícího rodu. I přesto, že se Kueringové snažili o prosperitu panství, a do značné míry se jim to i dařilo, samotnému panství se velké slávy zatím dosáhnout nepodařilo. Valtice se totiž kvůli své výborné strategické poloze nedaleko zemských hranic staly dějištěm válečného konfliktu mezi českým králem Janem Lucemburským a rakouskými vévody. Během tohoto konfliktu byl hrad několikrát obsazen českými vojsky a nakonec roku 1336 také z velké části pobořen.

Nedlouho poté, pouhých 9 let, bylo panství již v rukou jiných rodů, které se bez váhání pustily do přestaveb. Těmito rody byli Rauhensteinové, kteří vlastnili jednu polovinu panství, a baroni z Pottendorfu, kteří získali druhý díl panství od Kueringů právě v roce 1347. Hrad

---

³¹ Viz příloha č. 1 a č. 2.

³² Ulrich z Liechtensteinu (1200–1270) se ve Valticích objevil v květnu roku 1227. Zúčastnil se zde spolu s dalšími dvěma stovkami rytířů turnaje proti čtyřiceti rytířům Kadolta ze Seefeldu, jehož hrad a urozené chování neopomněl v písni pochválit.

společnými silami obnovili do podoby, jež je alespoň částečně popsána v rozdělovací smlouvě mezi Rauhensteiny a barony z Pottendorfu z roku 1387. V této smlouvě je sídlo popisováno jako opevněný komplex budov s věží, vysokou branou a nejspíše dvěma nádvořími. Do celého souboru budov vedly dva vjezdy, jeden vedl ze současného prvního nádvoří, druhým se vstupovalo ze současného zámeckého parku. Další součást hradu tvořila již od roku 1377 kaple, zasvěcená svatému Mikuláši a Kiliánovi, přičemž ale patrně stávala mimo hradní jádro.³³

Hrad byl obnoven ve druhé polovině 14. století, nicméně nedlouho poté byl znovu poničen, tentokrát husity a následně i pohraničními střety během česko-uherských válek. O další obnovu se zasloužili až členové rodu Lichtenštejnů, kteří panství do svých rukou získali na konci 14. století. Se stavebními úpravami patrně začal už zakladatel valtické rodové větve Hartmann I. (†1539), ale o nejvýznamnější rozšíření se zasloužil až jeho syn Jiří Hartmann³⁴. Jiří Hartmann nechal severozápadně od stávajícího hradu postavit sice menší, ale čtyřkřídlou zámeckou stavbu ve stylu renesance. Tato stavba měla pravidelné nádvoří a pravděpodobně alespoň na jednom z křídel umístěné arkády. Jednalo se o dvoupatrový zámek, který s hradními budovami propojovaly na dvou světových stranách – na severu a na jihu – dvě krátká křídla s koridory, jež pak uzavírala mezi dvěma stavbami malé nádvoří. Jelikož v této době ztratili Lichtenštejnové své dosud rodové sídlo Mikulov, je velice pravděpodobné, že touto složitou přestavbou chtěl Jiří Hartmann z Lichtenštejna docílit určité podobnosti valtického a mikulovského sídla. Celý hrado-zámecký komplex totiž svými prvky, jako právě různě starými budovami, středověkou věží, na sebe navazujícími nádvořími nebo stylově rozdílnými fasádami, mohl vzdáleně připomínat půdorys a ráz sídla v Mikulově.³⁵

Pokračovatelem Jiřího Hartmanna v úsilí co nejvíce zvelebit a rozšířit teď už hlavní rodové sídlo se stal jeho nejstarší syn Hartmann II³⁶. Ten využil dědictví po vymřelé části rodu k dalším úpravám zámku ve Valticích, ale také k úpravě zámku v Lednici. Stavební úpravy zámku v tomto období však pravděpodobně spočívaly hlavně ve sjednocení fasád renesančního zámku a ve výstavbě nových zámeckých koníren na začátku osmdesátých let 16. století.³⁷

Dědic Hartmanna II., syn Karel I., se zasloužil nejen o zvýšení rodové moci a slávy, ale i o další stavební rekonstrukci valtického zámku. Přestavby se začaly dít již před rokem 1600,

---

³³ KONEČNÝ, Michal. *Zámek Valtice*. Kroměříž: Národní památkový ústav, 2018, s. 13–17. ISBN 978-80-907400-2-0.

³⁴ Jiří Hartman I. z Lichtenštejna na Mikulově a Valticích (1513–1562).

³⁵ KONEČNÝ. *Zámek Valtice*. 2018, s. 23–25.

³⁶ Hartmann II. z Lichtenštejna (6. 5. 1544 – 5. 10. 1585)

³⁷ KONEČNÝ. *Zámek Valtice*. 2018, s. 25.

nicméně rozsáhlejší práce spojujeme až s příchodem nového století. Na počátku 17. století, v roce 1604, totiž přišel do Valtic neznámý stavební mistr z Prahy, který bývá nejčastěji spojován s osobou Itala Marca de Marco, vedoucího vyhledávané stavební díly a zároveň spolupracovníka císařského dvorního architekta Giovanniho Maria Filippiho³⁸. Přítomnost takto významného stavitele na valtickém panství svědčí o Karlově záměru přestavět rodové sídlo podle nejmodernějších a nejvznešenějších architektonických trendů tehdejší doby. Samotný Karel byl pak díky svému postavení u císařského dvora velmi dobře obeznámen s různými architektonickými návrhy různých projektantů, včetně všech teoretických východisek rudolfínské architektury. Mezi těmito plány se nacházel i návrh Itala Sebastiana Serlia, dále rozpracovaný Jacopem a Ottaviem Stradovými, na knížecí palác na způsob pevnosti.

Samotná přestavba zámku ve Valticích byla knížetem Karlem I. zahájena až v roce 1612. Architektonicky se jí zhostil velmi pravděpodobně sám Giovanni Maria Filippi, s nímž se Karel znal již z Prahy. Jeho autorství ale není doloženo, domníváme se tak mimo jiné právě proto, že se jeho jméno nachází i na projektech letohrádku v Lednici, jehož stavbu začal kníže zhruba ve stejné době. Dalším faktem, který této teorii také nahrává, je přítomnost Marca de Marco, stavitele, jenž v roce 1616 odešel z Prahy na Moravu a působil ve službách rodu Lichtenštejnů. Po těchto stavitelích převzal práce na zámeckém sídle knížecí dvorní stavitel Giovanni Battista Carlone. V tomto období se na zámku setkáváme s velkým počtem italských jmen nejen z řad stavitelů a architektů věnujícím se převážně exteriérovým pracím, ale také z řad profesí, jakými byli například štukatéři, sochaři, malíři apod. Karlu I. totiž nestačilo pouze zkrášlovat zámek navenek, musel být krásný, vyzdobený a honosný i uvnitř. Již od roku 1613 zde působilo velké množství štukatérů, dokonce se objevují i první zmínky o nástěnných malbách. Mezi malíře, kteří se na těchto malbách podíleli, patřil i jistý Lorenz Printzer, který na zámek přišel již před rokem 1600 z Bučovic, což jistě nemůžeme pokládat za náhodu, jelikož

---

³⁸ Giovanni Maria Filippi (kolem roku 1565–1630), italský architekt, kameník a stavitel římského manýrismu a raného baroka. Do Prahy přišel roku 1602, usadil se zde natrvalo a začal zde pracovat jako dvorní architekt císaře Rudolfa II. Je pokládán za nejvýznamnějšího architekta rudolfínské doby, připisuje se mu autorství Matyášovy brány na Pražském hradě, kostela Nejsvětější Trojice (dnes známého jako kostel Panny Marie Vítězné a Antonína Paduánského) či dalších staveb nejen v Praze. (zdroj: Giovanni Maria Filippi. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Maria_Filippi)

bučovické panství náleželo díky sňatku s Kateřinou Šemberovou z Boskovic již od roku 1597³⁹ Karlovu bratru Maxmiliánovi z Lichtenštejna.⁴⁰

Karel I. z Lichtenštejna neponechal nic náhodě a skutečně se zasadil o velký posun stavitelských prací na rodovém sídle směrem k co možná největšímu přepychu. Nicméně výslednou podobu své přestavby Karel nikdy neviděl, zemřel roku 1627 v Praze⁴¹, kde ke konci svého života žil. Konečnou úpravu zámku můžeme však rekonstruovat na základě pozdějších vyobrazení.⁴² Nově vystavěný zámek existoval zřejmě ve stejném rozsahu jako současný objekt, těsně přiléhá ke starší renesanční stavbě a jednalo se o čtyřkřídlovou třípodlažní stavbu s typickou hladkou fasádou. Stavba byla hodna svého majitele, odrážela postavení Lichtenštejnů a stala se důstojným symbolem rodových ambicí. Nejlepším dokladem této skutečnosti byl monumentální hlavní sál zámku, jenž měl být bohatě vyzdoben nástěnnými malbami, na nichž měly být zobrazeny významné okamžiky života Karla I. z Lichtenštejna tak, aby sloužily všem na věčnou paměť. Architektonicky měl být zámek podobný španělským palácům, k tomuto životnímu stylu totiž Karel inklinoval už od doby, kdy navštívil Španělsko jako člen delegace, která měla za úkol přivést do Rakous infantku Isabelu Kláru.⁴³

Karel Eusebius, syn Karla I., naproti tomu přilnul k Francii. Tu si zamiloval během své návštěvy u královny Anny⁴⁴, knížeti tehdy bylo pouhých devatenáct a Francie ho naprosto uchvátila, a ačkoliv v pozdějších letech navštívil mimo jiné i Itálii, nechal si v pozdějších letech luxusní zboží a šaty do Valtic posílat právě z Francie. Pocházeli odtud i sloužící, kuchaři a řemeslníci, Francie byla také místem, kde Karel Eusebius dokončil své vzdělání. To sice mělo hlavní těžiště ve studiu jazyků, matematiky, rétoriky, logiky, tanci a šermu, ale hlavním zájmem Karla Eusebia byla architektura a celkově umění. Dokonce sepsal i vlastní názory na architekturu, ve kterých se nechal inspirovat jak francouzským, tak i italským architektonickým

---

³⁹ Maxmilián z Lichtenštejna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Maxmilián_z_Lichtenštejna.

⁴⁰ Historie zámku Bučovice. *Zámek Bučovice* [online]. 2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://zamek-bucovice.cz/cs/o-zamku/historie>.

⁴¹ Karel I. z Lichtenštejna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_I._z_Lichtenštejna.

⁴² Viz příloha č. 3

⁴³ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*, 2018, s. 33–41.

⁴⁴ Anna Rakouská, nar. 22. 9. 1601 pocházela ze španělské větve Habsburků, v rámci utužování spojení mezi Francií a Španělskem byla provdána za Ludvíka XIII, stala se tak francouzskou královnou už v pouhých 14 letech. (zdroj: Anna Rakouská, In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 – [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anna_Rakouská.)

stylem, a ve kterých deklaruje své myšlenky týkající se architektury a umění, vysvětluje, co je pro něj architektura, co pro něj znamená a jak ji chápe⁴⁵.

Karel Eusebius však nezůstal pouze u myšlenek, ale pustil se do přestavby opravdu široké a velkorysé. Nešlo mu pouze o samotné zámecké sídlo, šlo o celé okolí, Karel se totiž pustil do zvelebování celého města, nechal zde vystavět nový farní kostel, což ostatně kostel připomíná dodnes.⁴⁶ Když pozornost obrátil zpět na zámek, zjistil, že bude nutná jeho přestavba, jelikož zámek neodpovídal jeho vlastnímu vkusu. K tomuto účelu si sem pozval italského architekta Giovanniho Giacoma Tencallu⁴⁷, jenž byl původně ve službách strýce Karla Eusebia Maxmiliána z Lichtenštejna. Tencalla však nesplnil očekávání vládnoucího knížete a poté, co se zhroutila jím navrhnutá klenba valtického kostela, byl ze služeb Lichtenštejnů definitivně propuštěn. Po jeho odchodu Karel Eusebius dlouho neváhal a povolal na stavbu do Valtic nová jména nejen stavitelů, ale i malířů, štukatérů a dalších umělců. Vše mělo být naprosto dokonalým uměleckým dílem jak zvenku, tak zevnitř. Bohužel nemůžeme celou přestavbu dostatečně popsat kvůli nedostatku pramenů, ale jednoznačně lze říci, že na opravách Karel Eusebius nešetřil. Za všechno mluví výzdoba tzv. garderoby, to byla místnost v hradní části komplexu, ve které byly uloženy rodové cennosti, a to včetně té nejdůležitější, knížecí čapky s několika velkými drahokamy. Tato místnost se dočkala snad největší výzdoby, ačkoliv v závěsu nezůstal ani hlavní zámecký sál, jenž byl roku 1639 rozšířen a dozdoben nástěnnými malbami malíře Giovanniho Battisty Ghidoniho⁴⁸. Ve stejné době pravděpodobně začala vznikat i zámecká kaple.

Finance investoval kníže i do podoby střechy valtického sídla. Nová podoba zásadně proměnila celou siluetu valtického obzoru. Střecha získala zásadně francouzskou podobu, což v případě Karla Eusebia rozhodně nelze pokládat za náhodu. Na střechách se nově objevila

---

⁴⁵ Architekturu chápal jako „to nejkrásnější a nejužitečnější, co se může a má kníže z knih naučit, protože dílo mu pak bude k užítku a k věčné slávě a památce.“ (KONEČNÝ, Michal. *Zámek Valtice*. Kroměříž: Národní památkový ústav, 2018, s. 43. ISBN 978-80-907400-2-0.)

⁴⁶ Viz příloha č. 3

⁴⁷ Giovanni Giacomo Tencalla (1593–1653) byl italsko-švýcarský architekt, který jako stavitel působil v Polsku, později se dostal do služeb knížete Maxmiliána z Lichtenštejna (1578–1643). Později spolupracoval i s jiným rodem usazeným na jižní Moravě, a sice s rodem Ditrichštejnů.

⁴⁸ Giovanni Battista Ghidoni (1599–1650) byl florentský malíř, který se do střední Evropy dostal až ve zralém věku, vstoupil do služeb Lichtenštejnského rodu, a stal se tak součástí jejich velkolepého díla. (ZAPLETALOVÁ, Jana. Florentský malíř Giovanni Battista Ghidoni a jeho dílo v To skánsku a na Moravě. *Opuscula Historiae Artium* [online]. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2021, 70(1), 18–39 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/oha/article/view/28035>).

mansardová okna nebo i strmé střechy nad nárožními rizality⁴⁹, tento prvek působí velmi „francouzsky“, a navíc zdůrazňuje význam celého sídla.⁵⁰

Vznešenost celého valtického komplexu umocňovala i podoba nově zbudovaného předzámčí. Předzámčí vzniklo za hradním příkopem, odpovídalo jasně knížecímu vkusu, bylo tvořeno dvěma křídly o šesti okenních osách, křídla byla zakončena mohutnými hranolovými věžemi s přistavěnými balustrádovými terasami, zároveň byla křídla propojena příčným traktem s bránou, která tímto uspořádáním nově vzniklé nádvoří uzavírala. Celé předzámčí bylo zhotoveno přesně podle knížecího vkusu, jeho fasáda byla nekompromisně symetrická a monumentální. Nelze mu upřít ani podobu jiným evropským sídlům, návrh průčelí byl inspirován Serliovým traktátem *Il settimo libro d'architettura*⁵¹, z něhož si inspiraci vzaly právě i jiné evropské dvory, jako např. stockholmské sídlo Tre Kronor nebo madridská rezidence Alcázar. Šlo především o to, že podle myšlenek francouzského teoretika Jacquese Androueta du Cerceau měla mít všechna nádvoří paláců svou jasně stanovenou hierarchii, a díky tomuto předzámčí, jenž se stalo právě druhým odstupňovaným nádvořím, si získalo valtické sídlo skutečně přední postavení, poněvadž podobné uspořádání se na Moravě v té době nacházelo pouze na zámku Karlova strýce Maxmiliána v Bučovicích. Právě proto se domníváme, že autorem celého konceptu je právě Giovanni Giacomo Tencalla. I přes přítomnost italského architekta na valtickém zámku se kníže nenechal odvést od francouzské inspirace. Výsledné dílo je toho důkazem, neboť celá nová barokní soustava budov připojená ke gotickému hradu se nápadně podobá rezidencím francouzských aristokratů, tzv. *château fort*⁵². Zdá se však, že i přes veškerou snahu všech zúčastněných, nebyl Karel Eusebius s výslednou podobou přestavby valtického zámku zcela spokojen. Ve svém dopise určeném pro syna a následníka Jana Adama Ondřeje píše, že zámek „*sice není nelibý a jeví se také jako velký, přesto všechno však není dobře rozložen uvnitř, zvláště pokoje a obytné místnosti jsou zcela malé, přičemž většinu místa zabírají průchody a galerie.*“ Na jiném místě dopisu dává doporučení i ohledně pozdějších přestaveb: „*A kdo chce Valtice učinit pohodlnějšími, ten musí*

---

⁴⁹ Rizalit je označení pro architektonický prvek středové nebo postranní části průčelí stavby. Jedná se víceméně o výstupek po celé výšce jednoho patra, který vystupuje z fasády až o hloubku jedné okenní osy. Může mít také vlastní samostatně tvarovanou střechu.

⁵⁰ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 43–51.

⁵¹ Sebastiano SERGLIO, *Il settimo libro d'architettura*.

⁵² *Château fort* se svým významem řadily hned za paláce francouzských králů, což skutečně odráží vysoké postavení nejen francouzských šlechticů, ale přeneseně i Lichtenštejnů, jejichž valtická rezidence měla odpovídat skutečně vysokému postavení v rámci Habsburské monarchie.

naprostou většinu zbořit a následně okrášlit staré zdi. [...] Pokud se budou stavět Valtice, musí se panské pokoje nacházet proti mikulovské straně, která je krásnější.“⁵³

Karlův syn Jan Adam Ondřej nedbal všech doporučení o přestavbách, naplnil je totiž pouze z části. Byl nadaný úplně v jiné oblasti, a tak se obrátil jiným směrem a na stavební úpravy mu nezbývalo moc času.⁵⁴

Rekonstrukci tedy vzal do svých rukou dědic rodového majetku, druhorozený syn Hartmanna z Lichtenštejna, Antonín Florián. Na přestavbu rodového sídla, které podle něho mělo symbolizovat rodovou váženost a postavení šlechtického rodu Lichtenštejnů u císařského dvora, si najal rakouského architekta Antona Johanna Ospela⁵⁵. Jeho plány byly velkolepé a týkaly se především předzámčí. Stará křídla měla být nahrazena novými, směrem k městu měl být vystavěn nový dvoupodlažní trakt s bránou a vyhlídkovou terasou se sochami. Ve stejném směru měly být také vystavěny konírny, a hlavně velkolepá jízdárna. Připojením těchto budov k zámku vzniklo prostranství, které měla najít své využití jako letní jízdárna. Celý tento zamýšlený projekt měl odrážet nejen rodové postavení a ambice, ale také smysl knížete Antonína Floriána pro barokní architekturu, symboliku a celkově pro něj typickou okázalou festivitu. To, že se skutečně mělo jednat o velmi okázalou stavbu, dokazuje plán velkolepého vjezdu do zámku. Návštěvníka, samozřejmě ne jen tak ledajakého, měla čekat cesta z valtického náměstí přes rampu zakončenou vjezdem se dvěma vítězoslavnými oblouky. Když hosté zdolali první část této cesty, následovala část další, o nic méně složitá. Od oblouků se návštěva vydala podél novostavby tzv. španělských stájí přes rozsáhlou terasu k bráně vedoucí na předzámčí, následně pak přes most na nádvoří samotného zámku. Plán byl zcela jasný, realizace na sebe tedy nenechala dlouho čekat a byla zahájena již roku 1713, prakticky ihned poté, co byly knížeti tyto plány představeny. Jízdárna byla dokončena už o dva roky později, práce se přesunuly do interiérů, kde vznikl ozdobný balkon určený převážně k vystoupením knížecí rodiny – altana. Nicméně bylo potřeba dokončit stavbu španělských stájí, jejichž výstavba začala na podzim 1715. Souběžně se stavbou stájí probíhala i úprava celého předzámeckého prostoru tak, aby zde vznikly dva honosné portály s Bienerovými sochami bohů. Portály byly umístěny každý v jednom křídle naproti sobě.

---

⁵³ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 54.

⁵⁴ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 51–55.

⁵⁵ Anton Johann Ospel (1677–1756) byl inženýr a architekt původem z Rakouska, který ale působil i u dvora ve španělské Barceloně, kde se poprvé setkal i s knížetem Antonínem Floriánem.

Projekt přestavby zámku Valtice byl pro Ospela životní zakázkou, stejně takovou životní záležitostí se přestavba stala i pro vládnoucího knížete Antonína Floriána. Stavební práce probíhaly téměř nepřetržitě až do roku 1721, kdy v říjnu Antonín Florián zemřel. Třebaže práce musely být zastaveny, její výsledky zůstaly nesmrtelné. Ospel ve Valticích vytvořil naprosto kolosální dílo, které může směle konkurovat i stavebnímu umu Jana Blažeje Santiniho-Aichla. Jím vytvořené detaily ve valtických supraportech a suprafenestrách⁵⁶ jsou velmi nápadité a překvapivé, jsou různě zprohýbané a jinak až bizarně tvarované, že ve výsledku tvoří dokonalou symbiózu barokního sídla.⁵⁷

Ačkoliv se svou nově nabytou podobou valtický zámek začal již velmi podobat současnému stavu zámku, stále ještě musel projít několika dalšími změnami. První z nich přišla hned se synem Antonína Floriána Josefem Janem Adamem. Ten se i přes to, že jeho údělem měla být armáda a vojenská kariéra, věnoval přestavbě rodového sídla. Spíše než k vojenským záležitostem tíhl k umění, a musel si svou váženost v rodinných dějinách vydobýt tedy touto cestou, až nápaditě podobnou svému předkovi Karlu Eusebiovi. Kníže hodlal pokračovat v přestavbě přesně podle plánu Antona Ospela, uvědomoval si však, že některé prvky zakomponované v tomto projektu jsou již dávno přežitě. V těchto myšlenkách ho navíc utvrzovaly i podoby sídel jeho přátel vévody z Marlborough a prince Evžena Savojského, jehož vídeňské paláce se staly hlavní inspirací pro změny v dosavadních projektech. Neměnila se ale jen doba a s ní spojené trendy, nýbrž také postavení Lichtenštejnského rodu. Rázem se nejednalo o sídlo jednoho z prvních mužů říše, ale převážně o pohodlnou soukromou rezidenci, která měla i tak nést prvky důstojné knížecího paláce. Místo plánované uzavřené koncepce předzámčí měl vzniknout otevřený prostor, tzv. čestný dvůr, který se v tehdejší době pyšnil značnou popularitou. Anton Ospel sice na tuto změnu ještě přistoupil, ale další by zřejmě již nepřenesl přes srdce, a tak nedlouho poté služby knížete opustil. Ještě před svým odchodem však stihl dokončit honosnou bránu mezi areálem zámku a náměstím, jakousi záplatu na neprovedený plán valtického předzámčí.

Po odchodu Antona Ospela byl do knížecích služeb povolán italský architekt Antonio Beduzzi⁵⁸, jenž se okamžitě pustil do práce. Beduzzi při své práci zužitkovával znalosti ze všech

---

⁵⁶ Supraporta je architektonický prvek zpravidla umístěn nade dveřmi v trojúhelníkovém, obdélném, půloválném či půlkruhovém tvaru. Jedná se o prvek používaný především v baroku. Obdobě suprafenestra je prvek umístěn nad okny.

⁵⁷ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 65–75.

⁵⁸ Antonio Beduzzi (1675–1735) byl italský architekt a divadelní inženýr. Předtím, než se dostal do služeb Lichtenštejnů, působil i na císařském dvoře. Mezi jeho největší díla patří mimo jiné např. oltář umístěný v bazilice Panny Marie v rakouském Mariazell.

možných oborů, to dodávalo jeho architektuře jistou netypičnost, která spočívala v lehkosti, s jakou dokázal prostřednictvím malířských a sochařských dekorací proměnit fasádu v ojedinělé umělecké dílo poplatné dobové módě. Jeho úkol zde na zámku tedy zněl jasně: odlehčit celou stavbu a ozdobit ji podle nejnovější módy. Plnění tohoto úkolu bylo započato úpravami křídel obklopujících vnitřní nádvoří. K tomu došlo zhruba v polovině 20. let 18. století. Přibližně v této době zanikly přízemní arkády z dob Karla I. z Lichtenštejna. Velkou pozornost věnoval italský umělec i interiéřům, na jejichž dispozici si stěžoval už Karel Eusebius. Bylo upraveno jižní a severní křídlo zhruba do stejné dispozice, jakou mají dnes, s průběžnými chodbami, ke kterým na vnější straně přiléhá přes 80 metrů dlouhá chodba, tzv. enfiláda, jež spojuje všechny pokoje v daném křídle. Ve východním křídle vzniklo nové a dodnes zachovalé schodiště, v protějším křídle, které bylo stále ještě spojeno se starými částmi sídla, měla být umístěna kaple a nový velký sál. Jak již bylo zmíněno výše, věnoval Antonio Beduzzi velkou pozornost fasádám, ani tady tomu nebylo jinak a fasáda valtického zámku se pro něj stala skutečně největším posláním v rámci této rekonstrukce. Změny na fasádách se týkaly především průčelí východního křídla, které zrušením uzavřeného předzámčí bylo klíčovým prvkem celého zámku, prakticky první věcí, kterou návštěva při svém příchodu spatřila, proto bylo nutné, aby působila reprezentativně a majestátně. Přímo nad tímto průčelím se nacházela ještě jedna dominanta zámku, která nesměla být při přestavbě opomíjena, a sice hodinová věž, která doznala úprav v roce 1730, kdy byla završena lucernou s alegorickými sochami, ze kterých se tyčil pozlacený knížecí monogram. Bez zajímavosti není, že právě v této hodinové věži se nacházely mimo jiné relikvie svatých Frukta⁵⁹ a Prospera⁶⁰, které měly na základě svého požehnání od papeže chránit celý objekt před bouřkami.⁶¹

Svou pozornost upřel Beduzzi také na vnitřní části zámku, konkrétně na vnitřní nádvoří a vzhled fasády právě tímto směrem. Využil zde kamenického a štukatérského umění a umístil sem triumfálně působící altanu, balkon určený pro knížecí výstupy a promluvy k lidu. Altana byla v tomto případě nejen prvkem ceremoniálním a, dá se říci designovým, ale především

---

⁵⁹ Svatý Frukta byl rodným bratrem sv. Valentina a Engrácia. Bratři pocházeli ze Španělska, z bohaté rodiny. Svého majetku se ale vzdali a žili jako poustevníci na okraji hor, sv. Frukta byl z nich údajně nejstarší, a tak se stal pravděpodobně jejich vůdcem. Jejich památku si katolická církev připomíná 25. října. (CHLUMSKÝ, Jan. Světci k nám hovoří...: sv. Frukta, Valentin a Engrácia. In: *Catholica.cz* [online]. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=5443>)

⁶⁰ Svatý Prosper Aquitanský se po absolvování vzdělání stal mnichem. Oblíbil si sv. Augustina a dopisoval si s ním. Žil v 1. polovině 5. století, byl vynikajícím teologem a osobním poradcem papeže Lva Velikého. (CHLUMSKÝ, Jan. Světci k nám hovoří...: sv. Prosper Aquitanský. In: *Catholica.cz* [online]. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=2647>)

⁶¹ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 77–85.

prvkem symbolickým, neboť se nacházela v křídle spojeném s nejstarší částí sídla, symbolicky se zde tedy snoubila minulost a současnost.

Jelikož byl Beduzzi architektem komplexním, pustil se i do úprav interiérů. Na nich pracovalo velké množství význačných uměleckých řemeslníků té doby různých národností, nicméně realizace odpovídala právě Beduzziho vedení, ve kterém se orientoval hlavně na první patro valtického zámku. V severním a jižním křídle zde navrhl apartmány knížete a jeho manželky, jež vlivem času dostaly jistých změn, i přesto ale existují až dosud na zámku tři místa, kde zůstal Beduzziho rukopis nedotčený. Prvním a možná nejzásadnějším z nich je zámecká kaple pokládána za jeden z nejdokonalejších příkladů vrcholně barokní architektury na území Čech a Moravy.⁶² Druhým takovým místem je tzv. mramorový kabinet na konci enfilády jižního křídla a třetím, posledním, prostorem je část severního křídla, konkrétně dvě místnosti spadající pod apartmán knížete. Jedná se o obrazárnu a salonek, jehož stěny jsou pokryty dřevěným táflováním a jenž je v knížecích inventářích označován jako pokoj vyslanců, v současnosti také nazýván „zlatý kabinet“.

Dědicem tohoto zbrusu nově přebudovaného sídla se měl stát logicky syn Josefa Jana Adama, Jan Nepomuk Karel, který byl v době smrti svého otce v roce 1732 ještě nezletilý, proto majetek připadl už tehdy velmi známému a uznávanému členovi Lichtenštejnského rodu Josefu Václavovi, který byl ustanoven jeho poručíkem a který panství spravoval pouze do roku 1745, kdy princ dosáhl plnoletosti. Jan Nepomuk Karel však nedržel panství dlouho, poněvadž 3 roky nato zemřel.⁶³

Za vlády Josefa Václava z Lichtenštejna přibylo do druhého patra rozměry naprosto impozantní dílo v podobě obrazu oblíbeného portrétisty Marie Terezie Martina van Meytense⁶⁴, který zobrazoval všechny členy Lichtenštejné rodiny bez ohledu na to, jak blízko měl daný konkrétní člen k vládnoucímu knížeti Josefu Václavovi.⁶⁵ Toto veledílo mělo symbolizovat rodinou sounáležitost a jednotu, což byly vždy klíčové vlastnosti pro lichtenštejnskou budoucnost.⁶⁶

---

⁶² Viz příloha č. 4

⁶³ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 86–89.

⁶⁴ Martin van Meytens, známý také jako Mytens či Mijtens (1695–1770) byl jeden z nejoblíbenějších malířů císařského dvora Marie Terezie švédského původu. Specializoval se na portrétní malbu, je autorem mimo jiné i obrazu rodiny Marie Terezie a jejího manžela Františka Štěpána I. Lotrinského.

⁶⁵ Obraz je v současnosti stále umístěn ve druhém patře zámku.

⁶⁶ Viz příloha č. 5

Josef Václav zasahoval během svého regentství do stavebních úprav velmi zřídka a pokud, tak zřejmě dokončoval to, co jeho předchůdce započal. Už v roce 1732 však jmenoval novým dvorním architektem Antona Erharda Martinelliho⁶⁷. Roku 1744 se mu podařilo získat souhlas dědice se stržením nejstarší části komplexu. Šlo o pozůstatky středověkého hradu, které byly do roku odstraněny především z toho důvodu, že byly ve špatném stavu. Ale nejen to, další důvod pro zničení těchto částí sídla byl čistě praktický. Ve staré polygonální věži se totiž nacházel od roku 1714 vodní rezervoár, který zásoboval vodou všechna vodní díla a fontány v zámecké zahradě. Ta však doznala v posledních letech jistých změn, a tak rezervoár ani věž již nebyly potřeba. Změna v zahradě byla možná jen za předpokladu změny filozofie rodu, ovlivněna osvícenstvím si lichtenštejnská knížata uvědomovala, že již nestačí pouze odkazovat na předky a na jejich velké činy, ale že velikost a váženost rodu je třeba si zasloužit i skutky současných členů.

Ale zpět ke stavebním změnám. Po svržení starých zdí, nechal Josef Václav upravit v těchto místech zámeckou fasádu do krásné zahradní podoby. Fasáda byla obohacena o rizalit s pilastry a trojúhelným štítem, k němuž navíc těsně přiléhalo dvouramenné schodiště vedoucí přímo na zahradu. Díky zřízení tohoto schodiště došlo také ke změně přijímacího ceremoniálu. Nově návštěva projela čestným dvorem, následně vjela na vnitřní nádvoří a pokračovala až do zahradních prostor, kde přes toto dvojramenné schodiště vstupovala do velkého sálu. Kníže tak mohl vítat své návštěvy buď v tomto velkém sále, nebo už na schodišti.

Tento zásah čili zbourání středověkého hradu, byl v podstatě završením stavebního vývoje valtického zámku. Žádné další stavební zásahy již nebyly tak veliké. Nicméně byly. Kníže František Josef I., dědic Josefa Václava, se spíše než na Valtice, soustředil na přestavbu lednického zámku, Valticím se pozornost vrátila až za vlády jeho syna Aloise I. Ten byl velmi umělecky založen, není proto divu, že na místě stržených kočároveň za levým křídlem předzámčí nechal v letech 1788–1790 postavit zámecké divadlo, které bylo pomyslnou třešničkou na dortu, neboť se jedná o poslední přístavbu valtického zámku. Nic jiného již Lichtenštejnové na zámku nepostavili. Počínaje Aloisem I. totiž obrátili Lichtenštejnové svou pozornost jiným směrem, především na lednický zámek a zušlechťování celého lednicko-valtického areálu. To už však není předmětem zájmu této kapitoly.

---

⁶⁷ Anton Erhard Martinelli (1684–1747) byl rakouský architekt, který působil nejen ve Vídni, ale také v jižních Čechách, kde působil jako dvorní architekt Schwarzenbergů, poté až do smrti působil jako dvorní architekt právě u Lichtenštejnů. Mezi jeho stavby v Čechách a na Moravě patří mimo jiné radnice v Českých Budějovicích, spolupráce na zámku Vranov nad Dyjí či na zámku Hluboká.

Co nás ale ještě bude zajímat, je výstavba malého letohrádku nedaleko od valtického zámku směrem k Lednici. Zámeček Belveder nechal roku 1802 vybudovat Alois I. z Lichtenštejna hlavně proto, aby se zde mohla scházet společnost při lovech bažantů. Mladší bratr Aloise I. a současně také dědic Jan I. se v rámci stavebnictví a architektury věnoval převážně zahradám a zvelebováním lednicko-valtického areálu v duchu romantismu, každopádně rodové sídlo nenechal stát bokem. Naopak zde nechal strhnout fortifikační prvky, které již nebyly v tehdejší době potřeba. Současně s tím byly zasypány i příkopy a zničeny zbytky valů. Jistých změn doznala i vnější fasáda západního křídla, kde vlivem úprav okolí zaniklo ono dvojranné schodiště a nahradil ho balkón. Vždyť v roce 1805 již postrádalo význam, ostatně stejně jako velký sál, do kterého vedlo. Sál byl stropem rozdělen na dvě patra, přičemž v 1. patře, tzv. pianu nobile, si nechal Jan I. (zřejmě podle návrhu Josefa Hardtmutha⁶⁸) zřídit privátní apartmán. Ani přes tyto romantické úpravy zámku, neztratilo sídlo nic ze své působnosti a barokní velkoleposti, a jak vyplývá z popisu zámku pocházejícího z roku 1834, neprošlo do dnešních dob prakticky žádnou transformací. Co se ale transformovalo, byla pozice Valtic jakožto hlavního rodové panství Lichtenštejnů. Rodina trávila při svých cestách na venkov čím dál tím více času na zámku v Lednici, na valtický zámek tak zůstávala funkce loveckého zámečku a příležitostného, ač stále velice uctívaného, sídla.⁶⁹

3.1.1. Valtický zámek ve 20. století

V té podobě, ve které kníže Jan I. zanechal nemovitost dalším generacím, zůstával zámek prakticky po celé 20. století. Tedy zvnějšku. Co se týče interiérů, na těch se 20. století poznamenalo velmi těžce. Proto také dostává 20. století v rámci této kapitoly tolik prostoru.

Po skončení první světové války se děly věci, jež zásadně změnily podmínky fungování Lichtenštejnů na zámku Valtice. Když totiž v roce 1920 probíhala mírová jednání v Paříži a na jejích předměstích, v Saint-Germain se mimo jiné rozhodlo i o tom, že město Valtice dosud patřící Rakousku bude připojeno k Československu. Tak se také stalo. Jak píše Michal Konečný ve své publikaci *Zámek Valtice* vydané Národním památkovým ústavem: „*V dopoledních hodinách posledního červencového dne roku 1920 se na liduprázdném náměstí ve Valticích objevila skupina úředníků, doprovázena asi čtyřiceti ozbrojenými muži. [...] V devět hodin*

---

⁶⁸ Josef Hardtmuth (1758–1816) byl architekt, vynálezce a průmyslník původem z Rakouska, zakladatel továrny Koh-i-noor Hardtmuth. Již od dětství projevoval architektonický talent a díky svému strýci a později i díky zaměstnání ve Vídni se dostal k práci na Lichtenštejnském dvoře. Jeho dílem je mimo jiné minaret, Janův hrad, Dianin chrám či Kolonáda na Rajstně právě v Lednicko-valtickém areálu.

⁶⁹ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 99–109.

*zavlála na radnici státní vlajka.*⁷⁰ Tímto aktem se také zásadně pozměnilo postavení knížecího rodu Lichtenštejnů v novém státě. Již v letech 1919 a 1920 se československá vláda zabývala problematikou zásobování knížecích statků na území nového státu. Později pak Lichtenštejnská správa předložila československým úřadům potvrzení o tom, že Rakousko-Uhersko jí v minulosti přiznalo exteritorialitu Lednického knížecího panství, a proto nyní žádala její uznání i československou vládou. Tato žádost však byla ministrem zahraničí Edvardem Benešem odmítnuta s tím, že záleží na postoji k dané věci pařížské mírové konference. Pařížská mírová konference však nevěděla, jak si s otázkou exteritoriality a suverenity Lichtenštejnského státu poradit, požadovala totiž exemplární potrestání Lichtenštejnů za činy jejich předka Karla v 17. století.⁷¹

V Československu mezitím probíhala jednání týkající se připravované pozemkové reformy. Někteří poslanci se v dubnu 1919 domáhali zabránění veškerých pozemků patřících rodině, a to bez náhrady. Pro se vyslovil např. i historik Josef Pekař, známý svým kritickým postojem vůči vyvlastňování šlechtických majetků. Samotná situace Lichtenštejnů nebyla jednoduchá, na jednu stranu byl totiž kníže suverénem cizího státu, na straně druhé domácím šlechticem. Právě toto postavení zajišťovalo Lichtenštejnům stálou pozornost v debatách souvisejících s pozemkovou reformou. Lichtenštejnský majetek nakonec konfiskován nebyl. Hlavním důvodem tohoto kroku byla velmi silná mezinárodní pozice Lichtenštejnska, které ale československé úřady zprvu tolik nevěřily. Ukázalo se však, že velmoci sice nepřipouštěli účast Lichtenštejnska na pařížské mírové konferenci, ale zahrnuli ho do samotné Saint-Germainské mírové smlouvy, když v ní jasně definovali hranici „nového“ Rakouska s Lichtenštejnskem. V rámci mezinárodní situace tedy byl tento stát považován za uznaný a naprosto samostatný. Československo si ale stále nevědělo rady s přesnou definicí postavení Lichtenštejnů v novém státě. Jak naložit tedy s knížecím majetkem? Návrh vyvlastnit majetek bez náhrady byl zamítnut, existoval však návrh na odebrání majetku za náhradu. V případě Lichtenštejnů se dokonce uvažovalo o nevyplacení této náhrady. Proto se kníže Jan II. v tuto chvíli obrátil na britského velvyslance v Československu o pomoc. Nedlouho poté, v březnu 1920, uznala Velká Británie suverénnost Lichtenštejnska.⁷²

Do jednání se zapojovali aktivně i členové rodiny, již v roce 1919 jednal princ Eduard s Edvardem Benešem o možnosti zřízení samostatného lichtenštejnského velvyslanectví

---

⁷⁰ Tamtéž, s. 111.

⁷¹ HORČIČKA, Václav, *Lichtenštejnové v Československu*. Praha: Agentura Pankrác, 2014, s. 23. ISBN 978-80-86781-22-8.

⁷² Tamtéž, s. 23–25.

v Praze. Od léta 1920 pak Beneš další schůzky odkládal, a tak k setkání člena rodiny s ministrem zahraničí došlo až na jaře 1921, při němž obeznámil Beneš prince Aloise s tím, že Praha se v této věci hodlá řídit politikou dalších vítězných a neutrálních mocností. Proto si Lichtenštejnové museli zařídit značnou mezinárodní podporu, současně věřili v pomoc prezidenta republiky.⁷³

Dlouhá léta se situace prakticky nepohnula, až konečně v březnu 1923 byla svolána porada ministerstvem zahraničí, na kterou byly přizvány všechny zainteresované strany, tedy ministerstvo financí, vnitra a spravedlnosti, také se jí zúčastnili zástupci Státního pozemkového úřadu. Podle ministerstva zahraničí bylo Lichtenštejnsko jakýmsi „anekdovaným územím Rakouska“ a kníže jakožto člen rakouské Panské sněmovny poddaným císaře s jistými privilegii uznanými rakouským zákonodárstvím.⁷⁴ Skutečnost ale byla taková, že kníže nebyl rakouským občanem a Rakousku jeho exteritorialitu uznávalo.

Nakonec Československo přece jen pozemkovou reformu na lichtenštejnských statcích provedlo, ač v omezenější míře. Jednání o provedení pozemkové reformy a o postavení lichtenštejnského rodu v rámci nově vzniklého Československa se protahovala po celá 20. léta 20. století a samotná reforma na jeho statcích probíhala i po smrti vládnoucího knížete Jana II. v únoru 1929. Lichtenštejnové prosazovali zachování částí velkostatků Bučovice, Uherský Ostroh, Kostelec nad Černými lesy, Rataje a Zábřeh, s tím, že jsou nezbytné pro povinnosti knížeti vůči knížectví, pro vykonávání povinností v rámci církevních patronátů či vyplacení penzí zaměstnancům. Zvláštní zájem měla rodina také na panství Vranov u Brna, kde v prostorech klášterního kostela měla a stále má umístěnou svou rodinnou hrobku. V tomto případě byl Státní pozemkový úřad (SPÚ) ochoten udělit výjimku. Dohoda zněla takto: „*Podle této dohody zůstalo by v majetku knížete z Liechtensteinu asi 50.000 hektarů lesní půdy. Stejnou výměru asi 50.000 hektarů převzal by pozemkový úřad. (...) pozemkový úřad by převzal hlavně velkostatky na Moravě, a to Uherský Ostroh, Krumlov, Bučovice a Moravskou Třebovou (...). V Čechách převzal by pozemkový úřad celý velkostatek Rataje. Ostatní Liechtensteinské lesní velkostatky v Čechách, Koloděje, Uhříněves a Černý Kostelec, zůstaly by knížeti Liechtensteinovi. (...)*“⁷⁵ Co se týče rodového sídla ve Valticích, podle dostupných zdrojů zůstalo v rukách Lichtenštejnů až do roku 1945.

---

⁷³ HORČIČKA, *Lichtenštejnové v Československu*. 2014, s. 24–29.

⁷⁴ HORČIČKA, *Lichtenštejnové v Československu*. 2014, s. 30–31.

⁷⁵ Polední list, 22. 1. 1930.

Ale zpět do Valtic. Onoho 31. července 1920 se na náměstí sešlo několik hloučků lidí. Němečtí obyvatelé se ve velké většině rozplakali, ale následně se s pocitem bezmoci odebrali do svých domovů. Čeští obyvatelé naproti tomu oslavovali velmi vehementně – uspořádali průvod městem, při němž zpívali české národní písně. Obyvatelstvo se se změnou nějak vypořádalo. Po svém změnu prožíval i vládnoucí kníže Jan II., který krátce po tom to oznámení vydal v novinách prohlášení o svém dlouhodobém odchodu z Valtic do Vaduzu.⁷⁶ Zámek tedy zůstal opuštěný. Zámek, který ještě nedávno předtím zmodernizoval s citem a úctou ke svým předkům a jejich dílu. Na počátku 20. století odkoupil Jan II. domy v Barvířské ulici, nechal je strhnout a místo nich zde nechal vybudovat další část zámecké zahrady. Tím se otevřela jižní strana zámeckého objektu, se kterou měl kníže další plány. Ty byly nakonec změněny a místo oranžerie zde měly vzniknout nové zahradnické byty. V tomto místě bych ráda zmínila jednu zajímavost. Když totiž bylo rozhodnuto o výstavbě bytů, chopila se jejich stavby kancelář Karla Weinbrennera⁷⁷ Právě jeho nové průčelí se až nápadně podobalo ušlechtilým architektonickým formám Johanna Bernharda Fischera z Erlachu, čímž byla až donedávna zmatena celá odborná veřejnost, jelikož předpokládali ve Valticích přítomnost právě tohoto rakouského architekta.

Kníže se na valtický zámek vrátil na konci 20. let, kde 11. února 1929 zemřel. Ani návrat knížete napjaté vztahy mezi dynastií a státem nezmírnil. Po jeho smrti se vlády chopil jeho mladší bratr František I., který se hlavně ke konci panování snažil o narovnání diplomatických vztahů s Československem, kam se po anšlusu Rakouska z Vaduzu odebral. I tato snaha však přišla vniveč, kníže strávil poslední měsíce svého života na rodovém sídle po boku své manželky Elsy. Zemřel v červenci roku 1938.

Manželka Elsa, včetně všech rodinných příslušníků a celého dvora, se odebrala do Vaduzu, odkud pak sledovala válečné dění. Jelikož ke svatbě mezi Elsou a Františkem došlo až v jejich pokročilém věku, nevzešlo z tohoto svazku žádné potomstvo; proto se nástupcem Františka I. stal jeho prasynovec František Josef II.⁷⁸ Po celou dobu války zůstal zámek opuštěný, ale v něm obrovské jmění celé rodiny, jejichž osud knížeti ležel obzvlášť na srdci. Plánován byl jejich odvoz, a to už od roku 1943, provést tuto záchrannou akci se podařilo až v dubnu 1945, tedy doslova za pět minut dvanáct. Po válce byl nejen valtický zámek Lichtenštejnům konfiskován na základě Benešových dekretů, a jeho osud tím byl předán do

---

⁷⁶ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 111.

⁷⁷ Karel Weinbrenner (1856–1942) působil nejen jako architekt, ale také jako profesor na pražské německé technice. Do služeb Jana II. z Lichtenštejna vstoupil v roce 1884 a zůstal v nich po celých 25 let, v rámci této služby vytvořil hned několik staveb jak na jižní Moravě, tak v Dolním Rakousku.

⁷⁸ Nejprve se ale následnictví musel vzdát jeho otec Alois, který byl synem prince Alfréda, bratrance Jana II. a Františka I. Více se tématu věnuji v kapitole *Lichtenštejnové*.

rukou Národní kulturní komise. Ještě předtím, než se však komise vůbec mohla zaobírat cenou památky, obsadila ji Rudá armáda, jež se zde rozhodně nechovala s úctou k hodnotě objektu. Zřídila zde tábor pro válečné zajatce, kteří se zde místo návratu do vlasti dočkali většinou spíše smrti. Komise se do interiérů zámku dostala až po odchodu Rudé armády v říjnu 1945 a podle následujících řádků je zřejmé, v jaké kondici zámek našli.⁷⁹

„17. října 1945 byla vykonána prohlídka zámku ve Valticích. Na budovách na vnějšku není škod, až na nepatrné maličkosti, větší škody jsou uvnitř, hlavně na dveřích a parketách, což bylo způsobeno užíváním vojska jako ubikací. Zato vnitřní zařízení z největší části již zde není vůbec a to co zůstalo, to je poškozeno. Je nám znám stav, jaký byl před Mnichovem, a nevíme, zda za doby okupace zůstalo víc na místě. Podle ústních zpráv byly v roce 1944 ze zámku vyvezeny cenné věci (obrazy, gobelíny, porcelán) do nějakého zámku v Podunají a později do Bregenze na Bodamském jezeře. Dnes v zámku z nábytku není nic, než několik málo zle poškozených kusů, z kovového nádobí, není tu nic. Z obrazů ani ne druhý díl je tu a to jen obrazy druhořadé a staré kopie portrétů, ale i ty jsou v části potrhány. Z plastik není vůbec nic, podobně v uměleckém řemeslu. Po gobelínech ani stopy a velmi cenné staré tkané tapety byly násilně vytrhány a zmizely. Není stopy po sbírce rytin. Z knihovny jsou dvě hromady papírů, jedna v lóži divadla a druhá v komůrce v jízdárně, kde jsou i zbytečky registratury zámecké správy, rozházené pel-mel. Méně úhon je v zámecké kapli, v které je značně potrháný obraz na hlavním oltáři. Lustry chybí všude v zámku. Možná říci, že veškerý voluptuár vzal za své. Škody vznikly za válečných operací ku konci dubna a za velkých přesunů v květnu nejen zde, ale i na zámku v Lednici.⁸⁰

I přes značné poničení byl zámek navržen v roce 1947 mezi památky první kategorie a bylo doporučeno zpřístupnění veřejnosti. K tomu ale v následujících letech nedošlo, neboť po únoru 1948 byl zámek nežádoucí svojí blízkostí ke státní hranici. Jeho interiéry proto začaly sloužit jako sklady, např. chmele, jízdárna jako sušárna tabáku a v protější straně zámku, v prostorách, kde se nyní nachází zámecký hotel, bylo umístěno nápravné zařízení pro ženy, tento tábor nucených prací pro ženy byl zřízen v roce 1949 a fungoval zde do roku 1951. Žalostný stav zámku však nezůstal lhostejný obyvatelům Valtic, kteří se na schůzích zasadili u vedení města o intervenci ve prospěch zámku. Zároveň se případ valtického zámku objevil i v médiích. Za tuto aktivitu se postavili i představitelé státní památkové péče a v roce 1958 byly po rozhodnutí o památkové obnově zámku zahájeny restaurátorské práce, na které bylo

⁷⁹ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 113–117.

⁸⁰ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 118.

uvolněno sto tisíc korun. Citlivých restaurátorských prací se ujal Státní ústav památkové péče v čele s Milošem Stehlíkem. Díky tomu mohl být zcela nový prohlídkový okruh zpřístupněn veřejnosti již 21. září 1963. Otevřeno veřejnosti bylo první patro a celková rekonstrukce byla hodnocena jako velmi zdařilá. Miloš Stehlík však navrhl expozici i jiných částí zámeckého objektu, v roce 1970 měl již vytvořen návrh na expozici o moravském baroku. Jedinou další finanční injekcí státního aparátu do zámeckého objektu byl ale příspěvek na zřízení hotelu v levém křídle valtického předzámčí, nové expozici již nikdo nevěnoval pozornost.

V téměř neměnné situaci zůstal zámek po celou dobu normalizace, k dalším úpravám došlo až roku 1992, když byla okolní krajina prohlášena za krajinnou zónu. Čtyři roky nato byl celý areál zapsán na seznam světového dědictví UNESCO. V posledních desetiletích dochází k dalším opravám a rekonstrukcím, v letech 2014 a 2015 bylo obnoveno barokní divadlo. Stejně tak byla renovována barokní jízdárna, v nedávné době se i samotný zámek dočkal nové fasády.⁸¹

Zámek Valtice si za celou dobu své existence, tedy více než 700 let, prošel různými epochami, z nichž každá z nich se v něm otiskla způsobem sobě vlastním. Z původního hradu, přes renesanční zámek po honosné barokní sídlo významného šlechtického rodu po zchátralý objekt v popředí zájmu komunistické moci. Díky aktivitě valtických občanů, jejich nadšení a nezdolné vůli „svou památku“ chránit se podařilo prosadit zápis na seznam kulturního dědictví UNESCO, díky němuž tato památka zůstane zachována pro další generace.

V této kapitole nejde primárně o historiografický přehled dějin města Valtice, ale především o vymezení historie prostoru, ve kterém se pohybujeme, abychom pak lépe chápali všechny kontexty a souvislosti, jež projekt nabízí.

---

⁸¹ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 119–121.

3.2. Uplatnění tématu ve výuce

Téma historie památkového objektu, jeho stavebního vývoje a zasazení do historických kontextů je tématem, které může učitel zařadit do výuky dějepisu téměř kdykoliv a kdekoliv. Mnohem snazší zařazení tématu do výuky dějepisu je samozřejmě v případě, že se v konkrétním městě, kde se škola nalézá, nachází nějaký památkový objekt. Nemusí to být nutně hrad či zámek, pro tento účel postačí i menší regionální nemovité památky.

V této kapitole se věnuji zejména tématům jasně vyplývajícím z předešlých kapitol, a to v obecném rámci. Je možné tato témata zkonkretizovat na jednu památku, resp. na zámek Valtice. Zde navržená témata jsou pouze výběrem, neboť pro všechna dílčí témata by v této práci nebyl prostor a historie objektu otevírá široké spektrum témat, ze kterých si pak každý učitel může vybrat to, které se mu zrovna hodí.

3.2.1. Možnosti adaptace tématu do výuky

Přímo ve výuce dějepisu se téma může projevit např. takto:

U všech příkladů uvádím vždy metodu práce, tematickou náplň, badatelské otázky a očekávané cíle.

Téma	Metoda práce	Badatelská otázka	Cíle
Architektonické slohy	Skupinová práce	Jakou plnily slohy funkci a čím byly typické?	Student zjistí, jakou funkci v historii měly jednotlivé architektonické slohy.
Architekti v historii	Individuální práce	Proč byli v minulosti architekti tak důležití?	Student získá povědomí o tom, jakou úlohu hráli architekti v minulosti, a porovná ji s jejich úlohou dnes.
UNESCO	Skupinová práce	Proč existuje mezinárodní organizace na ochranu památek?	Student rozezná památky, které je třeba chránit, a uvědomí si, v čem tkví jejich nezaměnitelná hodnota.

Vztah státu k památkám	Skupinová i individuální práce	Jakým způsobem se stát staví k památkám? Jaký vliv na to má zřízení státu?	Student dokáže rozeznat různé přístupy k ochraně památek ze strany státu, zároveň prokáže schopnost přemýšlet nad způsoby ochrany památek.
------------------------	--------------------------------	--	--

Na následujících řádcích stručně vysvětlím, jak by mohlo ve výuce vypadat uplatnění čtyř navrhovaných témat.

Architektonické slohy je téma, které je silně interdisciplinární a prolíná se nejen do dějepisu, ale také například do výtvarné výchovy. V případě zařazení tématu do dějepisného vyučování by mohla být podle mého návrhu využita metoda skupinové práce. Studenti (respektive žáci, provádíme-li aktivitu na ZŠ) se rozdělí do skupin. Klíč, podle kterého budou studenti do skupin rozděleni, je ponechán čistě na daném pedagogovi⁸², nicméně je třeba v tomto případě vytvořit šest skupinek, a to podle počtu architektonických slohů (románský sloh, gotika, baroko, empír, renesance a secese). Využívám zde pouze takových slohů, jež se projeví v každé oblasti života člověka. Pokud by ve třídě bylo 30 studentů, vznikne tedy šest skupinek po pěti lidech. Každá skupina dostane jeden architektonický sloh a jejím úkolem bude zodpovědět badatelskou otázku *Jakou plnily slohy funkci a čím byly typické?*. K vypracování této badatelské otázky je zapotřebí, aby každá skupina měla k dispozici adekvátní prameny, díky nimž k odpovědi na otázku zdárně dospěje. Takové prameny jsou texty o daném slohu či fotografie staveb či dalších objektů, které v daném slohu vznikly. Očekávaný výstup této aktivity je, že si studenti nejen odnesou vlastní zkušenost s historickou prací, ale hlavně zjistí, jakou funkci jednotlivé architektonické slohy v historii měly čili pochopí, že každý sloh má svůj hluboký význam.

Téma **architekti v historii** by studenti zpracovávali samostatně jako individuální práci. Každý ze studentů dostane zadaného architekta, který se v minulosti svou prací proslavil. Jako příklad můžeme jmenovat Petra Parléře, Matyáše z Arrasu, Michelangela Buonarroti, Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferovy, Johanna Bernharda Fischera z Erlachu, Jana Blažeje Santini-Aichela, z moderních dějin pak i Gustava Eiffela, Charlese Garniera, Antonia Gaudího, Dušana Jurkoviče a další. Výhodou tohoto tématu je, že známých architektů lze najít skutečně velké množství. Úkolem každého studenta je zpracovat v krátkosti dílo daného architekta.

⁸² Lze využít možnosti, aby se rozdělili studenti samostatně podle sebe a svých vlastních preferencí, dále je možno využít způsob rozřazení podle zasedacího pořádku či čísel.

Nejde zde o to zpracovat ucelený životopis určeného člověka, ale především o to zjistit, proč byli v minulosti tito architekti tak úspěšní, co vedlo k tomu, že zrovna jejich jména se učíme dodnes, proč se vůbec mohli stát úspěšnými⁸³. Jinými slovy, cílem je pečlivě si prohlédnout díla architektů (pokud to možnosti dovolí, je dobré se k nim a do nich jít podívat), přečíst dostatečné množství zdrojů a na základě toho odpovědět na otázku *Proč byli v minulosti architekti tak důležití*. Na konci této aktivity se očekává, že student pochopí a dokáže pojmenovat důvody, proč byli v minulosti architekti důležití a jakou hráli roli. Zároveň student dokáže porovnat úlohu dřívějších architektů a těch současných. Individuální metoda je zde využita proto, že architektů, o kterých by mohla být řeč, je velké množství, a skupinová práce by tedy nebyla vhodná. Každý student si „svého“ architekta může zpracovat doma s přispěním svých vlastních hledacích schopností, nicméně pedagog by při tvorbě nabídky architektů měl ke každému z nich sestavit alespoň základní prameny či bibliografii, aby studenti věděli, kde hledat a o co se opřít. Stejně jako u předešlé aktivity je i toto téma silně interdisciplinární, pro potřeby výuky dějepisu navrhuji právě výše zmíněnou aktivitu.

Téma **UNESCO** se dá využít několika způsoby. Troufám si říct, že na něj ve výuce dějepisu narazil téměř každý učitel či učitelka. S cílem, že student rozpozná, které památky je třeba chránit a v čem tkví jejich nezaměnitelná hodnota, nastiňuji jednu z možností, jak toto téma ve výuce dějepisu využít. Opět se jedná o badatelskou činnost, přičemž základní badatelskou otázkou, kterou si studenti kladou, je otázka *Proč existuje mezinárodní organizace na ochranu památek?* K odpovědi na ní se studenti snaží dospět pomocí dostupných pramenů o organizaci UNESCO a památkách, které jsou v její péči (nemusí jít nutně pouze o nemovité památky). Pedagog připraví pro potřeby této aktivity materiály spjaté s organizací UNESCO, kde bude řečeno, co organizace dělá a jak funguje. Následně studenty rozdělí do skupin. Každá skupina zpracovává památky jiného státu. Např. jedna skupina pracuje s památkami v Německu, další ve Francii apod. Rozdělení do skupin může probíhat různými způsoby, některé možnosti jsem již navrhla výše u první z aktivit. Úkolem každé skupinky je na základě nabytých informací o UNESCO rozřadit památky, které mají k dispozici, na památky spadající pod péči mezinárodní památkové instituce a na památky, které takto chráněny nejsou. Poté mají skupiny za úkol vysledovat důvody, proč je nějaká památka chráněna a nějaká nikoliv. Následně díky tomuto dospějí k různým názorům, které jsou pak mezi skupinami sdíleny.

Posledním tématem, kterému se v rámci možností adaptace kapitoly do výuky budu věnovat, je téma **vztahu státu k památkám**. Studenti by si z této aktivity měli odnést nové

---

⁸³ Koho podporu potřebovali pro rozvoj své kariéry a do čích sužeb museli vstoupit.

poznatky o tom, že existuje jistá státní památková péče a že stát má zájem na dobrém stavu „svých“ památek. A nejen to. Studenti by měli být schopni rozeznat různé přístupy k ochraně památek ze strany státu a zamyslet se nad různými způsoby ochrany památek. Dílčí aktivita, která k tomuto výstupu vede, může být prováděna dvojím způsobem – buď jednotlivě (individuálně), nebo skupinově. Každá skupina, potažmo jedinec, badatelským způsobem práce dospěje k odpovědi na otázku: *Jakým způsobem se staví stát k památkám?* a *Jaký vliv na to má zřízení státu?*⁸⁴ K zodpovězení těchto otázek je studentům nápomocno množství pramenů, které vybere a uspořádá pedagog. Aby nebylo zadání příliš vágní, měly by prameny reflektovat přístup k památkové péči státu demokratického (např. polistopadového Československa) na jedné straně a státu nedemokratického (např. socialistické Československo) na straně druhé. Skupina takto obdrží prameny, které pečlivě prostuduje a na jejich základě dospěje k odpovědi na stanovené otázky. Každá skupina má k dispozici stejné prameny a zodpovídá stejné otázky, účel skupin je proto čistě praktický. Po ukončení aktivity a dospění k odpovědím následuje diskuze, ve které přichází společná reflexe rozdílů a podobností v památkové péči podle druhu režimu.

Cíle výše navrhovaných aktivit jsou rozdílné, avšak všechny splňují tyto očekávané výstupy RVP G.

Žák:

- ⇒ Charakterizuje dvě světové války, dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky
- ⇒ Vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku; zejména se zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi

V případě adaptace tématu na základním stupni vzdělávání odpovídá následujícím očekávaným výstupům v rámci předmětu dějepis:

---

⁸⁴ Zde se ptáme, zda má na ochranu památek ze strany státu vliv jeho politické zřízení, tedy zda fakt, že stát je diktaturou, demokracií či monarchií nějak ovlivňuje jeho přístup k ochraně památek.

Žák:

- ⇒ D-9-6-01 vysvětlí podstatné ekonomické, sociální, politické a kulturní změny ve vybraných zemích a u nás, které charakterizují modernizaci společnosti
- ⇒ D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí

V rámci RVP mohou navrhované aktivity splňovat i očekávané výstupy z jiných vzdělávacích oblastí a předmětů, např. z občanské či výtvarné výchovy.

4. Lichtenštejnové

4.1. Původ a středověk

Abychom porozuměli postavení rodiny Lichtenštejnů nejen v rámci Československa, ale i v rámci jejího fungování napříč staletími, musíme se hlouběji ponořit do historie rodiny.

Lichtenštejnové odvozují svůj původ a název od jistého Huce de Lichtenstein⁸⁵, jenž byl prvním historicky doloženým členem rodu. Ono *de Lichtenstein* pak odvodil od dolnorakouského hradu Liechtenstein.⁸⁶

Jindřich I., Hugův vnuk, žil ve druhé třetině 13. století a se stal zakladatelem moravsko-rakouské větve rodu. Za věrné služby pro tehdejšího moravského markraběte, pozdějšího českého krále Přemysla Otakara II., při jeho pronikání do rakouských zemí od něj získal panství Mikulov i s přílehlými vesnicemi. Tento majetkový přesun byl stvrzen listinou ze 14. ledna 1249 z Brna, díky tomuto záznamu můžeme Lichtenštejny směle zařadit mezi nejstarší žijící šlechtické moravské rody.

Význam rodu se utvářel již od počátku. Jindřich I. byl členem družiny Přemysla Otakara II., jeho vnuk Hartneid II. se jako přítel Jana Lucemburského zase zúčastnil bojů Jana a Habsburků Albrechta II. a Oty o český trůn. Díky tomu získal nejen hrad Děvičky a další majetky, ale také velké množství privilegií.⁸⁷

Další zásadní osobností pro vývoj rodu byl vnuk Jindřicha II., Jan I., narozený roku 1397. Jak už je tomu u Lichtenštejnů zvykem, stal se i Jan I. součástí družiny významné šlechtické osobnosti a postupně i samotného krále. Od roku 1368 byl hofmistrem vévody Albrechta III. Rakouského, který byl sňatkem s tehdy osmiletou Alžbětou dokonce spřízněn s Karlem IV. Jan I. byl už v této pozici velmi úspěšný a roku 1370 se mu podařilo získat moravské panství Lednice (německy *Eisgrub*). A o 16 let později přestoupil Jan I. ze strany Habsburků na stranu Lucemburků definitivně, když se stal rádcem českého krále Václava IV.

---

⁸⁵ Známy též jako Hugo z Lichtenštejna. První písemná zmínka o něm pochází z roku 1136. (Lichtenštejnové, Wikipedia [online] cit. 2023-03-23, dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lichtenštejnové>)

⁸⁶ HORČIČKA, Václav, ŽUPANIČ, Jan, *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*. Praha 2017. s. 59.

⁸⁷ JUŘÍK, Pavel. *Liechtensteinové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska* [online]. s. 7. Praha, 2015 [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: https://www.hs-liechtenstein.cz/liechtensteinove__a5_brozura_01.pdf.

Kvůli tomu vzbudil nelibost rakouského vévody Albrechta III., který mu odňal veškeré statky na jih a západ od Dunaje.⁸⁸

Během husitských válek se Lichtenštejnové postavili na stranu Zikmunda Lucemburského. Ambivalentně však působí fakt, že i přesto, že oficiálně Lichtenštejnové byli na straně Zikmunda Lucemburského, Jan II. podporoval jeho bratra Václava. Dokonce se zúčastnil jeho vysvobození ze zajetí ve Vídni roku 1403. Názorová nejednotnost se znovu projevila v konfliktu císaře Fridricha III. a jeho bratra Albrechta VII. Jindřich VII. Kulhavý se přiklonil k Albrechtu VII., jeho bratr Jan V.⁸⁹ zase na stranu císaře a roku 1452 mu společně s vojskem zemského správce Jiřího z Poděbrad táhl k Vídni na pomoc.⁹⁰

4.2. Novověk a mocenský vzestup

Dynastie se ke konci 15. století rozdělila na tři větve – steigerskou, rakouskou a moravskou. Moravská větev nás v této práci bude zajímat nejvíce, jejím sídlem bylo panství Mikulov, které zůstalo v držení rodu až do roku 1560, kdy byl Kryštof IV. nucen mikulovské panství prodat. Legenda praví, že dominium prohrál v kartách. Pravda je trochu rozdílná, i když staví na stejných základech. Finanční situace Lichtenštejnů skutečně nebyla dobrá, ale k hazardu se v tomto případě Kryštof neuchýlil. Rodové sídlo nicméně skutečně prodal, a to do rukou uherského šlechtice Ladislava Kereczényia⁹¹, ten majetek dlouho nepodržel, neboť Mikulov nalézáme hned roku 1575 v péči rodu Ditrichštejnů⁹². Celé panství tvořilo kromě Mikulova několik dalších částí, a sice Maidburg, Rafterstein, Břeclav, Hohenau a Ulrichskirchen.

V rámci další rodové linie, rakouské, zásluhou Jiřího V. vznikla valtická (*feldsbergská*) odnož. Jeho další dva potomci, Hartman I. (1513–1562) a Hartman II. (1544–1585), byli

---

⁸⁸ JURÍK, *Lichtenštejnové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteiniů a Lichtenštejnska*[online]. s. 7. 2015 [cit. 2023-06-08].

⁸⁹ Jan V. (1411–1474) byl manželem známé Perchty z Rožmberka, kterou si po dohodě z 9. února 1449 vzal v říjnu téhož roku. Perchta z Rožmberka je předmětem legendy, jež praví, že Perchta byla v manželství s Janem nešťastná, při jeho úmrtí, když ji prosil o odpuštění, ho proto proklela. Údajně kvůli tomu se dodnes zjevuje na Rožmberských panstvích v podobě Bílé paní, která barvou svých rukaviček věští budoucnost.

⁹⁰ JURÍK, *Lichtenštejnové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteiniů a Lichtenštejnska*[online]. s. 7. 2015 [cit. 2023-06-08].

⁹¹ Rod Lichtenštejnů. *Po stopách Lichtenštejnů*[online]. 2011, 2011 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://www.psl.cz/?page_id=330.

⁹² Zámek: Nepřehlédnutelná dominanta Mikulova. *Mikulov* [online]. 2023, 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.mikulov.cz/turista/sluzby/turisticke-cile/prohlidkovy-objekt/zamek>.

luteránského vyznání a sídlili na dolnorakouském panství Valtice (německy *Feldsberg*).⁹³ Právě po prodeji mikulovského panství přesunul rod své hlavní sídlo do Valtic.

Syn Hartmana II. Karel I. vešel do českých dějin jako poměrně nepopulární postava a je tak mnohými vnímán dodnes. Karel se narodil roku 1569, získal velmi kvalitní vzdělání na českobratrské škole v Ivančicích a dědictvím získal nejen panství Valtice, ale také Lednice. Svatbou s Annou Marií Černoorskou z Boskovic v roce 1596 získal další území, jako je Černá Hora a Úsov. Karlův mladší bratr Maxmilián se hned o rok později oženil s její sestrou Kateřinou, s níž vyženil panství Bučovice a Pozořice u Brna. Ačkoliv se tímto krokem zařadili Lichtenštejnové mezi nejbohatší moravské rody, další vzestup rodu na sebe nenechal dlouho čekat. Vládnoucí muž rodu však pro něj musel něco udělat. V dobovém kontextu přelomu 16. a 17. století, kdy u nás již přes 70 let pevně vládli katoličtí Habsburkové, bylo pro šlechtickou kariéru na státní úrovni nutností vyznávat katolickou formu křesťanství. Tuto skutečnost si Karel I. velice dobře uvědomoval, a patrně před rokem 1599 se stali Karel i jeho dva mladší bratři Maxmilián a Gundakar katolíky.⁹⁴ Onoho roku se totiž Karel I. stal nejvyšším moravským zemským sudím. Kariéerní posun však nebyl jen zásluhou přechodu ke katolicismu, Karel I. měl nezpochybnitelné diplomatické nadání a byl velmi schopným politikem. Z nově nabitě pozice proto povýšil až na post nejvyššího hofmistra císaře Rudolfa II. Úřad opustil až po milostné aféře s Marií Manrique z Pernštejna roku 1603. Funkce moravského zemského hejtmana mu však zůstala a v ní rovněž bránil moravské markrabství proti vojsku sedmihradského vévody Štěpána Bočkaje. Schopnosti a zkušenosti Karla I. byly pro Rudolfa nenahraditelné, a proto ho v roce 1606 povolal zpět na pozici nejvyššího hofmistra císaře. Karel I. se však nakonec přiklonil na stranu Rudolfova mladšího bratra Matyáše, když se spojil s nekatolickým moravským šlechticem a osobním nepřitelem v jedné osobě Karlem starším ze Žerotína⁹⁵, s nímž se kníže z Lichtenštejna znal už z dob svých studií na bratrské akademii v Ivančicích. Za nejen vojenskou, ale i finanční podporu se Matyáš Karlovi odměnil povýšením do knížecího stavu 20. prosince 1608, současně mu jako náhradu za způsobené válečné škody udělil 28. prosince 1612 v léno opavské knížectví. Opavsko nebylo jediným územním ziskem

---

⁹³ JUŘÍK, *Lichtenštejnové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska*[online]. s. 8., 2015 [cit. 2023-06-08].

⁹⁴ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 31.

⁹⁵ Karel starší ze Žerotína (1564–1636) je známý nejen jako moravský šlechtic a politik, ale také jako literát. Dlouhou dobu strávil v zahraničí na poznávacích cestách, díky čemuž se naučil hned několik jazyků. Ač nekatolík, zásadně nesouhlasil s českým stavovským povstáním roku 1618, jelikož se vždy držel zásady, že k prosazování náboženských myšlenek nemají za žádných okolností užívány světské prostředky. (Karel Starší ze Žerotína. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*[online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 19. 5. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_starš%C3%AD_ze_Žerot%C3%ADna).

Karla I. v 17. století. Poté, co se situace mezi českými stavy a císařem v českých zemích vyhroutil a vyvrcholila 3. pražskou defenestrací, zůstal Karel I. na straně císaře. Za to mu však české stavy odňaly veškeré majetky na Moravě, ty ale byly po jejich porážce na Bílé hoře Karlovi navraceny. Traduje se, že sám Karel I. se bitvy na Bílé hoře zúčastnil, pravdou ale je, že v ní v řadách císařských vojsk bojoval jeho bratr Maxmilián. Po porážce českých stavů byl správcem království, bavorským vévodou Maxmiliánem, ještě před jeho odjezdem z Prahy jmenován Karel I. císařským komisařem a byl pověřen potrestáním povstalců a opětovnou stabilizací poměrů v Čechách. Karel neměl zájem na tom tvrdě trestat povstalec a bral na vědomí i názory nekatolické šlechty. Už to se ve Vídni jevílo jako podezřelé, když navíc přišel s návrhem zachovat zde staroutravvistickou církev, která vůči němu a státu zaujímala loajální postoj, podezření ve Vídni ještě zesílilo. A i přes několik Karlem podaných rezignací, které byly ale pokaždé odmítnuty, byl hned v lednu 1621 jmenován královským místodržícím a předsedou zvláštního soudu, jenž měl za úkol potrestat stavovské povstalec. Dalšími členy popravčí komise byli František z Ditrichštejna⁹⁶, nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch z Lobkovic, hrabě z Hohenzollernu, dvorský rada Hegenmüller, kníže Jan Oldřich z Eggenbergu, náměstek říšského kancléře Ulm a hrabata Meggar a Trauttmansdorf. Komise navrhovala 43 trestů smrti, císařem byla schválena zhruba polovina, tedy známých 27, jejichž poprava byla provedena na Staroměstském náměstí 21. června 1621. Není překvapením, že odsouzení žádali Karla I. o milost, leč on neměl právo ji udělit. Kvůli Karlovu postavení v pobělohorské atmosféře se z Karla I. stala nenáviděná osoba, které byla vyčítána jak smrt všech 27 šlechticů, tak územní a finanční zisky na úkor nekatolických stavů. Pro představu, Karel I. po bitvě na Bílé hoře získal Moravskou Třebovou, Šumperk, Zábřeh, Brannou (Kolštejn) a Štítý. Ještě předtím v roce 1602 koupil panství Plumlov, jehož součástí bylo i město Prostějov. Majetkové državy v Čechách a na Moravě ještě více rozšířil, když jako náhradu za škody vzniklé v souvislosti s válečným tažením vojsk Gábora Bethlena⁹⁷ obdržel krnovské knížectví. Za pomyslný vrchol Karlova neohroženého postavení a moci můžeme pokládat udělení řádu Zlatého rouna v září 1622.⁹⁸

---

⁹⁶ František z Ditrichštejna (1570–1636) byl kníže z Ditrichštejna toho času vlastníkem mikulovské panství. Je považován za nejproslulejšího člena rodu Ditrichštejnů, na Moravě byl dokonce tak proslulý, že se mu říkalo král z Kroměříže či král moravský. Stal se knězem a nedlouho po své primici byl jmenován kardinálem. Jeho církevní kariéra vyvrcholila roku 1599, kdy byl papežem Klementem VIII. jmenován biskupem olomouckým, kterým zůstal až do své smrti v roce 1636. (František z Ditrichštejna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 5. 4. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/František_z_Ditrichštejna.)

⁹⁷ Gábor Bethlen (1580–1629) byl sedmihradský kníže, jenž během třicetileté války stál proti císaři. Během války dobyl část dnešního Maďarska a Slovenska a se svými vojsky dospěl i na území Koruny české.

⁹⁸ JURÍK, *Liechtensteinové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska* [online]. s. 8–10, 2015 [cit. 2023-06-08].

Pobělohorské období znamenalo pro Karla velké množství možností, jak ještě více rozšířit svůj majetek. Už tak silná rodová prestiž a nesčetné jmění jako by Karlovi nestačily. Rozhodl se pro nabízené sice pro něj velmi výhodné, ale jinak silně nemorální odkoupení panství popravených či jinak perzekvovaných šlechticů. Pod takto snadno získaný majetek po celém království spadala panství jako například Kostelec nad Černými lesy a Kounice v Čechách, na Moravě Břeclav, Bučovice, Moravská Třebová, Moravský Krumlov, Lednice, Litovel, Plumlov, Valtice, Velké Losiny a Zábřeh na Moravě a ve Slezsku již zmiňovaný Krnov nebo Opava. Celkově majetek získaný po bitvě na Bílé hoře tvořil více než 59 672 ha.⁹⁹

Morální úpadek, který v podobě touze po majetku a kořistění u Karla I. nastal, vykrytalizoval v té nejčirější podobě na přelomu let 1622 a 1623, kdy se podílel na znehodnocování české měny. Byl členem tzv. mincovního konsorcia, jehož součástí byl taktéž Albrecht z Valdštejna či Pavel Michna z Vacínova. V praxi šlo o to, že za znehodnocené mince, tzv. dlouhé mince, nakupovali za levno statky zkonfiskované v rámci pobělohorské rekatolizace. Následkem tohoto podvodu přišel roku 1623 státní bankrot. Není stoprocentně jisté, o kolik si jednotliví členové konsorcia přilepšili, ale s jistotou můžeme tvrdit, že odkoupení panství Kostelec nad Černými lesy Karlem I. bylo značně pod cenou. Ještě před tím, než se císařský dvůr dostal od podezření k reakci, stihl Karel 12. února 1627 v Praze zemřít.¹⁰⁰

Všechny jeho dluhy tedy padly na bedra jeho syna Karla Eusebia, který musel roku 1665 celou kupní cenu Kosteleckého panství doplatit, navíc musel přidat finanční dar. Karel Eusebius byl svým životním založením milovník umění. Necítil se být silným panovníkem a nejlépe se cítil mezi obrazy, které sbíral, zajímal se o architekturu, dokonce sepsal pojednání o architektuře. Za velmi schopného panovníka dosud členové lichtenštejnské rodiny pokládají Jana Adama I., syna Karla Eusebia, žijícího v letech 1657–1712. Jan Adam I. zdědil po svém otci sice lásku k umění, ale po svém dědovi také schopnost vládnout a hospodařit. Co ale po svém dědovi nezdědil byl jistý sklon k morálnímu poklesu. Jan Adam k již tak rozsáhlým rodovým državám přikoupil na přelomu 17. a 18. století panství Šternberk, Karlovec či Hodonín. Důležitým krokem pro celou dynastii bylo rozhodnutí zbudovat v Rossau zahradní palác, v jehož prostorách jsou dodnes umístěny lichtenštejnské sbírky.¹⁰¹

---

⁹⁹ Lichtenštejnové. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*[online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 17. 4. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lichtenštejnové>.

¹⁰⁰ KONEČNÝ, *Zámek Valtice*. 2018, s. 31.

¹⁰¹ JURÍK, *Liechtensteinové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska*[online]. s. 11. 2015 [cit. 2023-06-08].

Jan Adam po sobě nezanechal žádného mužského dědice. Jeho dcerou byla Marie Terezie, vévodkyně de Savoy-Carignano, známá jako mecenáška umění nejen na černokosteleckém panství, ale také ve Vídni. Protože dcera se ujmout knížecího stolce nemohla, přešlo dědictví na Gundakarovu větev. Novou hlavou dynastie se tak stal Antonín Florián působící ve funkci nejvyššího císařského komořího a nejvyššího hofmistra. Byl to schopný diplomat, politik a dvořan. Jedním z nejdůležitějších kroků, které během své vlády Antonín Florián podnikl, bylo podání žádosti o spojení dvou panství v jižním Rakousku Vaduz a Schellenberg. Císař Karel VI. je roku 1719 spojil, povýšil a přejmenoval na Lichtenštejnské knížectví.¹⁰² Zde tedy spatřujeme vznik Lichtenštejnska jako takového, které se už v této době stává suverénním státem (tehdy ještě v rámci Svaté říše římské), díky tomu je z Lichtenštejnska jeden z nejstarších nepřetržitě existujících států na světě.

Z dalších novověkých knížat, kteří značně zasáhli do vývoje rodu, a stali se tedy jeho významnou osobností, jmenujme ještě alespoň dva z nich.

Známý vojevůdce, polní maršál a především strůjce dělostřelecké reformy císařské armády Josef Václav z Lichtenštejna žil v letech 1696–1772 a za svého života nejen že stihl vyhrát několik důležitých bitev (Za všechny jmenujme alespoň vítěznou bitvu u Piacenzy, které velel i přesto, že se jí fyzicky neúčastnil.) a zaranžovat reformu dělostřelectva, ale také působil jako velvyslanec v Prusku nebo ve Francii. „Otec rakouského dělostřelectva¹⁰³“, jak je Josef Václav někdy nazýván, měl diplomatické i vojenské nadání, přátelil se s Marií Terezií a Josef II. o něm údajně prohlásil, že je „nezbytný pro blaho státu¹⁰⁴“. Za své zásluhy pro stát byl jmenován rytířem Řádu zlatého rouna. Stejně tak byl nositelem tohoto řádu i další z knížat. Alois I. Josef byl sice nositelem Řádu zlatého rouna, ale svoji pozornost soustředil hlavně na úpravu panství Lednice a Valtice. Zaměřil se na zútulnění lednicko-valtického areálu, za jeho vlády vyrostl v areálu například proslulý minaret, jehož autorem je architekt, vynálezce a podnikatel Josef Hardtmuth, který pro Aloise projektoval i další stavby lednicko-valtického areálu, dokonce měl v plánu vztyčení i několika dalších obelisků, které měly stát neznámo kde a z jejichž stavby nakonec sešlo. Ke konci své vlády koupil Alois I. vrch nedaleko Valtic, kde

---

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ *Hlavní okruh: Pro průvodce* [online]. Valtice: Národní památkový ústav, 2020 [cit. 2023-06-23]. Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/pamatky/valtice/texty-okruhu/pro%20pruvodce/CZ-maintour-text%202020%20pro%20pruvodce.pdf>.

¹⁰⁴ Tamtéž

chtěl zřídit bažantnici, tento plán už ale nestihl realizovat, Hardtmuth ho postavil až pro jeho nástupce, Aloisova mladšího bratra Jana Josefa I.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ KUBÍČEK, Tomáš, ed. *Valtice a Lichtenštejnové: zámecká zahrada, památky, bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2018. ISBN 978-80-7051-245-6, s. 18–19.

4.3. Od 19. století po současnost

Do devatenáctého století vstupujeme s vládnoucím knížetem Janem Josefem I. a jeho synem Aloisem II. Josefem. Aloise II. můžeme směle zařadit mezi významnější osoby Lichtenštejnského rodu. Kromě toho, že byl schopným hospodářem a politikem – zasedal i jako poslanec Moravského zemského sněmu nebo roku 1848 dal Lichtenštejnsku první ústavu¹⁰⁶, hodně cestoval, a právě z cest si přivezl mnoho inspirace pro své další stavební plány v rámci rodové chlouby lednicko-valtického areálu. Takto například pod vlivem anglické novogotiky nechal přestavět lednický zámek, čímž získal svou typickou podobu, pro kterou je zámek dodnes jedním z nejoblíbenějších objektů u nás. Zámku v Lednici a jejímu zvelebování se Alois II. věnoval opravdu vehementně, chtěl z něj vytvořit pohodlné letní sídlo poplatné dobovým architektonickým a životně-stylovým trendům, k nimž patřilo i pěstování exotických plodin nejlépe ve sklenících. Z tohoto důvodu můžeme obdivovat jeden z největších skleníků právě v Lednici.¹⁰⁷ Alois II. měl s manželkou Františkou, rozenou Kinskou, celkem jedenáct dětí. Nejstarší syn Jan II. se stal dědicem lichtenštejnského dominia, nikdy se ale neoženil, a tak dědictví dále přešlo na jeho jediného mladšího bratra Františka.

Jan II. zvaný Dobrotivý byl velmi vzdělaný a během svého života se projevil jako velký altruista, proto si také vysloužil přízvisko *Dobrotivý*. Služebnictvo na jeho panstvích u něj pracovalo rádo, vědělo, že u něj bude mít vždy zastání a v případě jakékoliv životní situace nebude mít problém s finanční výpomocí. Jan II. se i přes své vzdělání o politiku příliš nezajímal a věnoval pozornost spíše správě svých panství, umění, vědě a veřejným projektům. Zajímal se o rozšiřování veřejných prostor, převážně nemocnic, třeba ve Valticích nebo Krnově, škol (Roku 1873 založil ve Valticích ovocnářsko-vinařskou školu a o 22 let později v Lednici Vyšší ovocnářskou a zahradnickou školu.) a muzeí, když nechal v roce 1898 na zámku Úsov ustavit lesnické a lovecké muzeum. Celkově na charitativní účely vydal 73,5 milionu tehdejších švýcarských franků. Jan II. vládl přes 70 let¹⁰⁸ a během tohoto dlouhého období značně zmodernizoval vlastní Lichtenštejnský stát. Roku 1862 v této malé alpské zemi začala platit

---

¹⁰⁶ JUŘÍK, *Liechtensteinové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska*[online]. s. 14. 2015 [cit. 2023-06-08].

¹⁰⁷ KUBÍČEK, ed. *Valtice a Lichtenštejnové: zámecká zahrada, památky, bibliografie*. 2018. s. 22.

¹⁰⁸ Jan II. jako lichtenštejnský kníže vládl od 12. listopadu 1858 až do své smrti 11. února 1929 čili plných 70 let a 91 dní. Delší doby vlády zaznamenali už jen 3 svrchovaní panovníci. Na třetím místě žebříčku stojí thajský panovník Ráma IX., jenž vládl od 70 let a 126 dní. Druhé místo patří nedávno zesnulé britské královně Alžbětě II., která trůn opanovala dlouhých 70 let a 214 dní. Nejdelší vládní období v historii trvající 72 let a 110 dní zaznamenal francouzský panovník Ludvík XIV. (Seznam nejdéle vládnoucích panovníků. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 21. 4. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_nejdéle_vládnouc%C3%ADch_panovn%C3%ADků.)

moderní ústava a o 6 let později byla zrušena armáda, největším a nejdůležitějším krokem z hlediska zajištění budoucnosti státu bylo zřízení celní unie se Švýcarskem roku 1924. Švýcarsko tehdy už pět let zastupovalo Lichtenštejnsko v zahraničí, od roku 1920 se v Lichtenštejnsku začalo platit švýcarským frankem, zřízení unie bylo tedy logickým vyústěním lichtenštejnsko-švýcarských vztahů.¹⁰⁹

Jan II. se nikdy neoženil, zemřel ve vysokém věku bez legitimních dědiců, a tak následnictví přešlo na jeho nejmladšího bratra Františka. František I. byl v onom roce 1929 již pánem v pokročilém věku (bylo mu 76 let), proto také nestihl zplodit žádného potomka. S manželkou Elsou Gutmannovou, kterou si mohl po dlouhém vztahu vzít až po smrti svého bratra v roce 1929, se věnovali dobročinnosti a byli známí jako velmi otevřený knížecí pár. Velké množství času trávili ve Vaduzu, hlavním městě Lichtenštejského knížectví, na Moravu se spolu ale rádi vraceli. Františkovi nebyla dopřána dlouhá vláda, po 9 letech panování dne 25. července 1938 na zámku ve Valticích zemřel. Jeho následníkem se stal František Josef II., syn jeho bratrance Alfréda.

František Josef II. provedl svou malou alpskou zemi a svou velkou knížecí rodinu hrůzami druhé světové války. Bez zajímavosti není, že matkou Františka Josefa II. byla Alžběta Amálie Habsbursko-Lotrinská, jež byla dcerou Karla Ludvíka Habsburského, byla tedy sestrou rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, a tím pádem i neteř samotného císaře Františka Josefa I., který mu byl dokonce při křtu za kmotra. František Josef II. se na svou roli knížete připravoval už od mládí, byl kvalitně vzděláván, sbíral zkušenosti jak diplomatické, tak politické, během nichž se zúčastňoval i rozhovorů týkajících se česko-lichtenštejnských vztahů. Po jeho nástupu na trůn hned v březnu 1939 neuznalo Lichtenštejnsko vznik Protektorátu Čechy a Morava a s Československem nepřerušilo diplomatické styky. Ačkoliv kníže s rodinou i se svým dvorem prakticky ihned po zvyšování nebezpečí útoku ze strany Nacistického Německa odešel do Vaduzu, hlavní majetková základna rodu zůstávala stále v Československu, respektive v Protektorátu. Lichtenštejnové zde zanechali veškeré své umělecké sbírky, vlastnili nebo spoluvlastnili cirka 69 000 hektarů půdy v celkové hodnotě 343,5 milionů švýcarských franků.¹¹⁰ Co se týče politické orientace Lichtenštejnska během války, zůstalo knížectví neutrální, ačkoliv po válce byla jeho neutralita několikrát zpochybňována na základě různých dokumentů ukazujících příklon jak k jedné, tak k druhé straně. Na jednu stranu zachovával

---

¹⁰⁹ JUŘÍK, *Liechtensteinové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska*[online]. s. 14–15. 2015 [cit. 2023-06-08].

¹¹⁰ HORČIČKA, ŽUPANIČ, *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*. 2017, s. 112.

diplomatické styky s československou exilovou vládou, na straně druhé byl vztah k Berlínu do jisté míry vstřícný.¹¹¹ František Josef II. zemřel až 13. listopadu roku 1989 ve Vaduzu, 26 dní po své ženě. Ještě předtím však stihl v roce 1984 předat vládu svému synovi Janu Adamovi II. (známý hlavně pod německou variantou svého jména jako Hans Adam II.) jakožto regentovi. Během své 51 let trvající vlády byl donucen odejít z Československa, ze země, kde byla soustředěna většina rodové historie, prestiže a majetku poté, co jemu i celé jeho rodině byly konfiskovány veškeré majetky na základě *Dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*, podle něž byly Lichtenštejnové označeni za Němce, i přesto, že jejich národnost byla lichtenštejnská. Do Čech ani na Moravu se tedy trvale již nikdy nevrátili.¹¹² Po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 se ve Vaduzu konala 23. srpna téhož roku manifestační akce na podporu Československa, které se zúčastnil i samotný vládnoucí kníže Hans Adam II., jeho manželka Marie, předseda vlády a předseda zemského sněmu, dokonce Lichtenštejnsko poskytlo útočiště emigrantům z Československa.

Vzájemné uznání těchto dvou států přišlo až roku 1975 při podpisu závěrečného aktu Helsinské konference, každopádně na jednání o obnově diplomatických vztahů si obě země musely ještě bezmála dvacet let počkat.¹¹³

Hans Adam II., současný lichtenštejnský kníže, se stále snaží o znovunavázání přátelských diplomatických styků s Českou republikou. Pravidelně i s rodinou republiku navštěvují a snaží se o to, aby se na jejich odkaz zde nezapomnělo. Opakovaně prohlašují, že se o majetek nechtějí soudit, a způsobovat tím napětí na mezinárodní úrovni, ale doufají, že jednoho dne české úřady uznají svoje pochybení z roku 1945 a budou chtít tento problém řešit. Kníže stále zůstává formálně ve funkci, nicméně prakticky úřad převzal už 15. srpna 2004 jeho nejstarší syn a současně i dědic Alois, toho jména III. Sám Alois má 4 děti, z nichž nejstarší Josef Václav je již teď zahrnován knížecími povinnostmi.¹¹⁴

---

¹¹¹ Tamtéž, s. 117.

¹¹² Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. *Parlament České republiky: Poslanecká sněmovna* [online]. Praha, 2023, 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>.

¹¹³ JURÍK, *Lichtenštejnové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Lichtenštejnů a Lichtenštejnska* [online]. s. 27–28. 2015 [cit. 2023-06-08].

¹¹⁴ Hans Adam II. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 12. 5. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hans_Adam_II.

4.4. Uplatnění tématu ve výuce

V rámci této kapitoly se objevuje několik témat, která by se dala samostatně využít ve výuce, proto se zde v této podkapitole věnuji právě adaptaci několika vybraných témat do výuky dějepisu. Navrhuji možnosti, jak by se s tématy ve výuce dalo pracovat, přičemž se koncentruji převážně na badatelský způsob vyučování.

4.4.1. Možnosti adaptace tématu do výuky

V následující tabulce jsou shrnuta témata, která vyvstávají z této kapitoly a která by se zároveň dala metodou badatelské výuky využít v praxi.

Téma	Metoda práce	Badatelská otázka	Cíle
Genealogie	Individuální práce, výklad	Jak a proč pracují genealogové? Co tvoří? Proč je jejich tvorba důležitá?	Student chápe princip a smysl rodokmenů.
Osobnost Karla I.	Skupinová práce, diskuze	Proč je osoba Karla I. z Lichtenštejna kontroverzní?	Student rozezná kontroverzní témata a dokáže o nich diskutovat.
Konfiskace majetku	Práce ve dvojicích	Proč byl majetek určitým lidem zabaven?	Student správně interpretuje konfiskaci jako jeden ze základních ideologických kamenů komunistického totalitního režimu a jako jeden z nástrojů vypořádávání se s minulostí..

Genealogie jako věda zabývající se tvorbou rodokmenů a hledáním v rodinné minulosti je velmi lákavým tématem pro všechny žáky a studenty. Cílem této aktivity, při níž si každý student vyrobí vlastní rodokmen, je studentovo pochopení principu a smyslu rodokmenů a celkově genealogie jako takové. Při individuální práci mají studenti za úkol prostudovat vlastní rodové vztahy a sestavit vlastní rodokmen. Ještě předtím je však zapotřebí studentům vysvětlit základní principy, na kterých genealogie pracuje a jasně stanovit badatelskou otázku, která zní *Jak a proč pracují genealogové? Co tvoří? Proč je jejich tvorba důležitá?*. Tyto otázky studenti zodpoví na základě vlastní zkušenosti s tvorbou rodokmenů a na základě získání nových znalostí o genealogické vědě.

Poměrně mnoho kontroverzí vzbuzuje další téma, a sice **osobnost Karla I.** z Lichtenštejna. Právě toho chci v návrhu další aktivity využít. Na základě práce ve skupině a následné diskuze o tématu splní student tento cíl: Student rozezná kontroverzní témata a dokáže o nich diskutovat. Ke splnění povede studenty badatelská otázka *Proč je osoba Karla I. z Lichtenštejna kontroverzní?*. Aby studenti mohli k zodpovězení otázky zdárně dojít, musí mít k dispozici dostatečný počet materiálů, a hlavně relevantních pramenů. Takovými by mohly být texty dokazující rychlé a podezřelé zbohatnutí Karla I. po bitvě na Bílé hoře na jedné straně a na druhé straně texty o Karlově neochotě se podílet na výkonu hrdelních trestů 21. 6. 1621.

Třetí navrhouvanou činností je aktivita na téma **konfiskace majetku**. Tentokrát budou studenti pracovat ve dvojicích. Každá z dvojic dostane zadán jeden šlechtický rod, u něžž má za úkol zjistit, co (jestli vůbec) a proč mu bylo konfiskováno. Ze zjištěných informací pak každá dvojice složí odpověď na badatelskou otázku *Proč byl majetek určitým lidem zabaven?* a dojde ke splnění očekávaného cíle. Studenti by si z aktivity měli odnést poznání, že konfiskace je jeden z nástrojů totalitních režimů obecně či nástroj vypořádávání se s minulostí (mluvíme-li o zrádcích a kolaborantech) a že se týkala pouze některých šlechtických rodů.

Za předpokladu dodržení všech cílů formulovaných v kapitole výše mohou být v rámci RVP G splněny následující očekávané výstupy:

Úvod do studia historie

Žák

⇒ rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace

Počátky novověku

Žák

⇒ posoudí postavení českého státu uvnitř habsburského soustátí a analyzuje jeho vnitřní sociální, politické a kulturní poměry

Moderní doba II – soudobé dějiny

Žák

⇒ vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku; zejména se zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi

V případě modifikace projektu pro potřeby základních škol uvádím i očekávané výstupy z RVP ZV, které by výše navrhované aktivity měly pokrýt.

Člověk v dějinách

Žák

⇒ D-9-1-01 uvede konkrétní příklady důležitosti a potřeby dějepisných poznatků

⇒ D-9-1-03 orientuje se na časové ose a v historické mapě, řadí hlavní historické epochy v chronologickém sledu

Objevy a dobývání, počátky nové doby

Žák

⇒ D-9-5-05 objasní příčiny a důsledky vzniku třicetileté války a posoudí její důsledky

Moderní doba

Žák

⇒ D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí

Rozdělený a integrující se svět

Žák

⇒ D-9-8-04 prokáže základní orientaci v problémech současného světa

5. Památková péče

5.1. Přístupy k péči o kulturní dědictví

V posledních třech desetiletích procházela památková péče zásadními změnami, které se pokusím v této kapitole pojmenovat.

Památková péče jako taková se utvořila v 19. století a z její tradice čerpají ochránci památek dodnes. Postup v případě tohoto tradičního přístupu je následující. Odborníci a znalci určí, co je dědictvím nejvyšší kvality, a co má tedy cenu chránit a co ne, přičemž nezáleží na tom, zda se jedná o archeologickou, stavební či jinou památku. Jednoduše řečeno experti mají „objektivně“ určit, co si památkovou péčí zaslouží a co nikoliv a všichni ostatní toto rozhodnutí musí respektovat. V současné době však tradice z 19. století ustupuje ve prospěch jiných přístupů.

První z nich pojmenovává Kate Clark a projevuje se převážně v západní Evropě např. holistickými přístupy.¹¹⁵ Teorie přechází od *regulace* prezentované tradicí z 19. století k *participaci* typické pro demokratickou společnost. Vychází totiž z předpokladu demokratické společnosti, která se podílí na chodu státu, tedy by měla mít právo zasahovat i do rozhodnutí ohledně památkové ochrany. O výběru památek nemá podle této teorie rozhodovat pouze odborné kolegium, ale také široká veřejnost. Míra participace na výběru kulturního dědictví se různí stát od státu. Nicméně jak tvrdí britský vědec John Holden, kulturní hodnoty se vytváří na základě vztahů, které kulturní instituce udržují s veřejností, protože kulturní instituce jsou jakožto dotované z veřejných prostředků odpovědné veřejnosti.¹¹⁶ Na druhou stranu nejsou to pouze kulturní instituce, které jsou zavázány veřejnosti, platí to i naopak. Úloha společnosti ve vztahu k památkové péči a hodnotě kulturního dědictví je klíčová, neboť „záleží na nás – na jednotlivých lidech a lidských společenstvích v konkrétních lokalitách a regionech, zda dokážeme bohatství našeho kulturního dědictví zodpovědně převzít a uchovat.“¹¹⁷ Jinými slovy veřejnost se velkou měrou podílí na ochraně kulturního dědictví toho kterého státu a právě její přístup určuje způsob, jakým mohou být památky zachovány pro budoucnost. Horyna v této své teorii vychází ze středoevropské tradice, vrací se v ní k Riegrovi (čerpá z Riegrovy struktury památkové hodnoty) a zároveň se odkazuje na Heideggerovy myšlenky světovosti a světovornosti lidského života.

---

¹¹⁵ HAVLŮJOVÁ, Hana, Kateřina CHARVÁTOVÁ a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví 2: Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-7-9, s. 21.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

Kate Clark stanovuje i kritéria, na základě kterých má být kulturní dědictví vybíráno. Kritéria mají tendenci zohledňovat stále více aspektů hodných ochrany a péče. V novém pojetí požadavků, podle kterých je určováno, které památky by měly být chráněny a které ne, jsou tradiční kritéria jako stáří, krása či národní význam doplňována o nové koncepty, jakými jsou historická paměť, místní specifika nebo kulturní pluralita. Nejde tedy jen o ochranu dědictví z minulosti, nýbrž i o posilování odpovědnosti za dědictví, které jako společnost vytváříme pro budoucnost.

Zachování kulturního dědictví pro budoucnost můžeme docílit pouze v případě, že budeme dodržovat zásady udržitelnosti kulturního dědictví. Udržitelnost staví na třech pilířích: 1. environmentální limity (péče o památky), 2. sociální potřeby (edukace), 3. ekonomické nástroje (marketing)¹¹⁸. Pro to, aby památková péče byla udržitelná, musí se dařit zachovávat rovnováhu mezi působením všech tří jmenovaných strategií, přičemž ani jednu z nich nelze podceňovat. Na příkladech z anglosaského světa se ukázalo, že svou roli v tom hraje také edukace (výchova i vzdělávání). Jako příklad nám postačí nezisková dobrovolnická organizace *National Trust* zabývající se péčí o krajinu a památky ve Velké Británii. Organizace funguje už od roku 1895 a po 110 letech své existence čítala přes 3,5 milionů členů a pod svými křídly spravovala na 300 objektů. Na počátku nového tisíciletí revidovala svůj přístup k výchově a vzdělávání takto:¹¹⁹

⇒ Protože stárnutí členské základny a nezájem mladých o památkovou péči vzbuzovalo obavy do budoucna, rozhodl se *National Trust* pro edukační projekty.

⇒ Soustavně začal *National Trust* vytvářet edukační programy pro děti a mládež s tematikou globálních problémů, které hýbou současnou společností, jako je ku příkladu ekologie, životní prostředí apod. V rámci těchto programů se zaměřil na příklad na užívání a propagaci ekologicky šetrných postupů a technologií při správě svých objektů.

---

¹¹⁸ HAVLŮJOVÁ, Hana, Kateřina CHARVÁTOVÁ a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví 2: Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-7-9, s. 23.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 24–25.

⇒ Mladí lidé, kteří se zapojí do činnosti *National Trust*, si mohou vybrat z široké škály zajímavých edukačních projektů, při kterých je kladen důraz především na autenticitu a ocenění dobrovolnické práce. Díky tomu si každý účastník projektu odnese nejen poučení o kulturních hodnotách, ale i jedinečné zážitky odehrávající se v historickém prostředí nebo příležitost se reálně podílet na rozhodování o dědictví, a tím pádem ho pomáhat uchovat pro budoucnost.¹²⁰

Myšlenka chránit památky a historické objekty není nikterak nová, přístupy k ní se ale během staletí proměňovaly. Je dobré, pokud se pohybujeme na poli památek, vědět, jaké existují přístupy a teorie ve vztahu k památkové péči, abychom pak mohli snáz pochopit fungování památky, a hlavně hloubku její ceny. Památková péče je zásadním tématem nejen u nás v ČR, ale po celém světě. Na příkladu jedné zahraniční instituce se ukazuje, že je možné měnit tradiční přístupy k památkové péči a otvírat ji více lidem.

V této kapitole jsem se proto pokusila o alespoň částečné vysvětlení různých strategií památkové péče, což nám následně pomůže v hlubším pochopení myšlenky projektu. Studenti si totiž mají odnést, že památky nejsou jen od toho, aby se jejich návštěva „přetrpěla“, ale že mají nějakou funkci, že za tím, jak památka vypadá a jak funguje, stojí velké množství lidí, jejichž role je společensky velmi významná, neboť pomáhá spoluvytvářet kulturu společenského vzpomínání.¹²¹

---

¹²⁰ HAVLŮJOVÁ, CHARVÁTOVÁ a INDROVÁ. *Památky nás baví 2: Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*. 2015, s. 25.

¹²¹ Kurátor se svým výběrem tématu, podoby expozice a výběrem exponátů podílí na určování způsobu nahlížení většinové společnosti na určité období dějin. Stejně tak je jedním z těch, kteří určují, co bude vystavováno, a tím pádem i bráno jako typické pro určitou dobu, a co na opak ne.

5.2. Památková péče v České republice

5.2.1. První projevy zájmu o památky

Snaha chránit památky sahá u nás až do středověku, kde se památkový zájem nejprve obrátil k památkám movitým. Hlavním cílem péče se staly především ostatky svatých a další podobné předměty převážně náboženského charakteru (iluminované rukopisy, klenoty, monstrance, náboženské oděvy a předměty z dob antiky). Nejednalo se však o památkovou péči v té podobě, jak ji známe dnes. Metody ochrany uměleckých děl spočívaly převážně ve sběratelství, velkým a vášnivým sběratelem ostatků svatých byl český král a římský císař Karel IV.¹²²

V období renesance zůstaly projevy památkové péče stejné. Stále byl kladen důraz hlavně na památky movité, které však během 16. století již neshromažďoval pouze panovník (připomeňme např. rozsáhlé sbírky Rudolfa II.), ale také příslušníci šlechty a duchovenstva. Postupně se sběratelská činnost rozšířila i do řad vzdělané a odborné veřejnosti, jejíž projevem se stala aktivita vedutistů, kteří u nás působili už od 15. století a díky nimž se nám zachovala cenná svědectví o rázu tehdejších měst.

Po proticírkevních reformách Josefa II., které zapříčinily zrušení velkého množství klášterů a kostelů, kde se soustředilo nejvíce uměleckých děl, vznikla v roce 1796 *Společnost vlasteneckých přátel umění*. Tento spolek založil František Josef, hrabě ze Šternberka a Manderscheidu a jeho cílem byly objednávky výtvarných děl, díky čemuž mohl vytvořit rozsáhlé sbírky.¹²³

19. století přineslo díky národnímu obrození zvýšený zájem o národní dějiny a současně s tím také vzrůstající projevy snahy o ochranu národní minulosti. Obdobím národního obrození se prolíná v kultuře se projevující romantismus, který čerpá inspiraci především v přírodě, kde obdivuje nejen volnost a krásu, ale také kouzlo starých hradů a zřícenin, a to nejen v literatuře, ale i v malířství.¹²⁴

---

¹²² HOLUBIČKOVÁ, Petra. *Památková péče v ČR a ve Francii* [online]. Brno, 2008 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/206296/esf_m/diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Ing. František Svoboda, Ph.D. s. 12.

¹²³ Obrazárna *Společnosti vlasteneckých přátel umění* se následně po roce 1902, kdy byla založena Moderní galerie, stala společně právě s Moderní galerií základem pro Národní galerii v Praze (založena 1918).

¹²⁴ HOLUBIČKOVÁ, Petra. *Památková péče v ČR a ve Francii* [online]. Brno, 2008 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/206296/esf_m/diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Ing. František Svoboda, Ph.D.

5.2.2. Současná situace

Památková péče v České republice se realizuje na základě zákona č. 20/1987 Sb. České národní rady o státní památkové péči platného od 13. 4. 1987 s účinností od 1. 1. 1988. Účel tohoto zákona je ochrana „*kulturních památek jako nedílných součástí kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu.*“ Cílem zákona je posílit výchovné funkce státu ve vztahu k péči o kulturní památky a vytvořit pro to všeobecně vhodné podmínky.¹²⁵

Zákon dále upravuje pravidla pro péči o kulturní památky a jasně stanovuje podmínky, za kterých má vlastník daného objektu o památku pečovat, a tím ji jednak udržovat v dobrém stavu, jednak chránit před ohrožením a poškozením. Zákonem jsou vymezeny i sankce v případě, že vlastník závazky vůči památce nedodrží, nebo další práva a povinnosti úřadů, vlastníků a státu. Mluví se v něm i o případné obnově památek, povolení k restaurování a dalších ustanoveních. Co je zásadním obsahem zákona, je specifikace kulturních památek, národních kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón.¹²⁶

Ačkoliv se to zdá být překvapivé, v zahraničí je způsob prezentace českých hradů a zámků včetně péče o ně poměrně oceňován.

Stejně tak překvapivě se může jevit fakt, že turistický provoz památek, tedy zhruba dvouhodinový pobyt na památce, jenž zahrnuje prohlídku objektu s průvodcem, vyhovuje většině návštěvníků z ČR. Podle průzkumu z roku 2011 provedeného pro Národní památkový ústav (NPÚ) agenturou International Business and Research Services jde o více než 4 miliony lidí ve věku do 59 let, s příjmem vyšším než 15 tisíc měsíčně a vzděláním minimálně na úrovni maturity. Co se týče genderového rozložení, ze zmiňovaných čtyř milionů byla většina žen a nejčastěji dotyční navštívili památku v doprovodu své rodiny či partnera.¹²⁷

Z průzkumu dále vyplynulo, že onom roce 2011 navštívila cirká třetina obyvatel Česka nějakou z památek, a přitom 6 z 9 nejnavštěvovanějších objektů je ve správě NPÚ.¹²⁸

Druhá třetina na druhou stranu památky nenavštěvuje vůbec. Publikace *Památky nás baví 2*, z níž jsou údaje o tomto šetření čerpány, si klade otázku, proč tomu tak je a co vede lidi k tomu, že se památkové objekty nestávají cílem jejich výletů. Při uvažování nad odpovědí na

---

¹²⁵ ZÁKON ČESKÉ NÁRODNÍ RADY O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI. *Zákon č. 20/1987*. Praha, 1987.

¹²⁶ ZÁKON ČESKÉ NÁRODNÍ RADY O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI. *Zákon č. 20/1987*. Praha, 1987..

¹²⁷ HAVLŮJOVÁ, CHARVÁTOVÁ a INDROVÁ. *Památky nás baví 2: Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*. 2015, s. 26.

¹²⁸ Tamtéž.

tuto zásadní otázku narážíme na různé faktory. V první řadě je třeba zvážit, jak těmto lidem svět památek přiblížit, neboť i oni se daňově podílejí na jejich správě. Zřejmě tato skupina obyvatel buď neměla prozatím důvod památky navštěvovat, nebo jim nevyhovuje stávající způsob prezentace památek, což představuje výzvu pro NPÚ, jak co nejlépe využít potenciál a kapacity 93¹²⁹ jemu svěřených památkových objektů, které do obecného povědomí zatím nijak výrazně nepronikly.¹³⁰

Výzkum se zabýval také analýzou důvodů návštěv památek mladými lidmi. Odhadem v roce 2011 navštívilo památkové objekty zhruba půl milionu mladých lidí do 19 let, a to v rámci školní exkurze. Celkově však české základní a střední školy navštěvuje cirká 1,25 milionu dětí ve věku 6 až 19 let, nabízí se tedy otázka, proč je podíl této věkové skupiny na návštěvnosti památek tak nízký. Šetření předkládá i možnou odpověď na tuto otázku. Stávající způsob prezentace památek školám přestává vyhovovat, neboť školám nestačí pouze „rekreační“ účel výletu v podobě exkurze na památku, ale očekává od ní i výchovně-vzdělávací rozměr. Je vysoce pravděpodobné, že to takto může být, nicméně skutečná příčina nízké návštěvnosti ze strany mladistvých nám zůstává skryta.

I přesto, že je český způsob nakládání s památkami v zahraničí oceňován, čerpá NPÚ inspiraci i ze zahraničí. Na tomto místě zmiňme další průzkum, tentokrát provedený ve Velké Británii a Severním Irsku, jehož cílem bylo empiricky doložit a souhrnně popsat příležitosti, které historické prostředí Velké Británie a Severního Irska poskytuje pro celoživotní učení.

Dle průzkumu má „*historické prostředí potenciál stimulovat každého, bez ohledu na věk nebo socio-kulturní původ k tomu, aby rozvíjel svou tvořivost, rozumové schopnosti i představitost, aby se aktivněji a sebevědoměji zapojil do občanského života a aby zvyšoval své porozumění místnímu přírodnímu, regionálnímu, národnímu, ale i globálnímu prostředí.*“¹³¹ Jinými slovy řečeno může historické prostředí stimulovat téměř každého k dalšímu rozvoji nejen v oblasti kreativity, s tím, že ale ani historické prostředí není zárukou takového rozvoje nebo dalších, jiných, změn v lidském chování. Z pedagogického hlediska je tedy dobré nejprve vztáhnout potenciál ke vzdělávacím potřebám jedince nebo určité cílové skupiny a následně je spojit s adekvátními edukačními aktivitami. Jako vždy je každopádně

---

¹²⁹ Aktuálně je počet památek ve správě NPÚ vyšší, stejně tak stoupá i počet zpřístupněných památek a celková návštěvnost. Zásadně se ale nezměnilo složení návštěvníků. (

¹³⁰ HAVLŮJOVÁ, CHARVÁTOVÁ a INDROVÁ. *Památky nás baví 2: Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*. 2015, s. 26.

¹³¹ Tamtéž, s. 27.

klíčová motivace a příhodné podmínky, historické prostředí není a nemůže být zárukou účinné motivace studentů.¹³²

---

¹³² HAVLŮJOVÁ, CHARVÁTOVÁ a INDROVÁ. *Památky nás baví 2: Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*. 2015.

5.3. Uplatnění tématu ve výuce

5.3.1. Možnosti adaptace tématu do výuky

Téma	Metoda práce	Badatelská otázka	Cíl
Památková péče	Práce ve dvojicích	Jak a proč pečujeme o vlastní kulturní dědictví?	Student pojmenuje důvody a způsoby památkové péče v ČR.

Při práci na téma **památková péče** jsou studenti rozděleni do dvojic. Dvojice pracují na zodpovězení badatelské otázky *Jak a proč pečujeme o vlastní kulturní dědictví?*, k dispozici má každá dvojice několik pramenů včetně webových stránek ministerstva kultury a různých vyhlášek či zákonů týkajících se památkové péče. Všechny dvojice pracují současně na jedné otázce a výsledkem této aktivity je splnění očekávaného výstupu v podobě diskuze nad nabytými znalostmi.

Pokud by aktivita byla realizována tak, jak je popisována výše, na gymnáziu, měla by splňovat následující očekávané výstupy RVP G:

Úvod do studia historie

Žák

⇒ Charakterizuje smysl historického poznání a jeho povahu jako poznání neuzavřeného a proměnlivého

V případě, že bude aktivita využita v modifikované verzi pro 2. stupeň ZŠ, předpokládá tato verze v tomto tématu a u výše zmíněné možnosti adaptace tématu do výuky dějepisu splnění následujících očekávaných výstupů v rámci RVP ZV:

Člověk v dějinách

Žák

⇒ D-9-1-02 uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány

Rozdělený a integrující se svět

Žák

⇒ D-9-8-04 prokáže základní orientaci v problémech současného světa

6. Jak vystavujeme minulost

V této kapitole se věnuji památce jako muzeu, jelikož památka je muzeu velmi podobná. Dále se zde zabývám vztahu památky a vzdělávacích institucí a také obsahem, co nejčastěji památky vystavují, způsoby, jakým ho vystavují, a důvody, proč ho vystavují.

6.1. Památka jako muzeum

Památka je muzeum. Dokonce muzeum „na druhou“. Muzeem se stává tím, co exponuje, tím, jak komunikuje s veřejností, především však tím, čím je. Památkou. Historickou stavbou s historickou a kulturní hodnotou, čímž se sama o sobě stává exponátem. Většina lidí dokonce vnímá posledně zmiňovanou vlastnost památky jako tu primární. Při prvním vstupu do muzea si jako první všimnou budovy, ve které muzeum sídlí, až poté věnují pozornost exponátům, výstavám, sbírkám a vědecké činnosti. S tímto jsou však všechna muzea srozuměna a snaží se toho patřičně využít ve svůj prospěch, zahrnují tedy vcelku pravidelně svoji sídlící budovu do své propagace a považují ji za součást svého hlavního výstavního sdělení, právě proto se musíme naučit prostoru muzea rozumět. Pro tyto účely přišel Bill Hillier s metodou tzv. prostorové syntaxe, díky níž můžeme lépe a snáz pochopit, jak prostor působí na člověka, jaké je zde jeho chování a jaká je vnitřní logika muzejní stavby. Stejně tak je třeba analyzovat budovu z hlediska architektonických prvků či materiály, ze kterých je vystavěna, to z toho důvodu, abychom rozkryli veškerou její symboliku a s ní pak adekvátně zacházet při tvorbě expozic.¹³³

Muzeum jako takové plní několik funkcí. Když je to navíc i památka, její funkcí není jen vystavovat určité exponáty a tvořit tematické výstavy, ale především to, že výběrem, jaké dějiny bude vystavovat a jaké ne, pomáhá utvářet a zachovávat paměť společnosti.

Představíme-li si lidskou paměť jako jakýsi prostor, v jehož síních jsou ukládány obrazy, díky nimž pak lidská mysl dokáže oživit jakoukoliv vzpomínku, můžeme jako takové místo paměti, kde ony obrazy mohou být uskladňovány chápat i památky. S postupem času se tato schopnost lidí si v mysli ukládat obrazy spojené s jistou skutečností v minulosti a následně pohledem na určité místo vzpomínku vyvolat a oživit ztrácela, neboť ji už nebylo potřeba, poněvadž si lidé začali své vzpomínky ukládat v písemnostech, v nichž jsou pak mnohem

---

¹³³ Muzeum jako budova. In: JAREŠ, Jakub, Čeněk PÝCHA a Václav SIXTA. *Jak vystavujeme soudobé dějiny: Muzeum v diskuzi*. Praha: NLN, Ústav pro studium totalitních režimů, 2020, s. 8-10. ISBN 978-80-7422-768-4.

jednodušeji dohledatelné.¹³⁴ Lidskou paměť díky tomu formují i muzea, která tyto písemnosti (a další paměťové artefakty) uchovávají a vystavují.

To, jak vzpomínáme a na co vzpomínáme, neovlivňujeme pouze my svými rodinnými a soukromými vzpomínkami, ale hlavně instituce mající vliv ve veřejném prostoru, mezi něž patří státní instituce jako ministerstva, veřejné orgány jako školy, univerzity a muzea. Způsobem našeho vzpomínání na minulost se dokonce zabývá i samostatná věda – paměťová studia, která se zaměřují na vývoj představ o minulosti a zejména na současnou podobu vzpomínání. Paměť prezentovaná muzei není reflektována pouze ve výstavách a ve vystavených exemplářích, ale především v jistém předporozumění, se kterým návštěvníci do muzea přichází, tím pádem můžeme muzeum chápat jako jakési zrcadlo společnosti.¹³⁵

Společenské vzpomínání se stává čím dál tím víc jedním ze způsobů, jak trávit volný čas, a vytrácí se z něj aspekt budování „národní hrdosti“, základu pro budoucnost a společenských hodnot. Například většina lidí jde do muzea právě proto, aby se něco dozvěděla o minulosti, a i když si to sami neuvědomují.¹³⁶

Co ale hraje roli při tvorbě výstav a výběru exponátů? Do hry vstupuje mnoho aspektů od čistě pragmatických věcí, jako jsou omezené prostory a finanční zdroje muzea, až po ideologická hlediska. Forma státu je v tomto případě klíčová, neboť ona určuje, jaká výročí mají být připomínána, jakým osobnostem se má dávat větší a jakým naopak menší prostor a v neposlední řadě také které události mají být taktně zamlčeny. Obecně se společnost domnívá, že na rozdíl od komunistického režimu ten demokratický neskrývá nic ani z minulosti, ani ze současnosti. Pravdou ale zůstává, že i demokracie je jistým způsobem selektivní, pouze z jiných než ideologických důvodů.

6.2. Památka a vzdělávání

Cílem památek není jen vystavovat minulost, a formovat tak společenskou paměť, jen vydělávat peníze, a tím přispívat k vlastnímu zachování, jen pečovat o vlastní existenci, a tím se zachránit i pro další generace, nýbrž také vzdělávat. Vzdělávat lidi napříč generačním

---

¹³⁴ Divadla paměti. In: ČINÁTL, Kamil. *Naše české minulosti: aneb jak vzpomínáme*. Praha: NLN, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014, s. 16–17. ISBN 978-80-7308-507-0.

¹³⁵ Koncept tzv. výstavního komplexu Tonyho Bennetta. (BENNETT, Tony. *The Exhibitionary Complex*. *New Formations* [online]. 1988, (4), 73-102 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://seymourpolat.in/rp/texts/Tony%20Bennett%20-%20The%20Exhibitionary%20Complex.pdf>)

¹³⁶ PÝCHA, Čeněk, Muzejní stroj: Vzpomínání v muzeu a současné fenomény ve vystavování soudobých dějin. In: JAREŠ, Jakub, Čeněk PÝCHA a Václav SIXTA. *Jak vystavujeme soudobé dějiny: Muzeum v diskuzi*. Praha: NLN, Ústav pro studium totalitních režimů, 2020, s. 103-105. ISBN 978-80-7422-768-4.

spektrům, od malých dětí až po seniory, což umožňuje splnění po každé jiných cílů, a tím i formování lidí v různých dovednostech.

Jednou z možností, jak probíhá vzdělávání na památkách, je organizování seminářů, kurzů, výukových programů a workshopů ze strany správce památky, totiž soukromého majitele nebo NPÚ, a to nejen pro školy, ale i pro veřejnost. Druhou možností jsou organizované projekty a další vzdělávací akce ze strany jiných veřejných institucí, tedy škol, mimoškolních organizací a dalších.¹³⁷

Jsou zde ale i základní rozdíly mezi památkou (popř. i muzeem) a školou. Zatímco škola zajišťuje pravidelnou výuku založenou na kurikulárních dokumentech, hodnota a potenciál památek tkví ve vlastnictví velkého množství sbírek a jejich interpretace pomocí jak stálých expozic, tak krátkodobých výstav. Jejich působení se však protíná v oblasti vzdělávacího působení na školní mládež.¹³⁸

Každá z památek má možnost vybrat si svoji pozici ve vzdělávacím systému. Může zůstat v tradičním způsobu fungování, tedy turistickém ruchu, kde je vzdělávací složka vytlačena téměř na okraj, nebo může na svém objektu spustit speciální programy, krátkodobé výstavy či dlouhodobé expozice věnované školním skupinám. Když se takto památka rozhodne, je klíčové, aby na zámku fungovala ústřední postava památkového edukátora nebo pedagoga, která určitým způsobem doplňuje postavu učitele ve škole. Památkový pedagog pak úzce spolupracuje jak s vedením objektu, tak zejména s kurátorem a architektem, zvláště v případě, že edukační projekt probíhá přímo v expozici. Jeho úkolem je posoudit, zda je připravovaný projekt nebo výstava dostatečně vhodná pro cílovou skupinu. Konec konců se nemusí vždy jednat pouze o školní skupinu, naopak každý návštěvník by se v expozici měl setkat s určitým vzdělávacím přesahem.

Často se edukační role muzeí uskromňuje jen na pracovní listy, které mají studenti jednoduše vyplnit, a tím vlastně dělají to stejné, co jsou zvyklé dělat ve škole – poslouchají, vypisují si poznámky, vyplňují prázdná políčka. Je ale pracovní list tou jedinou možností, kterou se muzea mohou přiblížit škole? Existují i jiné možnosti?¹³⁹

---

¹³⁷ Vzdělávání. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/vzdelavani>.

¹³⁸ Muzeum jako škola: Na muzeích záleží. In: JAREŠ, Jakub, ČENĚK PÝCHA a VÁCLAV SIXTA. *Jak vystavujeme soudobé dějiny: Muzeum v diskuzi*. Praha: NLN, Ústav pro studium totalitních režimů, 2020, s. 16. ISBN 978-80-7422-768-4.

¹³⁹ Tamtéž, s. 17.

Na tyto a spoustu dalších otázek odpovídá již druhý odstavec této kapitoly a ostatně také celá tato práce. Snažím se v ní dokázat, že budoucnost muzejní edukace školní mládeže nemusí být omezena jen na vyplňování pracovního listu. Zároveň však nevylučuji jeho použití jako jednoho z efektivních způsobu práce.

Více se propojování památek a školní výuky věnuji v dalších kapitolách.

II. Praktická část

1. Metodika

V následující kapitole se pokusím popsat co možná nejpřesněji teoretický základ metodiky výukového projektu.

1.1. Práce s památkami ve výuce dějepisu

Památky jsou nedílnou součástí výukové praxe v předmětu dějepisu. Většinou však zapojení památky probíhá způsobem, který se jeví jako odpočinkový pro všechny zúčastněné strany. Učitel/učitelka si odpočine od výkladu, který v tomto případě zastane průvodce, respektive průvodkyně, studenti si odpočinou od psaní poznámek, učení a opakování všeho, co slyší. V důsledku toho se velmi často stává, že se návštěva památky zmenší pouze na prohlídku objektu s průvodcem, kterého ale většina osazenstva v lepším případě vůbec neposlouchá a pouze poslušně projde celou prohlídkovou trasu, v horším případě vůbec neposlouchá a svým chováním dává svůj nezáměr jasně najevo.

Jde to však i jinak. Jako ilustrační příklad uvedu vlastní zkušenost se třídou malých dětí. Několik sezón jsem pracovala jako průvodkyně na SH Karlštejn a vždy mě lákaly prohlídky, kde se pohybovalo mnoho dětí. Ostatní kolegové to o mně věděli, a tak mi s radostí tyto prohlídky přenechávali, neboť většina průvodců chce mít na prohlídce z výše uvedených důvodů dětí obecně co nejméně. Proto když na hrad dorazila ohlášená skupinka z mateřské školy, volba průvodce byla jasná. Upřímně řečeno, byla to velká výzva a cítila jsem, jak se do mě derou předsudky o tom, jak děti nebude nic zajímat a že paní učitelka měla spíš než návštěvu hradu zvolit pro děti nějaký jiný způsob trávení školního výletu.

Předsudky vzaly za své hned při vstupu do hradu. Děti se celou dobu doptávaly, zajímaly se, ale především byly dokonale připravené, nebylo třeba jim vysvětlovat základní věci, které za normálních okolností průvodce vždy při prohlídce vysvětluje. Celá prohlídka proběhla naprosto profesionálně a bez komplikací, děti projevily obrovské nadšení z nově nabytých znalostí a bylo vidět, že odcházely opravdu spokojené.

Právě tato zkušenost mě donutila k zamyšlení nad problémem role památek ve výuce dějepisu. Tehdy jsem měla možnost vidět jeden konkrétní příklad skvěle připravené třídy z pohledu průvodce. Co však z pohledu učitele? Jak to pojal? Jak připravil třídu na návštěvu hradu? Proč to udělal? Jak přemýšlel? Všechny tyto otázky mi, budu-li pokračovat v příběhu, zodpověděla paní učitelka z oné mateřské školy. Děti na návštěvu hradu pečlivě a systematicky připravovala, aby pochopily, že si odtud mají také něco odnést. Zaměřila se faktografické

znalosti, ale zdůrazňovala i důležitost památky jako takové. Zpětně velmi oceňuji práci paní učitelky, díky níž nebyla návštěva hradu ztráta času ani pro jednu ze zúčastněných stran.

Samozřejmě, že ani tento přístup není ideální. V každém případě mě ale donutil se o celý fenomén více zajímat. Chtěla jsem poznat, jakými způsoby se s památkou dá pracovat ve výuce na různých stupních vzdělávání, jak ji dětem a mladistvým přiblížit a nezprotivit. Inspirací mi byl společný projekt Národního památkového ústavu (NPÚ), Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (PedF UK) a Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (PED MUNI) nazvaný *Památky nás baví*. Právě tento projekt se několika svými dílčími projekty snažil změnit dosavadní přístupy škol k památkám. Památka by neměla být pouze objektem jednodenní návštěvy a nuceným poslechem průvodcova výkladu, měla by naopak představovat komplexnější systém toho, co si děti mají odnést.¹⁴⁰

1.2. Praxe u nás

Návštěva památek obecně je v českých rodinách chápána již jako tradice, která se rok, co rok dodržuje. Jak už je ale zmíněno v jedné z výše uvedených kapitol, procento školou povinných mladých, kteří si v roce 2011 našli cestu na památkový objekt, klesá.

Tento deficit se snaží kompenzovat školy, jež pravidelně pořádají výlety na památky ve svém okolí, často ale redukováné pouze na prohlídku s průvodcem a rozchod. Pokud se stane, že třída absolvuje na památce nějaký speciální edukační projekt, jedná především o mladší žáky, nikoliv o studenty středních škol či gymnázií. Projekty pak spočívají ve velké většině ve vyplňování pracovních listů, poslouchání průvodce apod., jako tomu bývá v muzeích.¹⁴¹

Dnes ale existují i projekty, které se tyto již dlouhá léta zaseté principy fungování edukačních projektů snaží bourat. Skvěle se s výzvou výukových programů popasovalo např. Muzeum hl. města Prahy se svojí expozicí *Praha Karla IV.*, která žákům nabízí doslova pohled do středověkého města, přichází s novými, inovativními metodami vystavování. Žáci v průběhu prohlídky expozice (která probíhá komentovaně s průvodcem) nepoužívají žádný pracovní list,

---

¹⁴⁰ HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2023-07-09]. ISBN 978-80-905631-6-2.

¹⁴¹ Muzeum jako škola: Na muzeích záleží. In: JAREŠ, Jakub, Čeněk PÝCHA a Václav SIXTA. *Jak vystavujeme soudobé dějiny: Muzeum v diskuzi*. Praha: NLN, Ústav pro studium totalitních režimů, 2020, s. 16. ISBN 978-80-7422-768-4.

vše je založeno čistě na vjemech sluchových a zrakových. Až v poslední fázi expozice je prostor vyhrazen pro práci s pracovním listem, který je zde ale smysluplný.¹⁴²

Abychom se ale vrátili k památkám. Velký výběr edukačních programů nabízí SZ Veltrusy. Programy jsou určeny různým typům škol od mateřských až po střední a jedná se o jednodenní až třídní programy, dokonce s možností ubytování a stravování přímo v areálu zámku. Současně s tím nabízí zámek i programy pro veřejnost. Celkově má zámek Veltrusy v současnosti v nabídce 12 výukových programů, z nichž některé jsou omezeny časově, např. program *Advent na vsi* probíhá pouze v období adventu, tedy letos od 3. 11. do 17. 12., a některé probíhají celoročně, jako např. programy *Proč se zámek zamyká?*, program *Proč se staráme o staré věci?* nebo program *Šlechta před sto lety*.¹⁴³ V rámci posledně jmenovaného projektu zkoumají žáci II. stupně ZŠ nebo studenti SŠ způsoby, jak se žilo posledním majitelům veltruského zámku, rodu Chotků, kteří zámek vlastnili až do poloviny 20. století. Program trvá 60 minut a je umístěn v jedné konkrétní části zámku (severozápadní křídlo).¹⁴⁴

---

¹⁴² Praha Karla IV.: středověké město. *Muzeum města Prahy*[online]. [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.muzeumprahy.cz/vystavy-a-akce/2021-09-01-17-13-praha-karla-iv-stredoveke-mesto>.

¹⁴³ Edukační centrum: Programy pro školy. *Zámek Veltrusy*[online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-veltrusy.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/74864-edukacni-centrum-programy-pro-skoly>.

¹⁴⁴ Šlechta před sto lety. *Zámek Veltrusy* [online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-veltrusy.cz/cs/vzdelavaci-programy/programy-pro-ii-stupen-a-ss/slechta---zacatek-konce>.

2. Koncepce projektu

Koncepce tohoto projektu je inspirována nejen různými projekty, které jsou zaštiťovány v rámci projektu NPÚ *Památky nás baví*, ale také myšlenkami nové badatelské učebnice dějepisu *Soudobé dějiny* vydané v nakladatelství Fraus.¹⁴⁵

V celém projektu se opírám o způsob chápání a pojetí historických událostí v rámci historického myšlení. Základním principem je předpoklad, že historické znalosti by neměly být tím jediným, co si žáci z hodin dějepisu odnesou. Zároveň právě toto historické poznání by nemělo být pouze vyslechnuto z úst učitele, ale student by si ho měl sám vytvořit na základě předložených pramenů a dalších zdrojů, které má k dispozici. Všechny tyto zdroje a prameny se student učí interpretovat, a právě v tom se nachází obrovský potenciál, neboť takto nabyté znalosti si student mnohem lépe pamatuje, navíc si během jejich získávání osvojuje velmi cenné schopnosti a dovednosti, učí se metodám, jak se dostat k informacím, jak je filtrovat a jak s nimi nakládat.

2.1. Historické myšlení

Historické myšlení jako takové definujeme jako schopnost konceptualizovat a komunikovat vědění o minulosti. Vycházíme při tom především z teorie Petera Seixase, kterou představil ve své knize *The Big Six Historical Thinking Concepts*¹⁴⁶ a která se opírá o šest základních konceptů historického myšlení, a sice:

- Historický význam
- Primární zdroje
- Kontinuita a změna
- Příčina a následek
- Historické perspektivy
- Etický rozměr

Abychom studenty naučili historickému myšlení, musí se studenti naučit uvažovat ve všech šesti bodech, které koncept historického myšlení tvoří. Studenti se učí tvořit *historické významy*, správně užívat *primární zdroje*, identifikovat *kontinuitu a změnu*, analyzovat *příčiny*

---

¹⁴⁵ *Soudobé dějiny: pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů, 2022. Škola s nadhledem. ISBN 978-80-7489-617-0.

¹⁴⁶ SEIXAS, Peter a Tom MORTON. *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Cengage Learning EMEA, 2012. ISBN 9780176541545.

a následky, užívat a získávat *historické perspektivy* a chápat *etický rozměr* historických interpretací.

Pokud se studenti naučí takto uvažovat, mají silný předpoklad, že budou lépe chápat vztah jednotlivců i společnosti k minulosti, naučí se rozpoznávat příčiny a důsledky historického dění, chápat důvody chování lidí v minulosti a také chápat změny, ke kterým během dějin docházelo, a důvody, proč některé děje z minulosti stále přetrvávají.

Fraus ve své učebnici *Soudobé dějiny* pracuje ještě s pojmem *historická gramotnost*, která je v tomto případě chápána jako získání nejen faktických znalostí z oblasti historie, nýbrž hlubokého porozumění historickým událostem pomocí aktivního zapojení do historického procesu. Jinak řečeno tím, že necháme studenty hledat v historických textech, a zažít si tak „opravdovou práci historika“, dovolíme jim zapojit se aktivně do poznávacího procesu, což se pozitivně projevuje v jejich fixaci nejen historických faktů. Tyto znalosti totiž mohou studenti využít i mimo hodiny dějepisu, studenti jsou vybaveni kritickým myšlením (umí si klást otázky při čtení jakéhokoliv textu, a tím ho zpochybňovat) a mohou s větším rozhledem hodnotit neznámé dokumenty a lépe chápat rozdílné názory vztahující se k daným událostem.¹⁴⁷

Učebnice dále shrnuje všechny badatelské činnosti a otázky historického myšlení v cyklickém grafu.¹⁴⁸ Jako badatelské činnosti jsou zde zmíněny např. „*zkoumáme povahu zdroje, popisujeme zdroje, zohledňujeme dobové souvislosti, vysvětlujeme význam, porovnáváme a třídíme zdroje, sestavujeme podloženou odpověď a další...*“¹⁴⁹. Jak je patrné, činnosti jsou zde zmíněny v logickém a chronologickém sledu tak, jak by měly následovat během práce studentů s prameny. Uprostřed grafu jsou formulovány jednotlivé části historické myšlení a otázky, které mají studenty směřovat k jeho získání: „*Příčiny a důsledky: Proč se události dějí a jaké mají dopady?; Trvání a změna: Jak najít logiku ve složitých historických procesech?; Dobové perspektivy: Jak lépe porozumět lidem, kteří žili v minulosti?; Vztah k minulosti: K čemu jsou nám dějiny?*“¹⁵⁰ Na všechny tyto otázky by měli studenti díky badatelskému způsobu práce najít odpověď a tu si v sobě natolik zakotvit, že si již nebudou muset klást otázky, ale budou takto uvažovat primárně při řešení jakéhokoliv problému s historickým textem.

---

¹⁴⁷ Koncepce badatelské řady. *Badatelský dějepis* [online]. Praha: Fraus, 2022 [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.badatelskydejepis.fraus.cz/koncepce-badatelske-rady>.

¹⁴⁸ Viz příloha č. 6.

¹⁴⁹ Koncepce badatelské řady. *Badatelský dějepis* [online]. Praha: Fraus, 2022 [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.badatelskydejepis.fraus.cz/koncepce-badatelske-rady>.

¹⁵⁰ Tamtéž.

3. Cíl projektu

Projekt se soustředí na více věcí, které si na tomto místě musíme pojmenovat, abychom mohli co nejlépe a nejpřesněji formulovat jeho cíle.

1. Historické myšlení
2. Historické poznání

Pokud se bavíme o části *historické myšlení*, je cíl v podstatě popsán již v kapitole výše. Nicméně pro lepší orientaci ho uvádím i zde. Cílem v tomto případě je, aby si studenti odnesli hlubší porozumění historickým dějům, aby lépe chápali příčiny, souvislosti a důsledky jednotlivých historických událostí, a přiblížili se lidem žijícím v minulosti. Dalším cílem je naučit studenty klást si otázky, které právě k tomuto hlubšímu poznání povedou. Otázky, které budou zpochybňovat informace, se kterými se studenti dostanou do kontaktu. Tím se studenti naučí informace, jimiž jsou obklopani lépe filtrovat, rozumět jim a posoudit jejich relevantnost.

Dalším cílem projektu souvisejícím s *historickým myšlením* je na příkladu konkrétní expozice jednoho zámku ukázat, jak památky pracují se svou historií. Zároveň jde projektu o to, aby si studenti v praxi vyzkoušeli práci na památce a pochopili, jakou roli zastává památka v naší společnosti a proč.

Co se týče *historického poznání*, jde především o to získat nové informace o památce, na které se nacházíme a o které studenti předtím neměli moc informací. Tato stránka je zde v projektu velmi oslabena ve prospěch již zmiňovaného *historického myšlení*, které na rozdíl od získání nových faktografických znalostí mnohem lépe rozvíjí historické kompetence studentů. I přesto však se v tomto projektu tato rovina promítá, a je proto nutné ji zde zmínit.

3.1. Návaznost na RVP

Tento projekt je určen studentům vyšších gymnázií. Jako vhodné zařazení do výuky vnímám buď do druhého ročníku k novověkým tématům, jako je šlechta či baroko, nebo do třetího ročníku k tématu soudobých dějin. Zařadit by tento projekt šlo také do dějepisného semináře ve čtvrtém ročníku. V každém případě by projekt měl do jisté míry splňovat tyto očekávané výstupy z RVP G:

Žák:

⇒ vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku; zejména se zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi

⇒ vymezí základní problémy soudobého světa a možnosti jeho dalšího vývoje

Zároveň zmiňují také návaznost na další očekávané výstupy z oblasti úvodu do studia historie:

Žák:

⇒ charakterizuje smysl historického poznání a jeho povahu jako poznání neuzavřeného a proměnlivého

⇒ rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace

V případě modifikace projektu pro potřeby základní školy, navrhuji projekt zařadit opět buď za téma novověké čili zhruba do 7. ročníku, anebo až na konec 9. ročníku. Přičemž je nutné počítat s jistou náročností projektu, a je proto dobré zvážit možnosti dané třídy, zda je schopna projekt skutečně absolvovat. Pro základní školy platí návaznost na tyto očekávané výstupy RVP ZV:

Žák:

⇒ zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí

⇒ prokáže základní orientaci v problémech současného světa

I zde však platí návaznost i na očekávané výstupy z oblasti člověk v dějinách:

Žák:

⇒ uvede konkrétní příklady důležitosti a potřeby dějepisných poznatků

Zmiňovaná modifikace je popsána na konci této diplomové práce, nicméně návaznost na RVP ZV je pro úplnost a přehlednost popsána již zde v této kapitole.

4. Vymezení prostoru

Projekt je realizován na zámku ve Valticích. Prostor je využíván tak, aby vyhovoval potřebám školního projektu. I přesto, že v projektu jsou používány materiály z různých exteriérů a interiérů zámku, probíhá samotná realizace v prostorách 2. prohlídkového okruhu, kde frekvence turistických prohlídek není tak vysoká jako na hlavním okruhu a zároveň intervaly mezi prohlídkami jsou tak velké, že v případě vypuštění jedné prohlídky z denního programu, může projekt proběhnout i za normálního provozu, nebude tedy narušen turistický chod zámku.

Zámek, na kterém projekt probíhá, je součástí velkého komplexu budov, zahrad a dalších menších objektů. Tato okolnost se proto logicky promítá i do samotné realizace projektu, nelze totiž chápat zámek Valtice izolovaně. Projekt se tedy ve svých dílčích částech věnuje nejen samotné budově zámku Valtice, ale i zahradám, objektům lednicko-valtického areálu a vnitřním expozicím.

Ačkoliv je projekt koncipován tak, aby vyhovoval prostorům a potřebám jednoho konkrétního objektu, lze ho modifikovat i pro potřeby jiných hradů či zámku. Tato modifikace však vyžaduje citlivou práci konkrétního buď památkového, nebo školního pedagoga.

5. Základní předpoklady

Projekt je určen studentům gymnázií, konkrétně 2. ročníku vyššího gymnázia čili mladým ve věku zhruba 16 až 17 let. Případné modifikaci projektu pro potřeby základních škol se věnuje jedna z dalších kapitol.¹⁵¹

Jedná se o projekt realizovaný památkou, nikoliv školou. Školní pedagog přichází tedy na památku s předem obdržеныmi instrukcemi a dalšími informacemi o projektu. Na památku se v tomto případě a v současné době nenachází žádný edukační pracovník, který by mohl být školnímu pedagogovi nápomocen, je tedy vhodné, aby byl pedagog dopředu i blíže seznámen s památkovým objektem.

Ze strany studentů se předpokládá, že bude mít základní znalost toho, jak památky v Čechách a na Moravě pracují, tedy bude mít základní povědomí o tom, že zde probíhá nějaký turistický ruch, že zde existuje expozice čili prohlídkový okruh, kterým vás buď provede průvodce, nebo si ho můžete projít sami. Zároveň student ví, že se za všechny tyto služby vybírají peníze, a tedy že tím objekt vydělává, a stává se tak součástí širšího pojetí kulturního dědictví ČR a jeho ochrany. Jelikož, jak je již zmíněno výše, patří návštěva památkových objektů k tradičním činnostem českých rodin, předpokládá se u studentů i základní povědomí o tom, jak se na památce chovat, předejdeme tím případným jak finančním, tak památkovým škodám.

Na druhou stranu je třeba uvědomit si, že i ze strany přítomného pedagoga existuje několik předpokladů, bez kterých by projekt nedospěl k očekávaným výstupům v takové kvalitě, v jaké je to žádoucí. Přítomný pedagog by měl v ideálním případě znát třídu, se kterou chce projekt absolvovat, a vědět o jejích silných a slabých stránkách. V první řadě by měl pedagog zvážit, zda daná třída zvládne projektem projít bez nějakých větších obtíží. Následně by měl vědět, jestli je z logistického hlediska reálné se projektu zúčastnit. Konkrétně v tomto případě by měl zvážit vzdálenost, kterou představuje cesta ze sídla školy na zámek Valtice.

Co je skutečně dobré pro hladký průběh projektu, je znalost dané památky. Není nutností, aby učitel znal všechny podrobnosti týkající se konkrétního objektu, ale je záhodno, aby alespoň částečně věděl, na jaké památce se s třídou pohybuje. Základní znalostí se míní stavební sloh, ve kterém je objekt vystaven, přibližná doba vzniku, původní a současní majitelé nebo základní principy, na kterých památka rozvíjí svoji činnost.

---

¹⁵¹ Viz kapitola č. 10.

Určité základní předpoklady musí splňovat i samotný památkový objekt. Především by měl být dobře přístupný, měl by být ochoten své prostory vypůjčit pro vzdělávací potřeby a měl by být otevřen komunikaci se školami. Dále by měl mít hrad či zámek dostatečné množství volného prostoru, kde by mohl být projekt uskutečněn, a v neposlední řadě by měl být objekt ochoten alespoň částečně upravit svůj běžný chod pro potřeby vzdělávacího projektu.

6. Pomůcky

Projekt nevyžaduje žádné speciální pomůcky, které by pro jak pro školy a pedagogy, tak pro památky byly těžko dostupné. Hlavní pomůckou pro dosažení stanovených cílů je obyčejný papír a psací potřeby. Dalšími pomůckami jsou prameny, ke každému úkolu je přiřazeno velké množství pramenů, a také záznamové archy, do kterých jednotlivé skupiny zapisují svoje odpovědi, poznámky a výsledky své badatelské činnosti. Nedílnou součástí aktivit je samozřejmě zadání. To má každá skupina jiné, ačkoliv koncept zůstává stejný.

Jako pomůcku lze chápat i samotnou expozici zámku. Studenti jsou jí obklopeni a velkou měrou napomáhá řešení dílčích aktivit, prakticky by bez ní ani nebyla možná.

7. Časový harmonogram

Ačkoliv se na první pohled projekt jeví jako velmi časově náročný. Na druhý pohled však zjistíme, že tomu tak vůbec být nemusí. Jelikož je celé dění vměstnáno do jednoho dne, resp. půldne, počítá se s přibližně následujícím časovým harmonogramem¹⁵²:

08.30	příjezd na zámek
09.00	začátek programu
09.00 – 09.45	prohlídka s průvodcem
09.45 – 09.50	utvoření skupin
09.50 – 10.20	kontrolní aktivita
10.20 – 10.45	přestávka
10.45 – 10.55	utvoření skupin a přesun na stanoviště
10.55 – 11.40	aktivity na stanovištích
11.40 – 11.45	přesun do první místnosti
11.45 – 12.30	diskuze a sdílení
12.30	konec programu

Harmonogram lze upravit podle situace. Přítomný pedagog např. může po konci programu přidat čas pro rozchod na zámku, prodloužit nebo naopak zkrátit přestávku mezi jednotlivými částmi či prodloužit jakoukoliv část projektu v případě, že by studenti nestíhali své činnosti na stanovišti.

---

¹⁵² Tento časový harmonogram počítá s tím, že škola, ze které se účastníci se třída přichází, se nachází přímo ve městě nebo v blízkém okolí. Pro potřeby vzdálenější školy by harmonogram musel být samozřejmě upraven na míru.

8. Projekt

8.1. První část

8.1.1. Test

Jako první část projektu proběhne prohlídka II. zámeckého okruhu, který se nazývá *Knížecí byt: Apartmán Františka I. z Liechtensteinu*. Prohlídka proběhne v normálním režimu s průvodcem tak, jako by třída byla součástí skupinky turistů, nicméně prohlídka bude určena jenom pro třídu, a prohlídkový okruh tedy bude „jenom náš“. Při prohlídce budou mít studenti k dispozici pracovní list (viz příloha č. 7), na kterém je 6 otázek – tři z nich se týkají všeobecného kontextu ohledně zámku, tři otázky jsou zaměřeny na expozici jako takovou. Tímto rozložením reprezentuje pracovní list směr, kterým se budeme celý projektový den ubírat. List má charakter testu, nicméně se o vědomostní test jako takový nejedná. Jeho funkce je úplně jiná, a sice získat a fixovat základní znalosti o zámku.

Test odráží koncepci prohlídky; první otázky se týkají začátku prohlídky, stejně tak poslední otázky konce prohlídky. Otázky jsou uzavřené, u každé z nich mají studenti na výběr ze čtyř možností, z nichž je správná vždy pouze jedna. Pracovní list bude vypadat následovně:

První otázka se týká obecného přehledu, co se týče zámku, a směřuje na rok, ve kterém byl jako součást LVA zapsán na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Správná odpověď je odpověď *b*, přičemž ostatní možnosti jsou roky zapsání na seznam UNESCO ostatních českých památek. Studenti si touto otázkou uvědomí výjimečnost památky, na níž se nachází.

Druhá otázka směřuje na majitele zámku a na schopnost porozumění poslouchaného textu. Záměrně není otázka formulována tak, aby odpovědí byl rok, kdy zámek rodu připadl, nebo naopak kdy mu byl odňat, ale tak, aby studenti byli nuceni nad odpovědí přemýšlet, zamyslet se nad informacemi získanými od průvodce a následně dospět vlastní myšlenkovou aktivitou ke správné odpovědi, kterou je možnost *b*.

Prostorem, ve kterém se nacházíme, se zabývá následující otázka, která se ptá na účel prostor, v němž je dnes umístěn druhý prohlídkový okruh. Všechny možnosti pojmenovávají sice v zámeckém areálu existující místa, ale v tomto kontextu je správná odpověď pouze jedna z nich, a to možnost *a*.

Další otázky jsou již zaměřené na expozici jako takovou. První z nich, respektive v celkovém pořadí čtvrtá otázka, se ptá na zcela původní věc na prohlídkovém okruhu.

Správnou odpovědí je možnost *c* a otázka směřuje především k pochopení nutnosti zasazení expozice do času. Jinými slovy, studenti si uvědomí, že prohlídkový okruh zde nevznikl náhodou a že je nutné ho i takovými prvky, jako jsou původní exempláře, zasadit do doby, o které vypovídá.

Na expozici je orientovaná i pátá otázka, která zároveň testuje i pozornost poslechu. Správnou odpovědí je sice možnost *d*, ale každá z alternativ nabízí možné důvody přítomnosti jednoho z exponátů. Tímto otázka směřuje také k tomu, aby studenti byli schopni přemýšlet nad tím, že každý předmět se v expozici nachází z nějakého důvodu.

Poslední, šestá, otázka reflektuje stav jedné z místností, která není zachována v původním účelu. Opět nabízí čtyři možnosti, z nichž správná je možnost *a*. Otázka testuje schopnost propojení poslouchaného projevu a vnímaného prostoru, zaměřuje se také na pochopení prostoru jako účelově zařízeného, přičemž nejvýznamnější roli v rozhodování o účelu místnosti v rámci expozice sehrává kurátor.

Studenti po celou dobu prohlídky poslouchají průvodce. Testové otázky při tom určují směr, kterým se má ubírat jejich soustředění. Zároveň test jasně stanovuje to, čeho se celý projekt týká a co nás v rámci něj bude zajímat, tedy expozici, její vystavění, účel a podoba. Dalším dílčím cílem je získat alespoň základní povědomí o tom, kde se nacházíme, kdo zde pobýval a za jakých okolností.

8.1.2. Kontrolní aktivita

Po prohlídce okruhu a vyplnění testu následuje jeho kontrola. Ta bude probíhat úplně jiným způsobem, než jsou studenti zvyklí ze školy. Naváže na něj totiž další aktivita, v rámci které si studenti zkontrolují svoje testy. Tato aktivita je následující: Shromáždíme se v první místnosti prohlídky, kde je nejvíce prostoru. Vytvoříme šest skupin podle počtu místností¹⁵³, kterými jsme prošli. Předpokládejme, že je studentů 30, to by znamenalo, že při šesti skupinkách bude v jedné skupině 5 studentů. V rámci každé skupinky dostanou studenti výňatky z průvodcovského textu a jejich úkolem bude najít v nich správnou odpověď na stanovenou otázku, zaznačit si ji tam a zapsat si, kde/v jaké části textu (čili v textu k jaké místnosti) se informace nachází. K tomu slouží tabulka, kterou mají studenti na druhé straně testu. Poté bude následovat sdílení odpovědí tak, aby si všichni mohli tabulku vyplnit.

Úryvky z průvodcovských textů budou vybrány tak, aby skutečně obsahovaly ta místa, kde jsou ukryty odpovědi na otázky z testu.¹⁵⁴ Současně nejsou úryvky ani moc dlouhé, ani moc krátké, přibližně 20 řádků textu.

Pro představu uvedu příklad. První skupinka má za úkol zjistit správnou odpověď na první otázku. K tomu dostane výňatek z průvodcovského textu, do nějž si onu podle ní správnou odpověď zaznačí. Následně svůj poznatek zapíše do tabulky. Takto to provedou všechny skupiny. Posléze si sdílením všechny skupiny tabulku doplní.

V tabulce je šest řádků podle počtu otázek a tři sloupce. První sloupec značí číslo otázky, do druhého má být zaznamenána správná odpověď a do třetího sloupce místo, kde ji skupinka našla. (viz příloha č. 8)

Tabulka a výňatky z průvodcovského textu jsou připojeny k práci jako přílohy č. 8–14.

Kontrolou mají studenti dospět k širšímu poznání a pochopení celé expozice. Mají zároveň možnost nahlédnout do průvodcovských textů, což mohou vnímat i jako unikátní možnost vidět „za oponu“. Studenti získají základní přehled potřebný pro zdárný průběh dalších činností v rámci projektu. Zároveň si studenti osvojují schopnost hledat dané informace v textu,

---

¹⁵³ Okruh je tvořen více místnostmi, v tomto případě ale bereme v potaz pouze ty, které jsou dostatečně prostorné.

¹⁵⁴ Knížecí byt: Apartmá Františka I. z Liechtensteinu. *Zámek Valtice: Národní kulturní památka, památka UNESCO* [online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: https://www.zamek-valtice.cz/pamatky/valtice/texty-okruhu/pro%20pruvodce/CZ%20Knizeci%20byt_text%202020_pro%20pruvodce.pdf.

správně je interpretovat a zapisovat, schopnost zpochybňovat a současně ověřovat vlastní názory (v tomto případě odpovědi v testu) a v neposlední řadě umění sdílení nového poznání.

Po sdílení následuje kratší vysvětlení smyslu této aktivity. Výklad nebude dlouhý a mohl by vypadat zhruba takto:

Na začátek celého našeho projektu jsme si prošli prohlídkový okruh, který bude předmětem našeho dnešního zkoumání. Test, který jste během prohlídky vyplňovali, a pak následná kontrola sloužily nejen k tomu, abychom získali základní povědomí o místě, kde se nacházíme, ale především k tomu, abychom si uvědomili, co všechno musíme brát v potaz, jdeme-li navštívit památku. Nejsou to jen nějaká data a jména. Jsou to věci, předměty, umělecká díla a další, která jsou součástí nějaké expozice. A jak nám ukázala právě tato aktivita, ne vždy musí odrážet původní realitu či účel té dané místnosti. V jedné místnosti jsou sádrové odlitky originálně kamenných bust, které jsou zde na zámku ale umístěny samotným knížetem. Jsou tedy, řekli bychom, původní, ačkoli jsou to kopie. V jiné místnosti zase pro změnu není téměř nic z původního vybavení bytu. Další místnost je zase vybavena téměř totožně, jako byla původně. Proč tomu tak je? Co za tím stojí? Kdo rozhoduje o tom, jak bude expozice vypadat? Pojdme se na to společně zaměřit.

Výkladem chci docílit toho, aby studenti po možném počátečním zmatení zažili tzv. aha moment. Studentům by teď mělo dávat smysl, proč se na památce nacházíme, co zde budeme dělat a proč to budeme dělat. Mělo by jim dojít, že na danou expozici se dá dívat nejen pohledem řadového turistu, ale také pohledem jiným, který vidí tak trochu „za“. Mohou nahlédnout takříkajíc „do kuchyně“ památky, a pochopit tak lépe její účel a smysl.

Těmito počátečními informacemi vyzbrojený student se již může plně vrhnout do dalších aktivit. V tuto chvíli již nebude potřeba osoby průvodce pro účel prohlídky, takže nastávají dvě možnosti. Buď může průvodce odejít, nebo může zůstat.

Osobně se kloním ke druhé variantě. Přítomnost průvodce by při samotném plnění projektu mohla být žádoucí zvláště v situacích, kdy by se studenti chtěli/potřebovali na něco doptat či pokud by nastaly jakékoli jiné potíže např. technického rázu. Počítejme tedy s variantou, že průvodce zůstává přítomen během celého projektu. Samozřejmě je třeba počítat i s tím, že průvodce má v rámci svého zaměstnání určité povinnosti, proto je dobré, aby o nutnosti své přítomnosti na projektu byl informován včas, a tím se pak předešlo případným potížím při hledání náhrady za průvodce na jiných místech objektu.

Po zdárném absolvování úvodní části projektu, se můžeme posunout dále.

8.2. Druhá část

Následující činnost bude probíhat v těch skupinách, do kterých byli studenti rozděleni v předchozí aktivitě.¹⁵⁵ Čili utvoří 6 skupinek, přičemž každá se umístí do jiné místnosti. S ohledem na prostor, ve kterém se pohybujeme, navrhuji následující rozložení:

Skupina č. 1: vstupní místnost

Skupina č. 2: ložnice

Skupina č. 3: salon

Skupina č. 4: pracovna

Skupina č. 5: grafický kabinet

Skupina č. 6: místnost s kamny, bývalá jídelna

Každá skupina bude mít stanovený odlišný úkol, s tím, že na konci, až všechny skupiny absolvují svůj úkol na svém stanovišti, proběhne opět sdílení v první místnosti. Úkoly na stanovištích jsou co možná nejlépe připraveny tak, aby jejich řešení trvalo zhruba stejně dlouho. To kvůli tomu, aby se úlohy byly srovnatelné. Současně ale nelze vyloučit možnost, že určitá skupina bude při hledání východiska rychlejší. V této situaci by měl zasáhnout vedoucí projektu, zadat buď nějakou doplňující otázku, vzbudit zájem ještě se na něco zaměřit, nebo nějak jinak stimulovat studenty k další činnosti, dokud nebudou hotovy i další skupiny.

V každé místnosti sleduji jiný výstup ze stanovené aktivity:

1. Stanoviště: vstupní místnost – srovnání architektonických slohů
2. Stanoviště: ložnice – písemné zamyšlení nad otázkami
3. Stanoviště: salon – scénka
4. Stanoviště: pracovna – písemné zamyšlení nad problematikou kopií
5. Stanoviště: grafický kabinet – krátký odborný článek
6. Stanoviště: bývalá jídelna – návrh expozice

Ke splnění stanovených úkolů využívají skupiny zadání, předem vybrané prameny a záznamové archy, do nichž zaznamenávají své myšlenky, odpovědi a poznámky.¹⁵⁶

---

¹⁵⁵ V případě nefunkčnosti původních skupinek, nebo v případě, že by studenti sami projevili nechuť spolupracovat ve stejných skupinách, je možné rozdělení přeorganizovat.

¹⁵⁶ Viz přílohy č. 15–32.

Na každém listě se zadáním je vždy nejprve napsáno, k jakému pokoji list patří. Následně je na každém listě základní badatelská otázka a několik dalších otázek, které tu badatelskou upřesňují a konkretizují. Slouží rovněž k zamyšlení nad problematikou. Další nedílnou součástí zadání je formulace úkolu, který mají studenti v rámci stanoviště splnit, dále seznam pomůcek, údaj o čase, během něž má skupina úkol splnit, a úvodní text.

Odpovědi na otázky, myšlenky apod. zaznamenávají studenti na záznamový arch. Na něm jsou vždy zapsány ony otázky, aby je skupina nemusela hledat v zadání, a vyhrazený prostor pro splnění úkolu, tzn. např. nakreslený půdorys, do něž skupina vkresluje umístění nábytku při navrhování expozice.

Možná nejdůležitější pomůckou je list s prameny. Ty má každá skupina jiné, podle toho, čemu se má věnovat. Na jednom listu papíru jsou umístěny fotografie s popisky, tematicky relevantní úryvky z knih a pramenů a definice některých důležitých pojmů.

Všechny potřebné materiály jsou součástí práce jako přílohy.

8.2.1. Skupina č. 1: vstupní místnost

Při prohlídce druhého prohlídkového okruhu začíná průvodce svůj projev zde v první místnosti, která neohromuje množstvím nábytku ani dekorací. Místnost slouží především k tomu, aby zde byly vyloženy základní informace o zámku, včetně informace o architektonickém slohu, ve kterém je zámek vystavěn. Další devízou, kterou na prvním stanovišti využívám, je výhled z místnosti přímo na nádvoří zámku. Z prosklených dveří je vidět na chodbu a odtud pak oknem na nádvoří, je tedy i z místnosti patrná zámecká barokní fasáda včetně všech dekorací.

Na prvním stanovišti má skupina za úkol na základě dostupných pramenů a již nabytých znalostí sepsat rozdíly mezi architektonickými slohy. Na listu se zadáním nechybí jasná formulace úkolu ani základní badatelské otázky. Studenti po pečlivém prohlédnutí všech fotografií, na nichž je zobrazen zámek v různých podobách, a dalších textových materiálů, které zámek v oněch různých podobách popisují, mohou nahlédnout prosklenými dveřmi ven na nádvoří, a připomenout si tak současnou podobu zámku. Následně skupina zapíše rozdíly a podobnosti architektonických slohů na záznamový arch.

Činnost na stanovišti by skupině neměla zabrat více než 45 minut. Předpokládané časové rozložení vypadá následovně:

1. Přečtení zadání (5 minut)
2. Studování pramenů (15 minut)
3. Opětovné přečtení zadání (2 minuty)
4. Vypracovávání úkolu (13 minut)
5. Zanesení odpovědí na záznamový arch (10 minut)

Samozřejmě se může stát, že z jakéhokoliv důvodu se skupina při řešení úkolu zpozdí. Z tohoto důvodu v časovém harmonogramu počítám s jistou rezervou, aby nedošlo ke zmatkům či nedorozuměním.

Cílem této aktivity je hlubší porozumění historického kontextu objektu. Vznik zámku byl podmíněn dobovými trendy, další stavební vývoj určoval vždy tehdejší majitel, a tak každý z nich otiskl do stavby část sebe sama. Právě proto je tak důležité znát i vnější podobu zámku. Činností, při které budou studenti srovnávat architektonické slohy, tedy dojdeme k pochopení, že to, jak zámek vypadá dnes, má nějaké své důvody a je výsledkem dlouhodobého vývoje. Současně s tím se studenti učí pojmenovávat rozdíly a podobnosti, přemýšlet nad historickými souvislostmi a v neposlední řadě pracovat s textem.

8.2.2. Skupina č. 2: ložnice

Druhá místnost je poněkud osobnějším místem, což se promítá do průvodcovského textu a následně do průvodcova projevu. Projekt ale využívá jiné výhody tohoto prostoru, a to výhledu do zahrad, který ložnice dveřmi na balkon poskytuje. To je hlavní důvod, proč se skupinka pracující na stanovišti v ložnici zabývá zahradami a celkově Lednicko-valtickým areálem.

Úkolem skupiny studentů je pročíst a prohlédnout si všechny dostupné prameny, přečíst si stanovené otázky na listu se zadáním a poté sepsat krátké zamyšlení nad tématem, které bude zahrnovat odpovědi na ony zmíněné otázky. K dispozici mají studenti nejen seznam všech objektů v rámci LVA, ale i fotografie většiny těchto objektů a texty dokládající význam a výjimečnost komplexu.

Časová dotace pro aktivitu na tomto stanovišti činí 45 minut. Studenti by za tuto dobu měli být schopni pročíst všechny zdroje, prohlédnout si všechny fotografie a vypracovat požadovanou úlohu. V ideálním případě by studenti měli čas mezi dílčí činnosti rozdělit takto:

1. Přečtení zadání (5 minut)
2. Studování pramenů (15 minut)
3. Opětovné přečtení zadání (2 minuty)
4. Zamyšlení nad otázkami a vypracování úkolu (13 minut)
5. Zanesení výsledku na záznamový arch (10 minut)

I v tomto případě počítám s možností, že se studentům nepodaří dodržet stanovený čas, a harmonogram tak bude muset být posunut.

Cílem této činnosti je rozvoj historického myšlení, které studentům napomáhá k pochopení vztahů společnosti k minulosti. Aktivita, při níž studenti musí prokázat jistou mentální zralost a schopnost uvažovat logicky, podporuje tvorbu vlastních myšlenkových pochodů založených na faktografických znalostech získaných vlastní zásluhou. Studentům zároveň dojde, že ochrana památek není samozřejmost a že existuje i na vyšší než státní úrovni, současně jsou studenti nuceni se zamyslet nad zdánlivě obyčejnými věcmi jako jsou právě památkové objekty a jejich ochrana. Studenti musí pracovat ve skupině a dohromady vytvořit ucelený text odrážející jejich myšlenky, na kterých se ve skupině shodli, učí se tím spolupráci, schopnosti být otevřený i jiným názorům a dělat kompromisy.

8.2.3. Skupina č. 3: salon

Do salonu vstupuje průvodce se skupinou přes malou místnost, bývalou koupelnu. Salon je v současné době zařízen velmi bohatě, je zde umístěno velké množství exponátů v podobě nábytku, obrazů a dalších doplňků a dekorací.

V salonu je umístěno třetí stanoviště, které je převážně rodinného rázu. Jde nám o poznání původních majitelů historického objektu, a především o zjištění důvodů, proč jim byl majetek odebrán, co k tomu vedlo a kdo za tím stojí. Studenti se k tomuto cíli dopracují sami za pomoci pramenů a dalších zdrojů. Spoluprací ve skupině se učí týmové kooperaci a toleranci, k dosažení cíle využívají také metody role-playing, když mají secvičit scénu znázorňující navrácení majetku rodině. V tomto případě platí, že fantazii se meze nekladou, a tedy studenti mohou využít nejen inspirace v podobě filmové scény, nýbrž i vlastních nápadů.

Ani u tohoto stanoviště není časová dotace jiná. Na prostudování pramenů a secvičení scénky by mělo studentům stačit 45 minut, s tím, že časové rozložení mezi jednotlivé činnosti je navrhováno takto:

1. Přečtení zadání (5 minut)
2. Seznámení se s prameny a inspirace ve filmové ukázce (10 minut)
3. Opětovné přečtení zadání (2 minuty)
4. Sepsání scénáře a secvičení scénky (20 minut)
5. Zanesení scénáře a dalších poznámek do záznamového archu (8 minut)

Aktivita je koncipována tak, aby splňovala cíle historického myšlení; snaží se odpovídat na otázky jím stanovené. Z hlediska příčin a důsledků v činnosti hledáme odpověď na otázku *Proč se události dějí a jaké mají dopady?*, z hlediska trvání a změny na otázku *Jak najít logiku ve složitých historických procesech?*, a v neposlední řadě splňuje i požadavky potřebné pro odpověď na otázku dobové perspektivy *Jak lépe porozumět lidem, kteří žili v minulosti?*. Studenti pochopí důležitost rodového majetku, ale i způsoby a důvody zacházení s ním. Metodou role-playing docílíme vcítění studentů do šlechtických osob, tím pádem i porozumění jejich jednání. Aktivita směřuje ke schopnosti vidět svět v barvách a ne pouze černobíle, hledat souvislosti a učit se empatii vůči lidem v minulosti.

8.2.4. Skupina č. 4: pracovna

Pracovna je místo, kde se vždy pracovalo. Kníže František I. zde trávil jako vyslanec rakouského císařství v Rusku velké množství času. Proto si také místnost přizpůsobil svým vlastním potřebám a svému vkusu a nalezneme tu rozsáhlou knihovnu, prostorný psací stůl, prostor pro odpočinek, ale i dekorační prvky např. v podobě různých obrazů či soch. Většina z těchto předmětů je svým původem originální, ale najdeme zde i věci neoriginální, kopie.

Kopie jsou hlavním námětem čtvrtého stanoviště. Úkolem skupinky je si v první řadě prostudovat všechny prameny – fotografie originálů a kopií vystavených na zámku (včetně jejich okolí, aby bylo vidět, jak je daný objekt vystaven), texty definující, co je to kopie a co originál, a fotografie dalších známých vystavených kopií. Poté si studenti ve skupině budou klást otázky formulované na listu se zadáním a na jejich téma vést debatu. Ta by měla být ucelená a jasně vedena, k tomu také slouží schéma z otázek na záznamovém archu, kam studenti budou zapisovat odpovědi na otázky, jako by zaznamenávali rozhovor. Tím bude zřejmý myšlenkový proud celé skupinky, zároveň však i názorová diferenciacie jednotlivých členů skupiny.

Vymyslet odpovědi na náročné otázky není jednoduchým úkolem a vyžaduje velké množství času, a tudíž mají studenti vyměřen čas jedné vyučovací hodiny, 45 minut. Tato doba by měla být dostačující na všechny dílčí aktivity.

1. Přečtení zadání (5 minut)
2. Prostudování pramenů (10 minut)
3. Opětovné přečtení zadání (2 minuty)
4. Vedení debaty na zadané otázky (18 minut)
5. Zanesení odpovědí do záznamového archu (10 minut)

Hlavní cíl této činnosti je na základě otázek a odpovědí, a především přemýšlení nad nimi, pochopit, proč vystavujeme kopie a proč jsou pro nás důležité. Dalšími dílčími cíli je posílení schopnosti spolupráce ve skupině a principů historického myšlení.

8.2.5. Skupina č. 5: grafický kabinet

Jak už název napovídá, v grafickém kabinetu se nachází grafiky. Ty byly v místnosti použity jako jeden ze způsobů dekorace a je na nich vyobrazeno velké množství různých situací napříč kulturami a zeměmi. Místnost je proto využita jako stanoviště zabývající se výzdobou, různými styly výzdoby, jejího ničení apod.

Studenti zde, stejně jako ostatní skupinky na ostatních stanovištích, obdrží zadání, list s prameny a záznamový arch. Po prohlédnutí pramenů, mezi nimiž najdou např. i fotografie různých místností na zámku se stavem výzdoby po druhé světové válce a dnes, se skupina pokusí odpovědět na zadané otázky. Výstupem ideálně bude jeden krátký odborný článek na téma *výzdoba tehdy a dnes* sestaven na základě oněch pramenů a otázek. Prostor pro sestavení článku je vyhrazen na záznamovém archu.

Jak už bylo řečeno v úvodu této kapitoly, všechna stanoviště mají stejnou časovou dotaci, ani páte stanoviště proto není výjimkou a setkáváme se zde se 45minutovým limitem pro splnění úkolu. Ideálně by studenti měli pamatovat na toto přibližné rozložení času:

1. Přečtení zadání (5 minut)
2. Pečlivé prostudování pramenů (13 minut)
3. Opětovné přečtení zadání (2 minuty)
4. Zodpovězení otázek v krátkém odborném článku a jeho zapsání na záznamový arch (20 minut)
5. Kontrola (5 minut)

I v tomto případě se mi časová dotace jeví jako příznivá, nicméně pořad je třeba počítat s možností zdržení.

Stanoviště, kde se studenti učí přemýšlet nad smyslem výzdoby, rozvíjí fantazii a schopnost přemýšlet nad věcmi, které se zdají být samozřejmé. Dále aktivita rozvíjí koncepty historického myšlení, o které jde především, a podporuje rozvoj skupinové spolupráce a schopnost činit kompromisy.

8.2.6. Skupina č. 6: někdejší jídelna

Místnost, ve které je umístěno šesté, a tudíž poslední stanoviště, je bývalou jídelnou. V současnosti se zde ale nenachází žádný exponát, který by takovou skutečnost připomínal, proto na první pohled původní účel pokoje není zřejmý. Studenti se však hned v první části projektu tuto skutečnost dozví, nebude proto později pro ně ničím novým. Právě takový prostor, který během let naprosto změnil svoji podobu, vybízí ke zcela novému pojetí.

Úkolem této skupiny totiž je vytvořit vlastní návrh expozice. Na listu s prameny se dozví, kdo je to kurátor, na základě čehož si může odvodit, co je náplní kurátorovi práce, také zjistí, co je to expozice, a bude mít k dispozici i příklady dalších expozic místností ze zámku, kde původní účel nezůstal zachován. Díky inspiraci z ostatních pokojů a znalostem získaným studiem pramenů skupina vytvoří onen návrh na záznamový arch do předpřipraveného půdorysu místnosti, přičemž může využít různých kusů nábytku nejen z tohoto pokoje, ale i napříč zámkem. Pro to, aby mohli studenti naplno využít této možnosti a nemuseli moc lovit v paměti, obdrží ke svému zadání i výběr ze zámeckých expozic, který představuje základnu, z níž mohou vybírat mobiliář pro svůj návrh.

Časově je na tom tato skupina úplně stejně jako všechny ostatní, má tudíž na vytvoření návrhu 45 minut, s tím, že rozložení času samozřejmě zůstává na skupince samotné, doporučeno je však si čas rozdělit přibližně takto:

1. Přečtení zadání (5 minut)
2. Pečlivé prostudování pramenů (13 minut)
3. Opětovné přečtení zadání (2 minuty)
4. Sestavení návrhu expozice a jeho zanesení do záznamového archu (20 minut)
5. Kontrola (5 minut)

Studenti si při této aktivitě „zahrají na kurátora“, díky čemuž si osvojí praxi, kterou kurátor vykonává denně. Tato činnost umožňuje studentům nahlédnout za oponu jakékoliv památky a vidět, kolik práce, myšlenek a úsilí stojí za tím, co my jen procházíme a ve velké většině vnímáme jako samozřejmé. Studenti pochopí, jak památka pracuje, a zároveň rozvinou principy historického myšlení, neboť se zde zabývají tím, jak se dějiny vystavují, a tedy vztahem k minulosti.

9. Hodnocení

Ačkoliv hodnotit projekt, jako je tento, není jednoduché, v této kapitole se o to pokusím. Jelikož celý projekt probíhá badatelsky, je třeba, aby tomu odpovídala i evaluace, proto také navrhuji evaluační aktivitu, jejíž část sice začne přímo na zámku, většina ale proběhne přímo ve škole.

9.1. Kolečko sdílení

Poté, co každá skupina absolvuje svůj úkol na svém stanovišti, sejde se celá třída opět v první místnosti II. prohlídkového okruhu, kde je nejvíc místa i světla. Všichni, společně s pedagogem a případně i průvodcem, si sedneme do kolečka tak, abychom na sebe všichni viděli a uprostřed mezi námi byl dostatek místa. Sedět můžeme na zemi, nebo si pro tyto účely můžeme přinést polštáře.

První část sdílejícího kolečka je souhrnná, studenti jsou při ní tázáni obecně na průběh projektu a své pocity. Pedagog bude postupně klást tyto otázky:

Projekt	<i>Jak se vám to líbilo?</i>
	<i>Jaký máte pocit z právě proběhnutého projektu?</i>
Skupiny	<i>Jak se vám pracovalo ve skupině?</i>
	<i>Dařila se vám spolupráce?</i>
Prameny	<i>Jak se vám pracovalo s prameny?</i>
	<i>Zdály se vám prameny dostatečné?</i>
Prostředí	<i>Jak se vám líbí práce v prostředí zámku?</i>

Každý ze zúčastněných by měl ideálně dostat prostor pro vyjádření se, nicméně pokud někdo nebude mít zájem o sdílení svých pocitů, není nutné, aby o tom mluvil. Vše by mělo zůstat na bázi dobrovolnosti. Pedagog nemusí využít všechny otázky, pokud bude cítit, že jsou otázky příliš těžké, že na ně studenti adekvátně nereagují, nebo že by byly příliš časově náročné, může některou z nich vynechat.

Poté, co se všichni, kdo budou chtít, vyjádří k těmto otázkám, budeme postupovat podle skupin a podle jednotlivých stanovišť. Je čistě na pedagogovi, kterou skupinku zvolí jako začínající, ale jako logický přístup by se jevil ten, při kterém začne buď skupinka číslo 1

(1. stanoviště – vstupní místnost), nebo skupinka číslo 6 (6. stanoviště – někdejší jídelna). Předpokládejme tedy, že pedagog zvolí logickou metodu od první po poslední skupinku.

Každá ze skupin bude vyzvána, aby doprostřed kroužku položila svůj výstup ze stanoviště a krátce okomentovala, jak pracovala. Měla by v tomto případě reflektovat tato témata:

1. Co bylo úkolem?
2. Jak jsme postupovali?
3. Proč jsme tak postupovali?
4. Co z toho vzniklo?
5. Jak jsme s výsledkem spokojeni?

V následujících tabulce uvádím příklad jak ukázkové prezentace odvedené práce, tak té méně povedené, přičemž výstupy jsou odstupňované podle úrovní (úroveň 1 = nejnižší úroveň, úroveň 3 = nejvyšší úroveň).

Otázka	Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň
Co bylo úkolem?	<i>Měli jsme pracovat ve skupině s prameny.</i>	<i>Ve skupině jsme měli pracovat s prameny a vytvořit souvislý text.</i>	<i>Ve skupině jsme měli na základě pramenů vytvořit odborný článek/vlastní návrh expozice/souvislý text/scénku...</i>
Jak jsme postupovali?	<i>Postupovali jsme podle zadání.</i>	<i>Zjistili jsme, jaký máme úkol, pročtli prameny a udělali úkol.</i>	<i>Přečetli jsme si zadání, zjistili jsme, co máme za úkol, prostudovali jsme si prameny, zpracovali úkol, zaznamenali ho a zkontrolovali.</i>
Proč jsme tak postupovali?	<i>Přišlo nám to logické.</i>	<i>Postup byl logický, protože to bylo napsáno v zadání.</i>	<i>Postupovali jsme tak, protože jsme věděli, že proto, abychom úkol mohli splnit, musíme si prvně prostudovat prameny.</i>

Co z toho vzniklo?	<i>Vzniklo z toho toto.</i>	<i>Vznikl z toho odborný článek/návrh expozice/text/scénka...</i>	<i>Vznikl z toho odborný článek na téma výzdoba tehdy a dnes/návrh expozice jídelny/text o LVA/scénka na téma návrat majetku...</i>
Jak jsme s výsledkem spokojeni?	<i>Jsme spokojeni. / Nejsme spokojeni.</i>	<i>Jsme spokojeni, protože se nám pracovalo dobře. / Nejsme spokojeni, protože se nám npracovalo dobře.</i>	<i>Jsme s výsledkem spokojeni, protože nás plnění úkolu bavilo a zodpověděli jsme všechny otázky. / Nejsme s výsledkem spokojeni, protože nás plnění úkolu nebavilo a nepodařilo se nám zodpovědět všechny otázky.</i>

Až každá skupinka odprezentuje svoji práci, pedagog krátce shrne celý projekt, poděkuje studentům za spolupráci a pochválí jejich práci. Pokud práce nebude taková, jakou by pedagog očekával, pochválí alespoň snahu.

Učitel se před začátkem sdílení ujistí, zda studenti jasně a zřetelně rozumí zadání a vědí, co se bude dít. Následně během aktivity podporuje respektující a tolerantní prostředí, nemělo by dojít k žádnému urážení za jakýkoliv názor nebo ke slovnímu napadání za jakoukoliv (třeba i nemístnou) poznámku. Pedagog samozřejmě podobné nemístné poznámky eviduje a pracuje s nimi podle svého uvážení. Sdílecí aktivita by měla probíhat v klidném duchu, každý dostane prostor pro vyjádření a poté, co pedagog aktivitu ukončí a zhodnotí, oznámí třídě, že se projektu ještě budou věnovat ve škole a že by si tedy měli do hodiny přinést všechny potřebné materiály.

9.2. Evaluační aktivita ve škole

Další reflexe projektového vyučování na památkovém objektu bude probíhat ve škole hned následující hodinu dějepisu. Studenti budou poučeni, aby si do školy na hodinu přinesli svoje výstupy z oněch aktivit.

Ideálně by reflexe měla probíhat celou vyučovací hodinu, ale zůstává na pedagogovi, jaký přístup zvolí. Samozřejmě se může stát, že bude mít pedagog ještě mnoho témat k probrání, tím pádem nebude příliš času na delší zpětnou vazbu a evaluaci věnovanou projektu. Navrhuji tedy přímo podobu evaluační vyučovací hodiny.

Fáze hodiny	Obsah	Metoda	Dílčí cíl
Úvod	Absence, opakování	Kladení otázek studentům učitelem	Studenti odpoví na otázky kladené učitelem týkající se proběhnutého projektu.
Průběh	Reflexe ze strany učitele	Výklad	Studenti vyslechnou, jak celou akci vnímal učitel.
	Evaluační aktivita	Individuální práce	Studenti vyplní evaluační aktivitu, kterou následně učitel spolu s projektem ohodnotí.
	Hodnocení	Výklad/diskuze	Studenti jsou ohodnoceni jak známkou, tak slovně. Prostor pro projevy ze strany studentů.
Konec	Případné dotazy	Dotazy	Studenti se zeptají na otázky, které je ještě ohledně projektu zajímají.
	Zakončení projektu učitelem	Výklad	Studenti považují projekt za ukončený.
Cíl hodiny	Cílem hodiny je zhodnotit celý průběh projektu jak slovně, tak známkami.		

Ona evaluační aktivita je pouze krátká na pár minut a slouží především k tomu, aby si studenti navodili atmosféru projektu a zopakovali zásadní věci z absolvovaného projektu a tím bylo ověřeno, že si opravdu odnesou to, co bylo klíčové.

Na speciálním papíře mají studenti jeden obrázek znázorňující práci kurátorů při tvorbě nové expozice na památkovém objektu. Očekává se, že studenti popíší, co se na obrázku děje a proč se to děje, při tom mají studenti využít znalostí, které při výukovém projektu na zámku získali. Postačí alespoň pár vět k věci. Opět jsou očekávané formulovány do tří různých úrovní v následující tabulce.

Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň
Na obrázku jsou lidé, které buď něco spravují, nebo naopak něco věší na zeď. Asi něco zdobí.	Na obrázku jsou lidé, kteří připravují novou výstavu, zdobí místnost různými předměty. Dělají to, protože to je jejich práce a chtějí něco ostatním ukázat.	Na obrázku jsou kurátoři, kteří připravují novou expozici na památkovém objektu, protože oni jsou ti, kdo rozhodují o tom, co se bude vystavovat.

Podle toho, jakým způsobem studenti odpoví, zařadí se jejich odpověď do jedné z těchto tří úrovní. Jak je podle tabulky a v ní obsažených úrovní zřejmé, nepočítám ve svém projektu se známkami horšími, než je známka 3 (dobrý), nevyžívám tedy vůbec známky 4 (dostatečný) a 5 (nedostatečný). Splní-li tedy student evaluační aktivitu na začínající úrovni, jeho známka je 3 (dobrý); pokud svými znalostmi prokáže student mírně pokročilou úroveň, dostane známku 2 (chvalitebný); studentem dosažená pokročilá úroveň pak odpovídá známce 1 (výborný).

Úroveň	Zámka
Začínající úroveň	dobrý
Mírně pokročilá úroveň	chvalitebný
Pokročilá úroveň	výborný

To je první známka, kterou každý student za projekt dostane. Druhou známku tvoří známka ze samotného projektu. Dvě známky dostanou studenti z toho důvodu, že na stanovištích pracovali studenti ve skupině, a hodnocení na základě skupinové práce by tedy mohlo být zavádějící vzhledem k tomu, že každý se na práci ve skupině podílel jinou měrou.

Ačkoliv zde se známkami pracuji, není jejich použití nutné. Uvádím ho především z toho důvodu, že ve školách stále přetrvává nutnost uzavírat i zážitkové a projektové vyučování do známek. Výše uvedený systém známkování je tedy pouze návrhem, jak by projekt mohl být na známky převeden co možná nejspravedlivějším způsobem. Více se ale věnuji formativnímu hodnocení, neboť je pro mě zásadnější z hlediska toho, co všechno může vyjádřit a obsáhnout. Takové slovní hodnocení této evaluační aktivity by mohlo vypadat např. následovně:

Milý ****,

Děkuji za tvoji práci při evaluační aktivitě zde v hodině. Je vidět, že tě projekt zaujal a věnoval jsi mu dostatečnou pozornost, neboť z tvé odpovědi je zřejmé, že jsi pochopil jeho hlavní sdělení. Oceňuji tvoji snahu zamyslet se nad problematikou, a podívat se tak „za“ obrázek. Díky této své snaze jsi zdárně odpověděl na otázky.

Těší mě tvůj zájem o památky a jejich fungování. Příště budu ráda, pokud zapojiš více svého vlastního úsudku a vlastní fantazie, pak bude tvůj výsledek tvé práce ještě lepší.

Formativní hodnocení představuje ve výuce významnou roli, neboť může studentům dát mnohem více než hodnocení sumativní. Nabízí studentům informace o jejich průběžných výsledcích již v průběhu učení, díky tomu je výhodné jak pro studenta, tak pro učitele, který vidí, v čem jsou studentovi přednosti a slabiny. Zpětná vazba při formativním hodnocení není poskytována pouze studentům ze strany učitele, ale i naopak učitelé ze strany studentů. Všechny tyto prvky formativního hodnocení se snažím v tomto projektu dodržovat, konkrétně v této výukové hodině věnované evaluační aktivitě se projevuje slovní zpětnou vazbou ze strany učitele, diskuzí se studenty a prostorem pro zpětnou vazbu ze strany studentů.

9.3. Hodnocení projektu

9.3.1. Hodnocení testu

Hodnotit test s uzavřenými otázkami není složitá záležitost, zvláště v tomto případě, kdy si odpovědi prakticky zkontrolují studenti sami. Pak už jen odevzdají svoje testy, které pedagog „pouze“ oznámkuje. Za každou správnou odpověď dostane student jeden bod čili celkově 6 bodů. Jako u předchozích aktivit lze dosáhnout pouze tří úrovní, tudíž známek 1 (výborný), 2 (chvalitebný) a 3 (dobrý). Jelikož je test pouze malou částí projektu, tvoří pouze 25 % celkové známky.

Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň
1–2 body	3–4 body	5–6 bodů

Co se týče testu, není zde nutné slovní hodnocení. Jelikož se při jeho vyplňování studenti nezabývali psaním delších odpovědí, ale pouze označováním správných odpovědí, je za způsob hodnocení v tomto případě vybráno známkování. Studenti svoji práci zhodnotí sami sobě už během samotného projektu. Dostanou tedy zpětnou vazbu již během procesu učení a vědí, kde v celém procesu nacházejí a jak si v něm stojí. Zpětná vazba od učitele také přichází již během

projektu, když komentuje výsledky testu a jeho kontroly při společném sdílení odpovědí a zapisování do tabulky. Druhá zpětná vazba od učitele je tedy známka, která ale ve finále není tím nejdůležitějším výstupem, je pouze dílčí částí výstupu z projektu.

9.3.2. Hodnocení jednotlivých výstupů

Velkou většinu známky tvoří logicky známka z jednotlivých výstupů. Každá skupina svůj výstup odevzdá ihned po skončení projektu. Každý záznamový arch hodnotí pedagog zvlášť, neboť každý z nich zasluhuje speciální a individuální pozornost. Tak tomu bude i v této kapitole, každému záznamovému archu je věnován prostor v jedné tabulce, ve které je zaneseno i hodnocení v jednotlivých třech úrovních.

Stanoviště 1 – vstupní místnost					
Porovnání architektonických slohů					
Začínající úroveň		Mírně pokročilá úroveň		Pokročilá úroveň	
<i>Rozdílly: Jmenuje alespoň 3 konkrétní rozdílly mezi uvedenými architektonickými slohy.</i>	<i>Podobnosti: Uvede alespoň 3 věci, které mají slohy podobné či stejné.</i>	<i>Rozdílly: Jmenuje alespoň 4 konkrétní rozdílly mezi uvedenými architektonickými slohy.</i>	<i>Podobnosti: Uvede alespoň 4 věci, které mají slohy podobné či stejné.</i>	<i>Rozdílly: Jmenuje alespoň 5 konkrétních rozdílly mezi uvedenými architektonickými slohy.</i>	<i>Podobnosti: Uvede alespoň 5 věcí, které mají slohy podobné či stejné.</i>

Stanoviště 2 – ložnice		
Odborný článek		
Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň
<i>V odborném článku odpoví alespoň na polovinu stanovených otázek. Článek bude splňovat kritéria odbornosti.</i>	<i>V odborném článku odpoví alespoň na většinu stanovených otázek. Článek bude splňovat kritéria odbornosti.</i>	<i>V odborném článku odpoví na všechny stanovené otázky a projeví jejich ambivalenci. Článek bude splňovat kritéria odbornosti.</i>

Stanoviště 3 – salon					
Otázky			Scénář + scénka		
Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň	Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň
<i>Otázky nejsou dostatečně reflektovány ve scénce ani na záznamovém archu.</i>	<i>Otázky jsou alespoň částečně reflektovány ve scénce. Na záznamovém archu jsou zapsány myšlenky a odpovědi.</i>	<i>Otázky jsou reflektovány ve scénce. Na záznamovém archu jsou zapsány myšlenky a odpovědi.</i>	<i>Ve scénce vyjádří pocity, které podle ní rodina měla, když jí byl majetek navrácen. Nejsou zřejmé důvody jednání jednotlivých osob.</i>	<i>Ve scénce vyjádří pocity, které podle ní rodina měla, když jí byl majetek navrácen. Jsou zřejmé důvody jednání osob, ale role nejsou jasně rozdělené.</i>	<i>Ve scénce jasně vyjádří pocity, které podle ní rodina měla, když jí byl majetek navrácen. Jsou zřejmé důvody jednání osob a role jsou zřetelně rozděleny.</i>

Stanoviště 4 - pracovna		
Rozhovor (otázky + odpovědi)		
Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň
<i>Odpovědi na otázky jsou neuspořádaně zaznamenány na záznamovém archu, případně některé chybí. Není zřejmé, komu jaký názor patří.</i>	<i>Odpovědi na otázky jsou zaznamenány uspořádaně na záznamovém archu ve formě rozhovoru. Není zřejmé, komu jaký názor patří.</i>	<i>Odpovědi na otázky jsou zaznamenány uspořádaně na záznamovém archu ve formě rozhovoru. Je zřejmé, komu jaký názor patří.</i>

Stanoviště 5 – grafický kabinet		
Odborný článek		
Úroveň 1	Úroveň 2	Úroveň 3
<i>V odborném článku alespoň částečně odpovídá na zadané otázky, článek ale nejeví známky odbornosti (tj. věcná správnost, přesnost, přehlednost a fakta).</i>	<i>V odborném článku odpovídá na zadané otázky, článek ale nejeví známky odbornosti (tj. věcná správnost, přesnost, přehlednost a fakta).</i>	<i>V odborném článku odpovídá na zadané otázky, článek jeví známky odbornosti (tj. věcná správnost, přesnost, přehlednost a fakta).</i>

Stanoviště 6 – někdejší jídelna		
Návrh expozice		
Začínající úroveň	Mírně pokročilá úroveň	Pokročilá úroveň
<i>Návrh expozice neodpovídá zadanému půdorysu a nesplňuje zadání. Otázky jsou nedostatečně promyšlené.</i>	<i>Návrh expozice odpovídá zadanému půdorysu a splňuje zadání. Otázky jsou nedostatečně promyšlené.</i>	<i>Návrh expozice odpovídá zadanému půdorysu a splňuje zadání. Otázky jsou dostatečně promyšlené.</i>

Na základě těchto tabulek může pedagog rozdělit známky mezi studenty, opět podle úrovní, přičemž začínající úroveň = známka 3 (dobrý), mírně pokročilá úroveň = známka 2 (chvalitebný), pokročilá úroveň = známka 1 (výborný).

Tato známka bude udělena všem členům dané skupiny a následně podle poměru 3:1 vytvořena jedna souhrnná známka. Pokud tedy např. jeden student bude z testu známkován známkou *chvalitebný* a ze skupinové práce známkou *výborný*, výsledná známka z projektu bude *výborný*, neboť průměr bude tvořit 1,25.

Je velmi vhodné, aby v tomto případě nezůstal učitel pouze u známek, ale zvolil formativní způsob hodnocení. To by mělo reflektovat způsob práce během průběhu projektu, pedagog by v něm měl vyjádřit jak pozitiva, tak negativa, které pozoroval na studentovi při skupinové práci. Slovní hodnocení by mohlo vypadat zhruba takto:

Milý ****,

děkuji za tvou práci při projektu. Při první části sis vedl velmi dobře, stejně tak při jeho kontrolní aktivitě. Ani práce ve skupině ti nedělala žádný problém, naopak ses aktivně zapojoval a podílel se na tvorbě výstupu. Při příštím projektu se, prosím, vyvaruj nápadných projevů vlastních názorů a emocí, zkus lépe využít těchto projevů ve prospěch celé skupiny tak, aby práce byla ještě efektivnější. Oceňuji nejen tvoji aktivitu a snahu, ale také zájem, který jsi o téma projevoval. Jsem ráda, že tě projekt bavil, a těším se na spolupráci při dalším podobném projektu.

Samozřejmě by pedagog neměl být ve slovním hodnocení neupřímný, neměl by lhát, ale zároveň by měl umět jemně a s citem sdělovat i nepříjemné věci. Hodnocení by nemělo

vyznívat negativně, ale zase ne až moc pozitivně až pochvalně. Jednoduše řečeno, slovní hodnocení by mělo odrážet realitu.¹⁵⁷

Studenti jsou hodnoceni již na zámku při sdíleci aktivitě, následně je hodnocen jejich test (ten už na zámku zpětnou vazbou, pak i známkou), jejich evaluační aktivita a nakonec i jednotlivé výstupy ze stanovišť. Během projektu jsou studenti průběžně seznamováni se svojí pozicí v rámci projektu (v jaké fázi se nacházejí, co dělají, co je jejich úkolem apod.), vždy jsou jasně seznamováni se zadáním a učitel se vždy ujistí, zda zadání studenti skutečně rozumí. Ve škole se studenti mohou projektu vyjádřit prostřednictvím diskuze i dotazů, poté obdrží zpětnou vazbu ze strany učitele. Ten může využít navrhovaných úrovní a nevyužít známky, pokud však chce nebo ho k tomu okolnosti nutí, může použít i klasického známkování (přechod z úrovní na známky je zde také navržen). Slovní hodnocení je pak další ze strategií, která doplňuje formativní hodnocení celého projektu.¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ Slovní hodnocení. *Metodický portál RVP* [online]. Národní pedagogický institut [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Slovn%C3%AD_hodnocen%C3%AD.

¹⁵⁸ STARÝ, Karel a Veronika LAUFKOVÁ. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.

9.4. Sdílení výstupů s ostatními třídami

Po zhodnocení projektu, reflexi aktivit a zpětné vazby ze strany studentů přichází část, která seznámí i ostatní třídy s obsahem projektu. Každá skupina proto vystaví svůj výstup na nástěnce na chodbě. Ta bude doplněna slovem pedagoga o projektu jako takovém a textem studentů (nebo vybraného z nich) hodnotícím projekt. Takto si mohou i ostatní studenti z jiných tříd přečíst a podívat se, o čem projekt byl, jak probíhal, a tím se zvyšuje i šance jeho opakování i v jiných ročnících.

Nemusí jít jen o sdílení prostřednictvím nástěnky na chodbě. Studenti mohou např. prezentovat svoji projektovou tvorbu na společných (např. propagačních) akcích školy, během dalších projektových dní nebo i v rámci prezentace projektu na jiné škole, pokud by ta projevila zájem se projektu také účastnit.

Studenti mohou zážitku z projektu také využít pro potřeby svých seminárních a dalších prací, např. v rámci Středoškolské odborné činnosti (SOČ), což by ve výsledku vedlo opět ke sdílení zkušeností a výstupů z tohoto projektu.

10. Modifikace projektu

Jak je v práci několikrát zmiňováno, je projekt koncipován pro potřeby 2. ročníku gymnázií. I tak se zde ale často zmiňují o případné modifikaci pro žáky druhého stupně ZŠ. Právě v této kapitole chci jmenovat prvky, jež je nutné v projektu změnit, aby odpovídaly požadavkům druhého stupně ZŠ.

V první řadě si však pojdme pojmenovat všechny prvky projektu, následně můžeme přejít k pojmenování jednotlivých změn:

1. Cíle
2. Návaznost na RVP
3. Prostor
4. Předpoklady
5. Časový harmonogram
6. Pomůcky
7. Prohlídka
8. Hodnocení
9. Sdílení s ostatními

10.1. Cíle

Co se týče cílů, je modifikace nepatrná. Cíle v případě, že projekt absolvují žáci druhého stupně ZŠ, zůstávají v podstatě stejné. Tedy jsou rozděleny na dvě části, přičemž jedna se věnuje *historickému myšlení* a jeho cílům, druhá pak reflektuje cíle *historického poznání*. U menších dětí je pravděpodobnější, že se zvýší poměr cílů zaměřujících se na získání historických vědomostí, nicméně i tak budou vždy převažovat cíle *historického myšlení*.

Primárním cílem projektu je, aby si žáci odnesli hlubší porozumění historickým dějům. Žáci se naučí lépe chápat příčiny, souvislosti a důsledky jednotlivých historických událostí a jednání jednotlivých osob v minulosti. Dalším cílem je naučit žáky klást si kritické otázky, které vedou k onomu hlubšímu porozumění. Díky těmto otázkám jsou pak žáci lépe vybaveni pro budoucí práci s informacemi, kterými jsou stále víc obklopani. Za cíl považujeme také zcela logicky ukázání na příkladu jednoho zámku, jak památky pracují se svou historií. Žáci si v praxi vyzkoušejí práci na památce, díky tomu pochopí, jakou roli památka zastává v naší společnosti a proč.

Historické poznání je i v tomto případě minoritním cílem projektu, i přesto je však nutné jednotlivé cíle zmínit. Cílem v této oblasti je obdržet nové informace o památce, které žáci

předtím neznali nebo si je jednoduše už nepamatovali. Žáci si odnesou znalosti o historii zámku jako stavby, o bývalých majitelích zámku a celého panství a v neposlední řadě také znalosti o širším kontextu stavby.

10.2. Návaznost na RVP ZV

Tomuto tématu jsem se věnovala samostatně vždy v pasážích, kde jsem popisovala návaznost na Rámcové vzdělávací programy. Po každé jsou pod sebou zmiňovány očekávané výstupy, které by ta která aktivita měla splňovat, jak z RVP G, tak z RVP ZV. Tyto pasáže se nachází vždy za kapitolou, jež popisuje možnosti adaptace teoretických témat do výuky, anebo v rámci jedné celé podkapitoly na začátku praktické části této práce. Jsem si tedy vědoma rozdílnosti těchto dvou kurikulárních dokumentů.

10.3. Prostor

V tomto případě zůstává vytyčení prostoru stejné. Pohybujeme se stále na zámku, který je součástí širšího komplexu budov, nelze ho tedy chápat odděleně. Nacházíme se na druhém prohlídkovém okruhu, který je sám koncipován jako poněkud osobnější, a poskytuje tak zajímavější pohled nejen na historii objektu a majitelů zámku, ale i na samotnou expozici. Stále platí, že zámek se nachází uprostřed zahrady, které by podle potřeby mohlo být využito, bylo by to u menších dětí žádoucí. Zároveň ale zůstává projekt umístěn do vnitřních prostor zámku, a to hlavně proto, aby žáci mohli řádně vypracovat zadané úkoly. Možnost využít zahradu zmiňuji hlavně proto, že menší děti potřebují více pohybu během pauzy, zahrady tedy může být využito pro tyto účely. Žáci se zde „vybijí“ a budou se moci následně soustředěně věnovat další práci.

10.4. Předpoklady

U žáků druhého stupně se předpokládá, že budou vědět, kam jdou. Většina z nich pravděpodobně prošla již alespoň nějakou zkušeností s památkou, proto by to pro ně nemělo být úplně cizí prostředí. Zároveň se předpokládá, že žáci alespoň trochu tuší, kdo byli šlechtici a jaká jsou specifika šlechtického způsobu života.

Ze strany učitele se očekává, že bude znát svoji třídu. Pedagog si musí být vědom toho, že jeho třída projekt zvládne, a to jak intelektuálně, tak fyzicky. Musí např. vědět, že třída je dostatečně klidná na to, aby zvládla pracovat soustředěně několik minut v kuse (prakticky celou vyučovací hodinu), na druhou stranu zase dostatečně čilá na to, aby dokázala svoje poznatky a výsledky práce sdílet s ostatními. Jako v případě projektu určeného pro gymnazisty, i zde je

velkou výhodou, pokud pedagog památku osobně zná nebo je s ní alespoň trochu seznámen, popř. má k dispozici památkového edukátora, který učitele s památkou seznámí.

10.5. Časový harmonogram

Z hlediska času je bohužel změna prakticky nemožná. Nemyslím si ale, že by to bylo na škodu. Žák druhého stupně by měl být schopen vyvinout snahu se 45 minut soustředit, navíc pokud má kolem sebe stimulující prostředí a podporující skupinu. Opakuje se tedy stejné schéma jako v případě provedení projektu s 2. ročníkem gymnázia.

08.30	příjezd na zámek
09.00	začátek programu
09.00 – 09.45	prohlídka s průvodcem
09.45 – 09.50	utvoření skupin
09.50 – 10.20	kontrolní aktivita
10.20 – 10.45	přestávka
10.45 – 10.55	utvoření skupin a přesun na stanoviště
10.55 – 11.40	aktivity na stanovištích
11.40 – 11.45	přesun do první místnosti
11.45 – 12.30	diskuze a sdílení
12.30	konec programu

V případě potřeby může pedagog harmonogram uzpůsobit potřebám třídy. Může například prodloužit (nebo naopak zkrátit) přestávku, dát více času na jednotlivých stanovištích či při jiných dílčích aktivitách.

10.6. Pomůcky

Ani pomůcky neprodělávají mnoho změn. Pro úspěšné absolvování projektu potřebují žáci skutečně málo. Stačí jim psací potřeby, popř. rýsovací potřeby, zadání, záznamový arch a prameny, které obdrží od pedagoga.

10.7. Prohlídka

Prohlídka s průvodcem by měla být uzpůsobena intelektuální a faktografické znalosti žáků. Nejde o to, aby žáci absorbovali velké množství faktografických znalostí z oblasti historie

zámku, panství a majitelů, proto by se měl průvodce před prohlídkou s třídou a učitelem sejit, alespoň krátce se se skupinou seznámit a alespoň se pokusit odhadnout úroveň, kterou následně zvolí pro svůj projev. V každém případě by měly v jeho projevu zůstat zachovány informace klíčové pro vyplnění pracovního listu.

Ten je i pro žáky druhého stupně ZŠ stejný jako pro gymnazisty. Obsahuje 6 uzavřených otázek, z nichž 3 otázky se týkají spíše faktografie a další 3 expozice jako takové. Test si následně žáci hodnotí sami stejným způsobem, jako tomu bylo u studentů gymnázia.

Samotný projekt probíhá naprosto identicky jako u studentů 2. ročníku. S tím rozdílem, že by přítomný pedagog měl věnovat více pozornosti žákům, aby se ujistil, že skutečně chápou zadání, že dělají, co mají, neničí expozici apod.

10.8. Hodnocení

Hodnocení tak, jak je navrženo výše, je promyšleno tak, aby vyhovovalo i potřebám druhého stupně ZŠ, proto jsou u něj také navrženy známky, neboť na základních školách se často objevuje tendence zavírat hodnocení do známek. Nicméně by formativní hodnocení vzhledem k povaze projektu nemělo chybět. Stále ale platí, že je čistě na pedagogovi, jakou formu hodnocení zvolí jako svoji primární.

10.9. Sdílení s ostatními

Nápad sdílet své výstupy nejen se třídou, ale rovnou s celou školou, lze provést také v prostředí ZŠ, a to i přesto, že zde žáci nemají možnost uplatnit se v soutěži podobné SOČ. V rámci školních akcí, které školy pořádají buď pro rodiče, nebo i pro veřejnost, mohou žáci odprezentovat svoje dojmy z projektu, a zvýšit tak zájem o tento typ projektu nejen u dalších žáků, ale i u jejich rodičů.

Samozřejmě mohou žáci vystavit své výstupy na nástěnce na chodbě společně s textem, který by projekt popisoval. Text může být buď napsán učitelem, nebo samotným žákem či skupinou žáků, což zvyšuje autenticitu projevu a v ostatních žácích vzbuzuje pocit sounáležitosti s autorem/autory textu. Zvyšuje se tedy šance, že pokud si žák na nástěnce přečte text, který napsal nějaký jiný žák, bude se podle povahy textu buď chtít projektu zúčastnit také, nebo naopak se z něj stane odpůrce projektu. Oba názory jsou legitimní, a projekt tím přispívá k tvorbě různých názorů, schopnosti tvořit diskuzi a být tolerantní vůči ostatním názorům.

11. Vyhodnocení projektu

Projekt, jako je tento, vyžaduje velké množství energie k promyšlení, vytvoření, stejně tak i k hodnocení. To všechno již bylo v minulých kapitolách dopodrobna popsáno. Zbývá už jen vyhodnotit ho z hlediska učitele.

Bohužel jsem neměla možnost projekt vyzkoušet v praxi ať už s třídou gymnazistů či žáků základní školy. Vyhodnocení je tedy čistě teoretické a hypotetické a zvažuje všechny možnosti toho, co by se během projektu mohlo stát, jaké problémy by mohly vyvstat či naopak jaké pozitivní aspekty by mohly být zesíleny. Zároveň se vyhodnocení věnuje způsobu práce studentů a všech zúčastněných.

Jsem si vědoma toho, že se při průběhu projektu může projevit několik nedostatků nebo že se cokoliv může vymknout kontrole. V průběhu projektu se těmto jevům budeme přirozeně snažit vyhnout, ale nikdy nemůžeme docílit naprosto ideální atmosféry. Vezmeme-li tedy v úvahu, že atmosféra není ideální, minimálně jedna skupina nepracuje tak, jak by měla, žáci ruší, jsou hluční a nechovají se vhodně ve vztahu k prostoru, ve kterém se nacházejí. V tomto případě projekt neproběhl zdárně a pedagog to patřičně reflektoval ve svém formativním hodnocení. Není od věci, aby se pedagog studentů, resp. žáků, přímo zeptal, v čem byl problém, proč se tak chovali a zda si vůbec své chování uvědomovali a zda ho vyhodnotili jako nevhodné. Samozřejmě záleží na situaci a na pedagogovi, v každém případě pedagog musí na toto nevhodné chování zareagovat.

Představme si teď opačnou situaci. Příjezd na památku proběhl zdárně, prošli jsme se studenty prohlídku s průvodcem, během které si studenti zaznamenávali odpovědi na pracovní list. Vše probíhalo naprosto v pořádku. Sem tam se někdo doptal průvodce na pár detailů. Zdá se, že studenty téma projektu zaujalo. Rozdělení do skupinek a kontrolní aktivita proběhly bez větších komplikací a během přestávky si studenti prošli areál zámku, občerstvili se a vrátili se plní energie. Druhá část projektu proběhla prakticky bez větších obtíží. Občas se některá skupina doptala na zadání či na nejasnosti ve vlastních interpretacích zdrojů nebo zadání. Všechny skupiny pracovaly velmi dobře a spolupráce se dařila. I následné sdílení v kolečku v první místnosti prohlídky proběhla hladce, každému se dostalo dostatečného prostoru pro vyjádření svých pocitů a dojmů. Každá skupina ukázala a okomentovala svůj výstup z aktivity. Žáci se zatím vyjadřovali k projektu převážně kladně. Ve škole zdárně proběhla evaluační aktivita a bylo uděleno hodnocení ze strany učitele. Studenti poté využili svých výstupů, zážitků a zkušeností ke sdílení s ostatními prostřednictvím krátké prezentace na školní akci pro rodiče a veřejnost.

Je jasné, že toto je naprosto ideální příklad, jak by projekt mohl proběhnout, a je málo pravděpodobné, že to takto skutečně bude. I přesto si dovolím krátké zhodnocení takového příkladu.

Studenti projeví o projekt zájem už v jeho počátku při prohlídce zámku s průvodcem. Tento svůj zájem dále dokládali a stupňovali během dalších částí projektů. Zdárně vypracovali všechny zadané úkoly, i skupinová práce se dařila. Při sdílení dojmů nebyl nikdo, kdo by se odmítl této činnosti účastnit a všichni se k projektu vyjádřili, většina dokonce velmi kladně. Obrovský přesah projektu vidím ve snaze studentů ukázat i ostatním, že se jim projekt líbil.

Velmi záleží na přístupu dané památky k samotnému projektu i k pedagogovi a školní třídě, kteří mohou být vnímáni jako „vetřelci“ ve vnitřních prostorech památkového objektu. Také záleží na pedagogovi a na tom, jaký on zvolí přístup. Je zde skutečně mnoho proměnných, které rozhodují o výsledné kvalitě projektu, proto si také netroufám na žádné konkrétnější vyhodnocování projektu bez jeho provedení.

Ačkoliv se mi nepodařilo projekt realizovat v tomto školním roce, věřím, že se mi to podaří v jednom z dalších školních let, a budu tak moci posoudit, do jaké míry bude projekt studenty i památkami oceněn.

III. Závěr

Jako průvodkyně jsem se potkala s různými typy lidí. S milými lidmi, kteří se zajímají o všechno, co zmíníte, doptávají se a je vidět, že chápou princip památek a jejich roli ve společnosti, rozumí tomu, že památky jsou důležitou součástí naší kultury a našeho způsobu vzpomínání na minulost. Ale také s lidmi, kteří tuto úlohu památek nevidí, tím pádem ani nemohou respektovat a šířit dál. Naštěstí v našem prostředí převládá první způsob uvažování a naprostá většina lidí si uvědomuje hodnotu památkových objektů.

Situace mezi mladými se mnohdy tak růžově nejeví. Památky navštěvují z donucení, prohlídky je nebaví a o historii objektu a majitelů se nezajímají. Alespoň takto to vnímá většina mých kolegů. Já jsem se ale ve své práci rozhodla jít tak trochu proti proudu a ukázat, že to jde i jinak a že pokud chceme, aby mladé lidi památky bavily a zajímaly, musíme jim dát důvod. Musíme uzpůsobit podobu výukových projektů životnímu stylu mladých lidí, kterým dnes už nestačí pouze jeden list papíru. Nestačí ani, pokud to jediné, co by si měli odnést je plná hlava vědomostí a onen vyplněný pracovní list. Musíme žákům a studentům nabídnout způsob nahlížení na památky, který by je zajímal, a toho bychom mohli docílit právě prostřednictvím badatelského způsobu výuky. Když si studenti sami zjistí informace, které je dovedou k řešení dalších úkolů a nakonec k pochopení určitých jevů spojených s památkami a památkovou péčí, budou si sami těchto nabytých informací více vážit a budou pro ně mnohem cennější.

Stejně tak musíme myslet na to, že obsah učiva dějepisu je stále větší a větší, a proto nemá smysl studenty nutit se všechny informace učit nazpaměť. Proto i v této práci kladu důraz na rozvíjení klíčových kompetencí především historického myšlení, které je v projektu naprosto stěžejní. Studenti se učí chápat souvislosti, důvody a následky historických událostí a jednání osob. Učí se chápat, proč některé dějinné události mají přesah do dnešních dní a některé již zanikly apod.

Věřím, že v úvodu stanovené cíle se mi podařilo naplnit a že se stejně tak jednou podaří tento projekt realizovat.

IV. Seznam pramenů a literatury

Prameny:

- 1) Consequence of War: Peter Paul Rubens. *Slavneobrazy.cz* [online]. [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://slavneobrazy.cz/rubens-peter-paul-consequence-of-war-ido-20267>.
- 2) Fotoarchiv Územního odborného pracoviště NPÚ, Brno, fond Valtice, inv. č. 37243.
- 3) Fotoarchiv Územního odborného pracoviště NPÚ, Brno, fond Valtice, inv. č. 37239.
- 4) Fotoarchiv Územního odborného pracoviště NPÚ, Brno, fond Valtice, inv. č. 37240.
- 5) Hlavní reprezentační okruh. *Zamek-valtice* [online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/6040-hlavni-reprezentacni-okruh-zakladni-okruh>.
- 6) Korunovační klenoty. *Hrad* [online]. [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad-pro-navstevniky/ostatni/korunovacni-klenoty-10202>.
- 7) Lednicko-valtický areál – představení. *České dědictví UNESCO* [online]. 2023, 1992-2023 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: https://www.unesco-czech.cz/lednicko-valticky-areal/predstaveni/#page_start.
- 8) Lednicko-valtický areál. *Lednickovalticky-areal.cz* [online]. 2012 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <http://www.lednickovalticky-areal.cz>.
- 9) *Poslední aristokratka* [film]. Režie Jiří Vejdělek. Česko a Slovensko: 2019. Délka 110 minut.
- 10) The Character Heads. *Getty.edu* [online]. California: The J. Paul Getty Museum [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.getty.edu/art/exhibitions/messerschmidt/character.html>.
- 11) Valtice (zámek). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 25. 4. 2023 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Valtice_\(zámek\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Valtice_(zámek)).
- 12) ZÁKON ČESKÉ NÁRODNÍ RADY O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI. *Zákon č. 20/1987*. Praha, 1987.

Literatura:

1. BENNETT, Tony. The Exhibitionary Complex. *New Formations* [online]. 1988, (4), 73-102 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://seymourpolat.in/rp/texts/Tony%20Bennett%20-%20The%20Exhibitionary%20Complex.pdf>.

2. ČINÁTL, Kamil. *Naše české minulosti: aneb jak vzpomínáme*. Praha: NLN, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-507-0.
3. HAVLŮJOVÁ, Hana, Kateřina CHARVÁTOVÁ a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-7-9.
4. HAVLŮJOVÁ, Hana, Kateřina CHARVÁTOVÁ a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví 2: Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2023-07-12]. ISBN 978-80-905631-7-9. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/pamatky-nas-bavi-2.pdf>.
5. HAVLŮJOVÁ, Hana, Kateřina CHARVÁTOVÁ, Martina INDROVÁ a Dušan KLAPKO. *Památky nás baví 3: Potenciál kulturního dědictví pro vysokoškolské a další vzdělávání pedagogů* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2023-07-12]. ISBN 978-80-905631-8-6. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/pamatky-nas-bavi-3.pdf>.
6. HAVLŮJOVÁ, Hana, Martina INDROVÁ a Petr SVOBODA. *Památky nás baví 4: Kulturní dědictví jako příležitost pro učení všech generací* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2023-07-12]. ISBN 978-80-905631-9-3. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/pamatky-nas-bavi-4.pdf>.
7. HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví 1: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2023-07-09]. ISBN 978-80-905631-6-2. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/pamatky-nas-bavi-1.pdf>.
8. HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-6-2.
9. HAVLŮJOVÁ, Hana, Petr HUDEC, Květa JORDÁNOVÁ a Martina INDROVÁ. *Památky nás baví 5: Objevujeme kulturní dědictví bez bariér* [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2023-07-12]. ISBN 978-80-906167-0-7. Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/pamatky-nas-bavi-5.pdf>.
10. HOLUBIČKOVÁ, Petra. *Památková péče v ČR a ve Francii* [online]. Brno, 2008 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/206296/esf_m/diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Ing. František Svoboda, Ph.D.
11. HORČIČKA, Václav, ŽUPANIČ, Jan, *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*. Praha 2017.

12. HORČIČKA, ŽUPANIČ, *Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*. 2017, s. 112.
13. HOSÁK, Ladislav, *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1225-7.
14. HOSÁK, ŠRÁMEK, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II*, Praha 1980.
15. JAREŠ, Jakub, Čeněk PÝCHA a Václav SIXTA, ed. *Jak vystavujeme soudobé dějiny: Muzeum v diskuzi*. Praha: NLN, Ústav pro studium totalitních režimů. ISBN 978-80-88292-67-8.
16. JUŘÍK, *Liechtensteinové v Českých zemích: Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska*[online]. s. 27–28. 2015 [cit. 2023-06-08].
17. JUŘÍK, Pavel, *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-403-6.
18. KONEČNÝ, Michal. *Zámek Valtice*. Kroměříž: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-907400-2-0.
19. KUBÍČEK, Tomáš, ed. *Valtice a Lichtenštejnové: zámecká zahrada, památky, bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2018. ISBN 978-80-7051-245-6, s. 18–19.
20. KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku/ 8. díl V-Ž*. Praha: Libri, 2011. ISBN 978-80-7277-410-4.
21. NEKUDA, Vladimír (ed.), *Břeclavsko*. Brno 1969.
22. Sebastiano SERGLIO, *Il settimo libro d'architettura*.
23. SEIXAS, Peter a Tom MORTON. *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Cengage Learning EMEA, 2012. ISBN 9780176541545.
24. *Soudobé dějiny: pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů, 2022. Škola s nadhledem. ISBN 978-80-7489-617-0.
25. STARÝ, Karel a Veronika LAUFKOVÁ. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.
26. Valtice. In: HOSÁK, Ladislav a Rudolf ŠRÁMEK. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku: Díl 2 (M-Ž)* [online]. Praha, 1980, s. 660-661 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: https://www.academia.edu/28727583/Ladislav_Hosák_Rudolf_Šrámek_M%C3%ADstn%C3%AD_jm%C3%A9na_na_Morav%C3%A9_a_ve_Slezsku_D%C3%ADl_2_M_Ž_Place_names_in_Moravia_and_Silesia_Volume_2_M_Ž_Ortsnamen_in_M%C3%A4hren_und_Schlesien_Band_2_M_Ž_Umie%C5%A7_nazwy_na_Morawach_i_%C5%9Aślasku_Tom_2_M_Ž_?auto=download.

27. ZAPLETALOVÁ, Jana. Florentský malíř Giovanni Battista Ghidoni a jeho dílo v Toskánsku a na Moravě. *Opuscula Historiae Artium* [online]. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2021, **70**(1), 18–39 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/oha/article/view/28035>.
28. ZEMEK, Metoděj, a. Vývoj názvu města Valtic. In: LÁZNIČKA, Zdeněk, Emil M. HACHLER, Metoděj ZEMEK, Vladimír VOLDÁN, Alena ZIMÁKOVÁ, Jaroslav ŠKOLL, Milena HORŇANSKÁ a Josef POLIŠENSKÝ. *Valtice*. Brno, 1970.

Internetové zdroje:

- I. Anna Rakouská, In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 – [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anna_Rakouská.)
- II. Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. *Parlament České republiky: Poslanecká sněmovna* [online]. Praha, 2023, 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html>.
- III. DÍLO MĚSÍCE | PORTRÉT KNÍŽECÍ RODINY LIECHTENSTEINŮ. In: *Umění a vizuální kultura renesance a baroka ve střední Evropě: Blog centra pro studium raného novověku, seminář dějin umění*[online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2018 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://cemsbrno.org/2018/02/16/dilo-mesice-portret-knizeci-rodiny-liechtensteinu/?fbclid=IwAR23INUhQjlz4qvfnSYeuASY91m6JsGxGyA58MKqLZKKABvsGGSyE-kaue0>.
- IV. Edukační centrum: Programy pro školy. *Zámek Veltrusy*[online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-veltrusy.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/74864-edukacni-centrum-programy-pro-skoly>.
- V. František z Ditrichštejna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 5. 4. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/František_z_Ditrichštejna.
- VI. Giovanni Maria Filippi. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*[online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Maria_Filippi)

- VII. Hans Adam II. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*[online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 12. 5. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hans_Adam_II.
- VIII. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005* [online]. Český statistický úřad, 2006 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-1869-az-2015>.
- IX. Historie města. *Valtice: Oficiální stránky města* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://www.valtice.eu/mesto/historie-mesta/>.
- X. Historie zámku Bučovice. *Zámek Bučovice* [online]. 2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://zamek-bucovice.cz/cs/o-zamku/historie>.
- XI. *Hlavní okruh (základní okruh): pro průvodce* [online]. zámek Valtice: Národní památkový ústav [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/pamatky/valtice/texty-okruhu/pro%20pruvodce/CZ-maintour-text%202020%20pro%20pruvodce.pdf>.
- XII. CHLUMSKÝ, Jan. Světcí k nám hovoří...: sv. Fruktus, Valentin a Engrácia. In: *Catholica.cz* [online]. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=5443>.
- XIII. CHLUMSKÝ, Jan. Světcí k nám hovoří...: sv. Prosper Aquitanský. In: *Catholica.cz* [online]. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=2647>.
- XIV. Karel I. z Lichtenštejna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*[online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_I._z_Lichtenštejna.
- XV. Karel Starší ze Žerotína. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*[online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 19. 5. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_starš%C3%AD_ze_Žerot%C3%ADna.
- XVI. Knížecí byt: Apartmá Františka I. z Liechtensteinu. *Zámek Valtice: Národní kulturní památka, památka UNESCO* [online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: https://www.zamek-valtice.cz/pamatky/valtice/texty-okruhu/pro%20pruvodce/CZ%20Knizeci%20byt_text%202020_pro%20pruvodce.pdf.

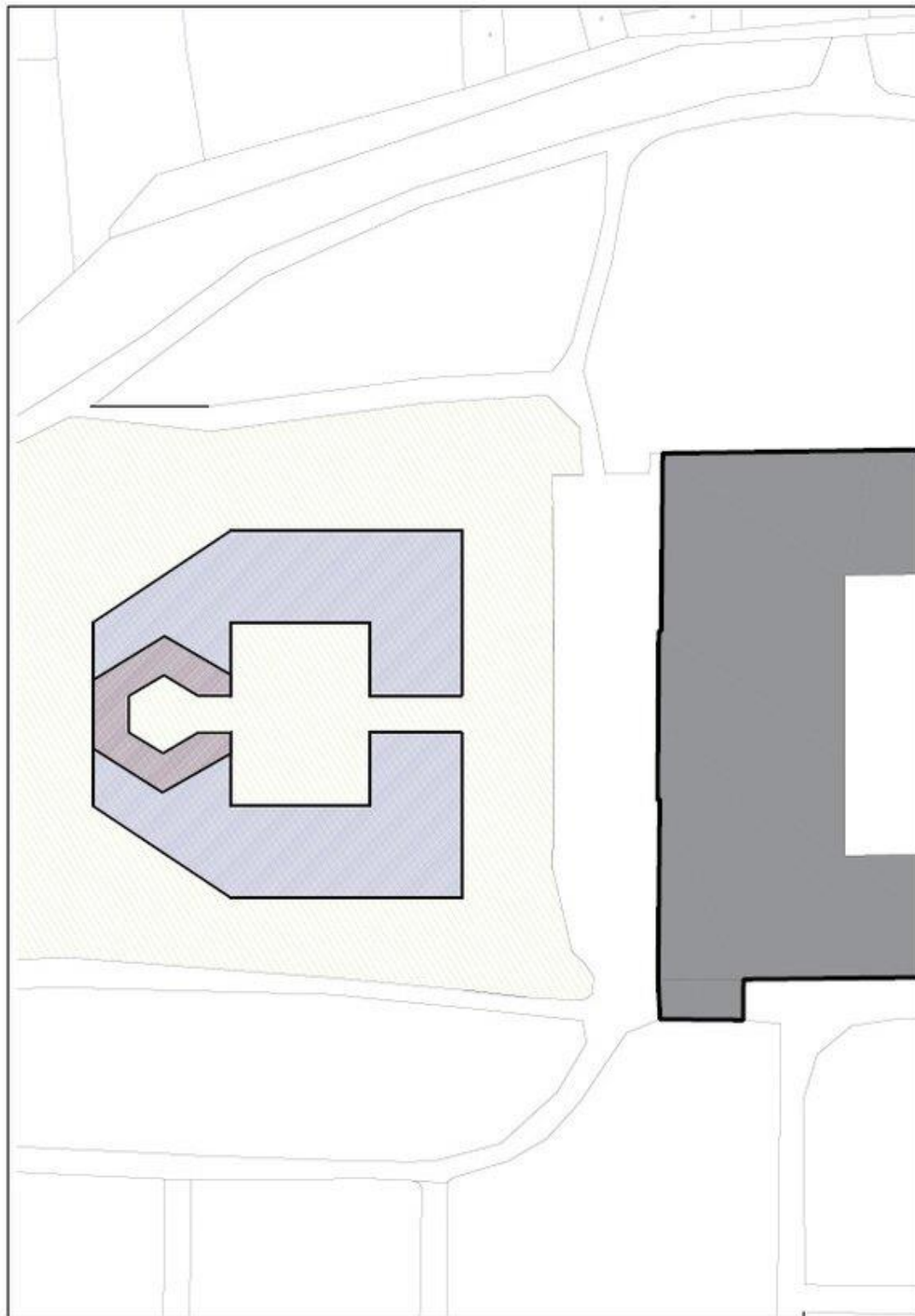

- XVII. Koncepce badatelské řady dějepisu. *Fraus.cz* [online]. Praha: Nakladatelství Fraus, 2022 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://www.badatelskydejepis.fraus.cz/koncepce-badatelske-rady>.
- XVIII. KURDÍK, Adam. Valtice. *Valtice-pohledy.cz* [online]. 2016–2022 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://valtice-pohledy.webnode.cz/interiery/>.
- XIX. Lichtenštejnové. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 17. 4. 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lichtenštejnové>.
- XX. Maxmilián z Lichtenštejna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Maxmilián_z_Lichtenštejna.
- XXI. Na hradech a zámcích se uklízí, šije i natáčí virtuální prohlídky. *Npu.cz* [online]. Národní památkový ústav, 2020, 14. 4. 2020 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/novinky/59415-na-hradech-a-zamcich-se-uklizi-sije-i-nataci-virtualni-prohlidky>.
- XXII. O nás. *Národní památkový ústav* [online]. Praha, 2023, 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/o-nas>.
- XXIII. Polední list, 22. 1. 1930.
- XXIV. Praha Karla IV.: středověké město. *Muzeum města Prahy* [online]. [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.muzeumprahy.cz/vystavy-a-akce/2021-09-01-17-13-praha-karla-iv-stredoveke-mesto>.
- XXV. Rod Lichtenštejnů. *Po stopách Lichtenštejnů* [online]. 2011, 2011 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://www.psl.cz/?page_id=330.
- XXVI. RVP – Rámcové vzdělávací programy. *Edu.cz* [online]. 2022 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>.
- XXVII. Sážíme hrad za zámek Valtice. *Zámek Valtice* [online]. 2019, 2019 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/cs/akce/48773-sazime-hrad-za-zamkem-valtice>.
- XXVIII. SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Máme chránit stavby naší doby, anebo ne?. *Novinky.cz* [online]. Právo, 2006, 29. 11. 2006 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-mame-chranit-stavby-nasi-doby-anebo-ne-40141523>.
- XXIX. Seznam nejdéle vládnoucích panovníků. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 21. 4.

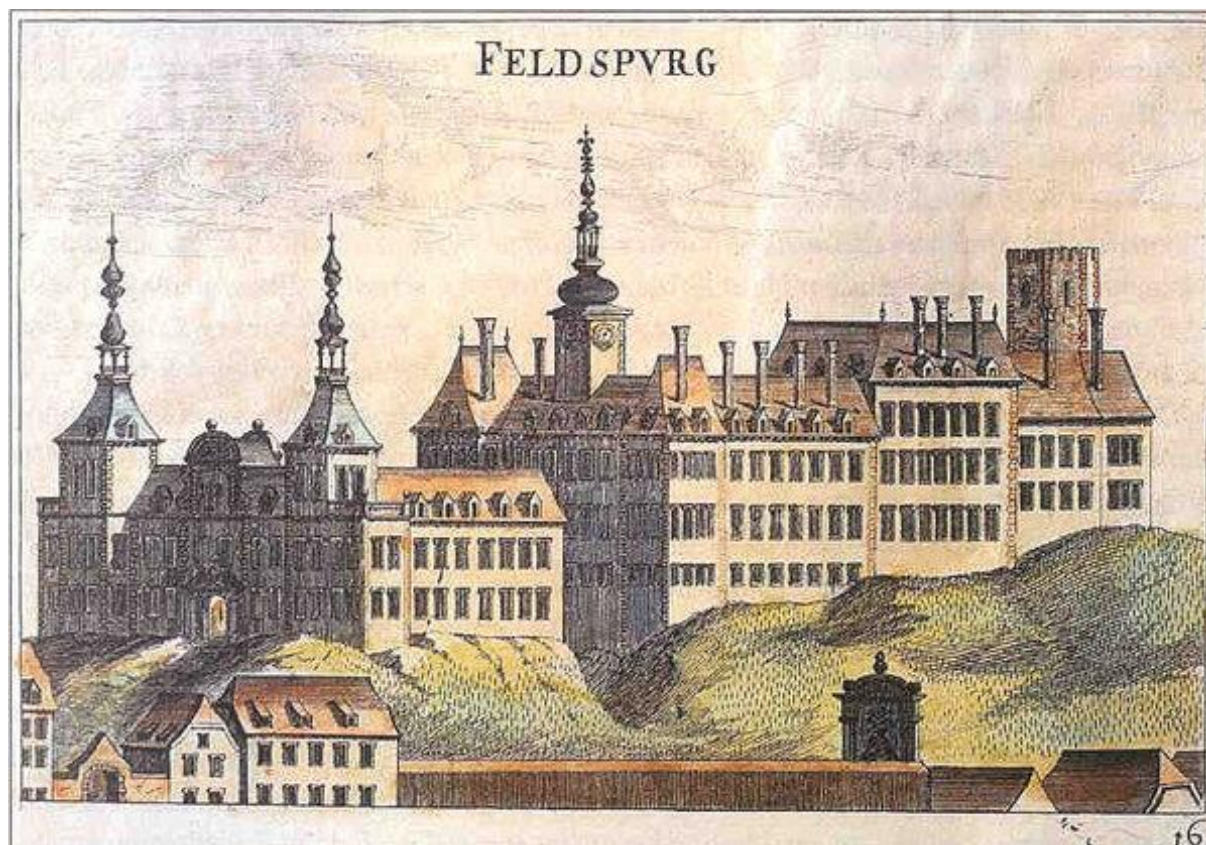
- 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_nejděle_vládnouc%C3%ADch_panovn%C3%ADků.
- XXX. Slovník současné češtiny: Edukace. *Nechybujte.cz* [online]. Brno: Lingea, 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny/edukace?>.
- XXXI. Šlechta před sto lety. *Zámek Veltrusy* [online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-veltrusy.cz/cs/vzdelavaci-programy/programy-pro-ii-stupen-a-ss/slechta---zacatek-konce>.
- XXXII. Valtice. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2023, 26.5.2023 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Valtice>.
- XXXIII. Vzdělávání. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/vzdelavani>.
- XXXIV. ZÁKON ČESKÉ NÁRODNÍ RADY O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI. *Zákon č. 20/1987*. Praha, 1987.
- XXXV. Zámecká barokní kaple. In: *Zámek Valtice* [online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/6117-zamecka-barokni-kaple>.
- XXXVI. Zámek: Nepřehlédnutelná dominanta Mikulova. *Mikulov* [online]. 2023, 2023 [cit. 2023-06-22]. Dostupné z: <https://www.mikulov.cz/turista/sluzby/turisticke-cile/prohlidkovy-objekt/zamek>.

V. Přílohy

Příloha č. 1: Plán polohy středověkého hradu (půdorys vlevo) a současného zámku (půdorys vpravo).
(zdroj: Sážíme hrad za zámek Valtice. *Zámek Valtice* [online]. 2019, 2019 [cit. 2023-03-29].
Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/cs/akce/48773-sazime-hrad-za-zamkem-valtice>)

Příloha č. 2: Kresba středověkého hradu ve Valticích, již s prvky pozdějšího zámku. Vpravo patrná ona polygonální věž, dominanta celého hradu. (zdroj: Sázíme hrad za zámek Valtice. *Zámek Valtice* [online]. 2019, 2019 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/cs/akce/48773-sazime-hrad-za-zamkem-valtice>).

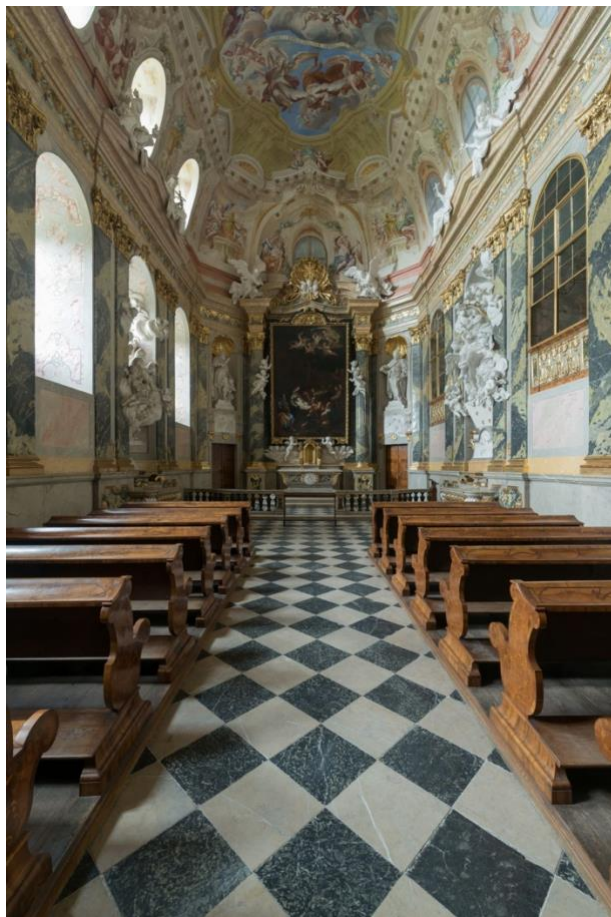

Příloha č. 3: Valtický farní kostel a detail připomínající donátora této stavby, Karla Eusebia z Lichtenštejna. (zdroj: Šimon Charoušek, průvodce na zámku ve Valticích)

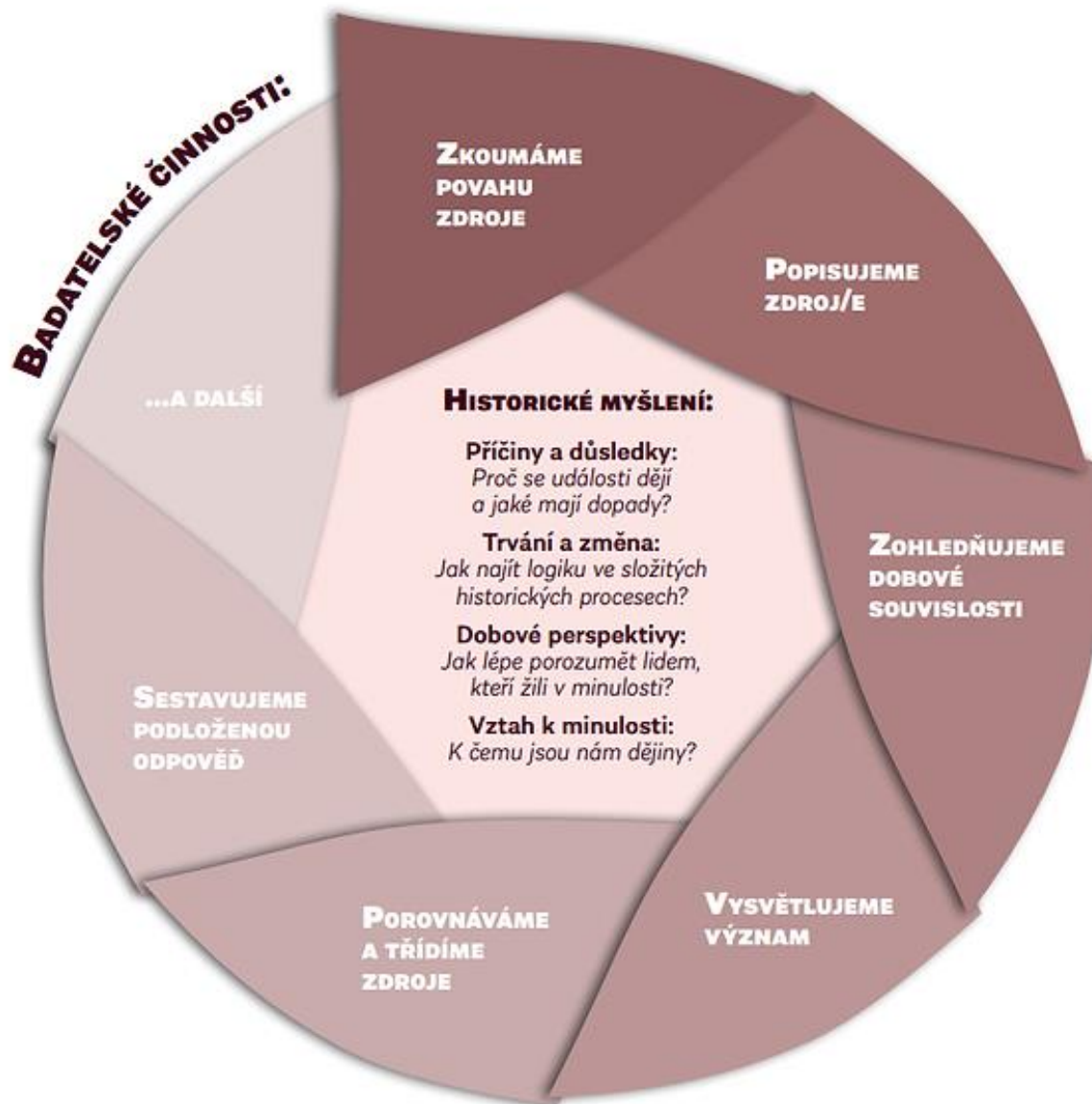
Příloha č. 4: Klenot valtického zámku – barokní zámecká kaple. (zdroj: Zámecká barokní kaple. In: *Zámek Valtice* [online]. Národní památkový ústav [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://www.zamek-valtice.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/6117-zamecka-barokni-kaple>)

Příloha č. 5: Portrét knížecí rodiny Lichtenštejnů. Sedící muž vlevo v červeném rouchu s řádem zlatého rouna vládnoucí kníže Josef Václav. Autorem portrétu je Martin van Meytens. (zdroj: DÍLO MĚSÍCE | PORTRÉT KNÍŽECÍ RODINY LIECHTENSTEINŮ. In: *Umění a vizuální kultura renesance a baroka ve střední Evropě: Blog centra pro studium raného novověku, seminář dějin umění*[online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2018 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://cemsbrno.org/2018/02/16/dilo-mesice-portret-knizeci-rodiny-liechtensteinu/?fbclid=IwAR23INUhQjlz4qvfnSYeuASY91m6JsGxGyA58MKqLZKKABvsGGSyE-kaue0>)

Příloha č. 6: Graf znázorňující souvislost badatelských činností a historického myšlení. (Koncepte badatelské řady. *Badatelský dějepis* [online]. Praha: Fraus, 2022 [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.badatelskydejepis.fraus.cz/koncepce-badatelske-rady>.)

Příloha č. 7: Test, který během prohlídky budou studenti vyplňovat.

Zodpovězte následující otázky:

- 1) Od jakého roku je zámek Valtice zapsán jako součást lednicko-valtického areálu na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO?
  - a. 1994
  - b. 1996
  - c. 2000
  - d. 2002
- 2) Jak dlouho vlastnili zámek Lichtenštejnové?
  - a. 450 let
  - b. 550 let
  - c. 650 let
  - d. 750 let
- 3) Co se v těchto místech původně nacházelo?
  - a. velký sál
  - b. zámecké divadlo
  - c. zámecká kaple
  - d. jízdárna
- 4) Co je na prohlídkovém okruhu zchovalé z dob, kdy knížecí byt vznikl?
  - a. koupelna
  - b. zásuvky a vypínače
  - c. výmalba v ložnici
  - d. stůl v pracovně
- 5) Proč jsou v místnosti na skříni umístěny čtyři charakterové hlavy?
  - a. Protože je František I. dostal od autora jako svatební dar.
  - b. Protože je kněžna Elsa dostala věnem.
  - c. Protože autor vytvořil jejich kopie zde na zámku a zapomněl je tu.
  - d. Protože si kníže Jan I. nechal vytvořit jejich odlitky a umístil je zde na zámku.
- 6) Jakému účelu sloužila místnost s kamny?
  - a. jídelna
  - b. kuchyně
  - c. dětský pokoj
  - d. salonek

Příloha č. 8: Tabulka pro potřeby kontrolní aktivity.

Číslo otázky	Správná odpověď	Kde jsme ji našli?
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

Výňatek k otázce číslo 1:

1. Chodba pod schodištěm

Dámy a pánové, vítám Vás na druhé prohlídkové trase státního zámku Valtice, který patří k nejvýznamnějším barokním památkám na území České republiky a který je zároveň od roku 1996 na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Prohlídková trasa se nachází v jižním nebo také zahradním křídle zámku, jehož dispozice se během staletí výrazně proměnila. Právě v těchto místech stával už od začátku 13. století hrad, patřící několika významným rakouským šlechtickým rodům. [...]

2. Ve vstupní místnosti okruhu

Význam této části zámku měla v časech vlády knížete **Josefa Jana Adama** (1690–1732) zdůraznit i slavnostní althana – tedy ceremoniální balkón na průjezdem do někdejšího hradního nádvoří (nejstarší části Valtic), na němž se vládnoucí kníže ukazoval poddaným a z něhož vítal vzácné návštěvy. Balkon, pozoruhodný svými kamenickými detaily, byl vytvořen podle projektu původně boloňského architekta a dekorátéra **Antonia Beduzziho** (1675–1735), který knížeti navrhl i současnou podobu hlavního zámeckého průčelí.

(upraveno)

Výňatek k otázce číslo 2:

1. Chodba pod schodištěm

[...] Právě v těchto místech stával už od začátku 13. století hrad, patřící několika významným rakouským šlechtickým rodům. V roce 1395 převzal panské sídlo i okolní panství stále mocnější rod Liechtensteinů, který zde sídlil nepřetržitě až do poválečných konfiskací v roce 1945. Rezidencí hlavy rodu na Moravě byl původně hrad v nedalekém Mikulově. Ten však byli Liechtensteinové nuceni v roce 1560 prodat a od té doby se hlavním sídlem staly právě Valtice. K někdejšímu hradu byly v období renesance, manýrismu a baroka přistavovány další části, díky nimž získal zámecký areál svoji současnou podobu. [...]

2. Ve vstupní místnosti okruhu

Barokní uvažování skončilo s osvícenstvím. Tehdy se rodových panství ujal přítel císařovny Marie Terezie, významný válečník a diplomat kníže Josef Václav z Liechtensteinu (1696–1772). Ten se těsně před polovinou 18. století rozhodl hradní budovy zbourat a na jejich místě vystavět pravidelné barokní křídlo s elegantní fasádou obrácenou do zahrady. Autorem tohoto projektu byl rakouský pozdně barokní architekt Anton Erhardt Martinelli. Do nového křídla byl vestavěn prostorný, dvě patra prostupující sál, z něhož vedlo do zahrady dvouramenné schodiště.

(upraveno)

Výňatek k otázce č. 3:

2. Ve vstupní místnosti okruhu

[...] Ten se těsně před polovinou 18. století rozhodl hradní budovy zbourat a na jejich místě vystavět pravidelné barokní křídlo s elegantní fasádou obrácenou do zahrady. Autorem tohoto projektu byl rakouský pozdně barokní architekt **Anton Erhardt Martinelli**. Do nového křídla byl vestavěn prostorný, dvě patra prostupující sál, z něhož vedlo do zahrady dvouramenné schodiště. Další proměnu zaznamenalo toto křídlo až po roce 1805, kdy se vlády ujal kníže **Jan I. z Liechtensteinu** (1760–1836). Ten nechal hlavní sál zrušit. Podle projektu jeho dvorního architekta **Josefa Hardtmutha** (1758–1816), tvůrce lednického minaretu a nedalekého Belvederu, nechal do něj vestavět příčky a v prvním patře si zřídil vlastní apartmá. [...] Liechtensteinové byli už od časů baroka velkými milovníky koní. Svědčí o tom nejen rozsáhlá valtická jízdárna a přepychové konírny, v nichž barokní knížata chovala ušlechtilé teplokrevníky, ale i obrazy na stěnách této místnosti.

4. Pohled do parku (venku na balkóně nebo v interiéru)

Na sklonku 18. století nechal kníže **Alois I. z Liechtensteinu** (1759–1805) k formální barokní zahradě připojit rozsáhlejší anglický park s několika drobnými stavbami. V menším měřítku tak ve Valticích realizoval totéž, co ve stejné době nařídil provést v Lednici. Stojí za zmínku, že to byl právě Alois I., který nechal nedaleko Valtic zřídit uprostřed bažantnice zámek **Belveder**.

(upraveno)

Výňatek k otázce č. 4:

6. V pracovně

[...] Psací stůl pochází z období kolem roku 1830, jeho konstrukce je z jehličnatého dřeva a zvnějšku je odýhován silnou ořechovou dýhou. Vnitřní plochy a zásuvky jsou z javoru a dubu. Stůl byl uložen v depozitáři zámku Lysice a byl nákladně zrestaurován pro umístění do této expozice. Obsahuje i několik utajených zásuvek.

Nad stolem si můžete prohlédnout portrét rakousko-uherského ministra zahraničních věcí **hraběte Gustava Kálnokyho** (1832–1898), který zastával pozici šéfa diplomacie v letech 1881–1895. Jeho zahraničněpolitická doktrína spočívala ve spojení Rakousko-Uherska, Německa a Ruska (takzvaný spolek tří císařů).

3. V ložnici

[...] Ložnice na první pohled zaujme zejména neoklasicistní výmalbou interiéru. Ta byla v místnosti už za vlády knížete Jana I. (*podobnou výmalbu, zřejmě podle návrhu vídeňského malíře Michaela Robera, lze najít i na několika stavbách lednicko-valtického areálu a na dalších knížecích sídlech*). Malba byla po roce 1904 obnovena a upravena rakouským dekorátérem Maxem Zehenterem.

(upraveno)

Výňatek k otázce č. 5:

5. V salónu

Kromě portrétu knížete Františka v ornátu řádu zlatého rouna, který obdržel v roce 1917 je zde zavěšen rozměrný barokní obraz s námětem Pastýřské scény od italského malíře Guida Cagnacciho (*vyobrazen je zde Jákob s Ráchel a Leou*), který se na sklonku života usadil jako dvorní malíř císaře Leopolda I. ve Vídni a mimo jiné zde pracoval ve službách knížat z Liechtensteinu. **Portrét Jana I. z Liechtensteinu** v uniformě císařského důstojníka.

Busta František I. z Liechtensteinu jako chlapec. *Busta z mramoru. Autorem je významný vídeňský sochař Viktor Oskar Tilgner (1844–1896).*

6. V pracovně

Knihovní skříň i knihy: část autentické lichtensteinské knihovny. **Lovecké trofeje** nad psacím stolem jsou autentické úlovky knížete Františka.

Na skříni jsou kopie čtyř charakterových hlav sochaře Franze Xavera Messerschmidta (1736–1783). Celkem jde o slavnou sérii 52 bust, které si autor ponechával, nebyly určeny k prodeji. V roce 1816 si kníže Jan z Liechtensteinu nechal vytvořit soubor jejich odlítků a umístil je na valtickém zámku. Vlevo od dveří je grafika hradu Vaduz, ve kterém žije i dnes vládnoucí kníže liechtensteinského rodu, a vpravo je zobrazení Valtic se zámkem z roku 1780, tedy ještě bez kolonády na vrchu Reistenberg.

Foto na komodě: Kníže Jan II., 1928.

Foto na zdi vlevo od vchodu do grafického kabinetu: 2x František I. s kněžnou Elsou ve Valticích, 1935.

(upraveno)

Výňatek k otázce č. 6:

7. O grafickém kabinetu

Nedílnou součástí aristokratických rezidencí už od 18. století byly grafické kabinety. Vystavit kolekci grafik, patřilo k efektním a relativně levným možnostem, které postupně nahrazovaly panelově rozmístěné obrazy. Ostatně klasickou barokní obrazárnu si můžete prohlédnout v jedné z nejpřepychověji zařízených místností v hlavní zámecké prohlídkové trase.

9. V místnosti s knížecími kamny

Někdejší jídelna. Místnost byla zásadně přestavěna, byla zazděna obě okna.

Josef Václav kníže z Liechtensteina, po roce 1750

Autor: **Domenico Cerasoli** (Řím 1739 – po 1816 Řím). Mozaika 82,5 x 64 cm (ovál), zlacené dřevo, odlévaná, tepaná mosaz. Unikátní římská mozaika, vytvořená pravděpodobně v době italského pobytu Josefa Václava.

10. V přípravně jídla

Barokní skříň – kompletně zrestaurovaná skříň z původního valtického mobiliáře z 18.

století **Obrazy: Martin Dichtl (1639–1710) Brusič nožů**

2x zátíší s jídlem

(upraveno)

Příloha č. 15: Zadání pro skupinu na 1. stanovišti

VSTUPNÍ MÍSTNOST – ZADÁNÍ

Jak vypadá památka?

Jaké jsou rozdíly mezi různými podobami zámku? V čem jsou si podobné? Proč tomu tak je? Jak moc ovlivňují dobové architektonické trendy podobu zámku (popř. obecně památek)? Jak to funguje dnes?

Úkol: Na základě prozkoumání všech dostupných pramenů sepište podobnosti a rozdíly mezi různými podobami zámku v historii. Uveďte minimálně tři věci, které jsou v různých slohových podobách zámku stejné, a tři věci, které jsou rozdílné. Zamyslete se nad výše uvedenými otázkami a zkuste na ně odpovědět.

Co máte k dispozici: Na listě s prameny naleznete fotografie různých podob zámku, informace o tom, jaké jsou typické prvky slohů, jejichž podobu zámek v minulosti měl, a dobové popisy podoby zámku.

Pomůcky: záznamový arch, prameny, psací potřeby

Čas: 30 minut

Zámek, stejně jako většina památek u nás, neměl po celou dobu své existence takovou podobu, v jaké je nám znám dnes. Prošel složitým stavebním vývojem, ve kterém se odrážel nejen vkus tehdejšího vládnoucího knížete, ale také dobové architektonické trendy. Zámek se tím pádem v proudu času proměňoval a je nutné si uvědomit, že současná podoba je výsledkem právě tohoto dlouhodobého vývoje.

Ke splnění úkolu využijte svých znalostí, prameny, které máte k dispozici na zvláštním papíru, a v neposlední řadě otázky uvedené výše. Zamyslete se nad problémem a splňte stanovený úkol ve stanoveném čase. Své odpovědi, poznámky a myšlenky zaznamenejte na záznamový arch.

Příloha č. 16: Záznamový arch pro skupinu na 1. stanovišti

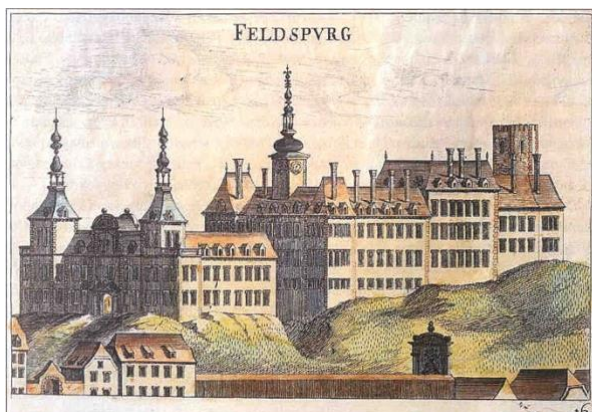
VSTUPNÍ MÍSTNOST – ZÁZNAMOVÝ ARCH

Jaké jsou rozdíly mezi různými podobami zámku? V čem jsou si podobné? Proč tomu tak je? Jak moc ovlivňují dobové architektonické trendy podobu zámku (popř. obecně památek)? Jak to funguje dnes?

Uveďte minimálně 3 podobné a rozdílné věci mezi různými podobami zámku. Zamyslete se nad otázkami. (využít můžete i zadní stranu)

Rozdíly	Podobnosti

VSTUPNÍ MÍSTNOST – PRAMENY

Zámek v roce 1672

Zámek v roce 1795

Typické znaky renesance:

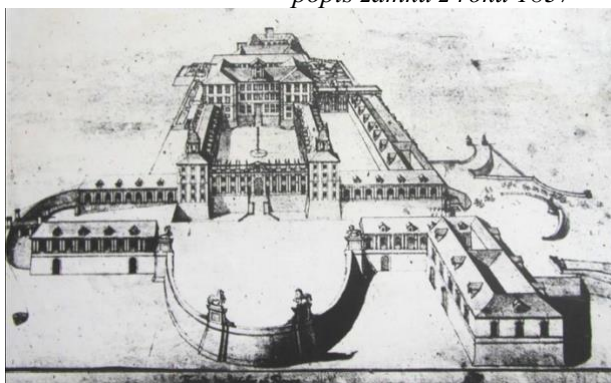
- „znovuzrození“
- Stavby mají být hlavně pohodlné
- inspirace v antice – sloupy a arkády
- kupole, hranatá okna
- sgrafito (= výzdoba fasády)
- omítka, štuk, mramorové obklady

Typické znaky baroka:

- bohaté plastické tvary
- stavby prezentují bohatství a moc
- omítané cihly, kamen
- přísná symetričnost
- pohyb – fontány, sochy
- malby – světci nebo mytologické postavy
- zlato, štuk, barevný umělý mramor
- klenby různého typu

„Velké sídlo, panské sídlo, opravdový zámek přitom kníže nemá v Lednici, ale ve Valticích, vzdálených dvě míle odsud. Tento zámek je jeden z nejrozlehlejších. (...) Kníže Jan (...) zbořil vnější násep, zasypal a osadil příkopy, změnil sídlo k nepoznání.“

popis zámku z roku 1837

Zámek v roce 1721

„(...) Samotný zámek sice není nelibý a jeví se také jako velký, přesto všechno však není dobře rozložen uvnitř, zvláště pokoje a obytné místnosti jsou zcela malé, přičemž většinu místa zabírají průchody a galerie. (...) Dále nejsou Valtice ani v nejmenším zkrášleny sloupy a dalšími dekoracemi. (...) Pokud se budou stavět Valtice, musí se panské pokoje nacházet proti mikulovské straně, která je krásnější. (...)“ „Připojení nových barokních budov k dominantně působícím částem gotického hradu se dvěma dalšími dvory (...) připomíná sídla francouzské aristokracie, na nichž byly středověké části záměrně ponechány jako symbol rodové tradice. (...)“

popis zámku kolem roku 1670

Zámek v současnosti

„Zámek Valtice je barokní zámek (...). Do dnešní podoby byl přestavěn v letech 1643–1730 (...). Zámek tvoří třípatrová čtyřkřídlá budova s konírnou, jízdárnou, galerií, divadlem a kočárovnou. Z renesančního období se zachovaly dvě nároční věže, (...) uzavírající s hlavní budovou čestný dvůr. Průčelní fasáda zámekové budovy je bohatě zdobena.“

Wikipedie: Zámek Valtice

Příloha č. 18: Zadání pro skupinu na 2. stanovišti

LOŽNICE – ZADÁNÍ

Proč má cenu památky chránit?

Proč chráníme památky? Je to v dnešní době stále potřeba? Čím je Lednicko-valtický areál tak výjimečný? Co vedlo k zapsání areálu na seznam světového dědictví UNESCO? Vystavěli byste v rámci Lednicko-valtického areálu ještě nějakou stavbu? Jakou a proč? Uspořádali byste areál jinak? Jak a proč?

Úkol: Prozkoumejte důkladně všechny předložené prameny a zamyslete se nad výše zmíněnými otázkami. Sepište krátký článek o Lednicko-valtickém areálu, ve kterém tyto otázky zodpovíte.

Co máte k dispozici: Na listu s prameny naleznete seznam všech objektů v rámci Lednicko-valtického areálu, fotografie vybraných objektů a dva krátké texty. K dispozici vám je také mapa areálu, do které můžete psát a zaznamenávat si polohu všech objektů.

Pomůcky: záznamový arch, prameny, mapa, psací potřeby

Čas: 30 minut

Zámek Valtice netvoří pouze zámek jako takový, je totiž součástí velkého areálu a je nutno ho také tak chápat. Nelze tedy vnímat zámek jako osamocenou památku, ale vnímat ho v kontextu celého areálu. Lednicko-valtický areál je unikátní komplex na hranicích mezi Moravou a Rakouskem, který zde během několika staletí nechal zbudovat rod Lichtenštejnů.

Ke splnění úkolu využijte svých znalostí, prameny, které máte k dispozici na zvláštním papíru, a v neposlední řadě otázky uvedené výše. Můžete využít i výhled z okna do zámecké zahrady. Zamyslete se nad problémem a splňte stanovený úkol ve stanoveném čase. Svě odpovědi, poznámky a myšlenky zaznamenejte na záznamový arch.

LOŽNICE – ZÁZNAMOVÝ ARCH

Proč chráníme památky? Je to v dnešní době stále potřeba? Čím je Lednicko-valtický areál tak výjimečný? Co vedlo k zapsání areálu na seznam světového dědictví UNESCO? Vystavěli byste v rámci Lednicko-valtického areálu ještě nějakou stavbu? Jakou a proč?

Sepište krátký článek o Lednicko-valtickém areálu.

Lednicko-valtický areál

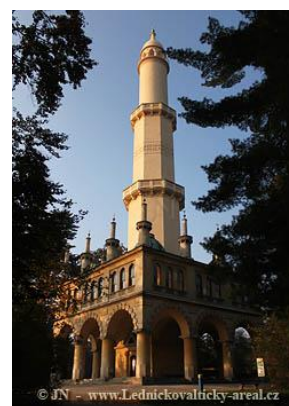
LOŽNICE – PRAMENY

Seznam památek v Lednicko-
valtickém areálu:

- Akvadukt
- Apollonův chrám
- Belveder
- Janův hrad
- Jeskyně Nebe a Peklo
- Kaple sv. Huberta
- Kolonáda na Reistně
- Lovecký zámek
- Maurská vodárna
- Minaret
- Nový dvůr
- Rendez-vous
- Rybniční zámek
- Skleník
- Tři Grácie
- Zámecké jízdárny
- Zámecký mlýn Nejdek
- Zámecký park a zámecká zahrada
- Zámeček Pohansko
- Zámek Lednice
- Zámek Valtice

Zámeček Pohansko

Minaret

Janův hrad

Rendez-vous

Zdroj: <http://www.lednickovalticky-areal.cz/index.htm>.

Kolonáda na Reistně

Kaple sv. Huberta

Chrám Tří Grácií

Lednicko-valtický areál je nejrozsáhlejší krajinný celek v Evropě a od roku 1996 je zapsán jako součást světového a kulturního dědictví UNESCO. Jeho rozloha je 283,09 km². Jedná se o komplex převážně loveckých zámečků, vyhlídek a různých krajinnotvorných prvků, z jejichž celkového počtu 16 se zachovalo pouze 15. Do dnešních dnů se nedochoval tzv. Katzelsdorfský salet, který byl zbořen v 50. letech 20. století z důvodu jeho umístění v hraničním pásmu.

(Lednicko-valtický areál. *Lednicko-valtický areál* [online]. 2012, 2012 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <http://www.lednickovalticky-areal.cz/index.htm>.)

Jeho úpravy vycházely ze zvyklostí uplatňovaných v anglických parcích. Proto se tu setkává barokní architektura s novogoticky upravenou budovou zámku a drobnými stavbami v romantickém stylu (Skleník, Lovecký zámek, Minaret, Apollonův chrám, Rybniční zámek, Nový dvůr, Hraniční zámek, Chrám Tří Grácií, Janův hrad, Obelisk a Rendes-vous).

(Lednicko-valtický areál – představení. *České dědictví UNESCO* [online]. 2023, 1992-2023 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: https://www.unesco-czech.cz/lednicko-valticky-areal/predstaveni/#page_start.)

SALON – ZADÁNÍ

Proč si připomínáme, komu zámek patřil?

Proč vystavujeme bývalé majitele zámku? Proč je to důležité? Proč si připomínáme, komu zámek patřil? Proč jsou na památkách tzv. sály předků? Proč jsou některé památky navraceny do soukromých rukou a některé ne? Co vedlo k jejich zestátnění? Jak byste se chovali, kdyby vám byl objekt zabaven, popř. i navrácen?

Úkol: Pečlivě si prohlédněte prameny na listu s prameny, prohlédněte si také výzdobu místnosti, ve které se nacházíte (velký obraz před vámi, fotografii na komodě) a následně zkuste secvičit krátkou scénku, ve které vy v roli původních majitelů objektu obdržíte zámek zpět. Můžete vyjádřit reakce rodiny, emoce apod. (vychloubání se vlastní historií, úcta k předkům, nenávisť ke státu...). Pro inspiraci můžete využít scénu z filmu Poslední aristokratka, ke které se dostanete prostřednictvím QR kódu. Při tvorbě scénky se zamyslete i nad výše zmíněnými otázkami.

Co máte k dispozici: List s prameny vám nabídne fotografie knížete Františka I. v různých prostorách zámku, část Benešova dekretu a dva texty zdůrazňující důležitost rodového sídla. Také je vám k dispozici QR kód, pod kterým najdete odkaz na ukázkou ze zmiňovaného filmu.

Pomůcky: záznamový arch, prameny, filmová ukáзка, psací potřeby

Čas: 30 minut

Zámek fungoval jako rodové sídlo bezmála 600 let. Nejen Lichtenštejnové, ale i další významné rody jako Schwarzenbergové, Kinští, Lobkovicové, Czerninové či Harrachové měly své rodové sídlo. Konec druhé světové války přinesl změnu ve vlastnictví sídel velké většiny těchto rodů. Příslušníci se tedy museli uchýlit do jiných rodových rezidencí. Někomu byl majetek navrácen, někomu nikoliv.

Ke splnění úkolu využijte svých znalostí, prameny, které máte k dispozici na zvláštním papíru, a v neposlední řadě otázky uvedené výše. Zamyslete se nad problémem a splňte stanovený úkol ve stanoveném čase. Své odpovědi, poznámky a myšlenky zaznamenejte na záznamový arch.

SALON – ZÁZNAMOVÝ ARCH

Secvičte scénku na téma navrácení majetku rodině.

Proč vystavujeme bývalé majitele zámku? Proč je to důležité? Proč si připomínáme, komu zámek patřil? Proč jsou na památkách tzv. sály předků? Proč jsou některé památky navraceny do soukromých rukou a některé ne? Co vedlo k jejich zestátnění? Jak byste se chovali, kdyby vám byl objekt zabaven, popř. i navrácen?

Prostor pro váš scénář (využít můžete i zadní stranu)

SALON – PRAMENY

Kníže František I. v orientálním (čínském) salonku, kolem roku 1938
(Zdroj: sbírka Adama Kurdíka)

Kníže František I. v tzv. mramorovém kabinetu, kolem roku 1938
(Zdroj: sbírka Adama Kurdíka)

Kníže František I. s manželkou Elsou v tzv. mramorovém kabinetu, 1938
(Zdroj: zámek Valtice)

„Valtický zámek, (...), byl od konce 14. století do poválečné konfiskace sídlem vládnoucího knížete z rodu Liechtensteinů. Velikost a nádhera barokní výzdoby svědčí i dnes o tom, že býval rezidencí jednoho z nejmocnějších šlechticů podunajské monarchie.“

Oficiální stránky SZ Valtice

Film *Poslední aristokratka*:
ukázka 0:37:43 – 0:39:00

Dekret presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa

(...) §1 (1) S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví: a) všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost.
(...)

§2 (1) Za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásily k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti.

Parlament ČR: Poslanecká sněmovna

„Lichtenštejnové, kteří se v českých zemích usadili již v polovině třináctého století, zůstávají i po svém nuceném odchodu z naší části střední Evropy po druhé světové válce stále významným činitelem vývoje v regionu. Přes povážlivé majetkové ztráty (...) si dodnes zachovala kontrolu nad nemalými hospodářskými zdroji a především postavení suverénního panovnického rodu.“

Úvod z knihy Lichtenštejnové v Československu

PRACOVNA – ZADÁNÍ

Proč vystavujeme kopie?

Co je to kopie? Jak se kopie liší od originálu? Proč vystavujeme kopie? Čím jsou pro nás důležité? K čemu nám kopie slouží? Proč je vlastně máme? Mohou nějak nahradit originál? Jakým způsobem? Jakou máte zkušenost s vystavovanými kopiemi?

Úkol: Prostudujte si předložené prameny, ve skupině následně debatujte o významu kopií pro výstavní prostory. Zaměřte se i na vlastní zkušenosti s kopiemi. Vaši debatu zaznamenejte ve formě rozhovoru (probíraná otázka – odpovědi) na záznamový arch.

Co máte k dispozici: Na listu s prameny naleznete fotografie originálních charakterových hlav, jejichž kopie vidíte na knihovně v místnosti. Najdete zde i další příklady kopií vystavovaných nejen na tomto zámku.

Pomůcky: záznamový arch, prameny, psací potřeby

Čas: 30 minut

Kopie jsou všude kolem nás a často ani nevíme, že se jedná o kopie. Setkáváme se s nimi, koukáme na ně, ale nezamýšlíme se nad tím, proč nám jsou předkládány. S kopiemi se setkal snad každý z nás – kopie vysvědčení, kopie kartičky zdravotní pojišťovny, kopie stránky z učebnice...

Ke splnění úkolu využijte svých znalostí, prameny, které máte k dispozici na zvláštním papíru, a v neposlední řadě otázky uvedené výše. Zamyslete se nad problémem a splňte stanovený úkol ve stanoveném čase. Své odpovědi, poznámky a myšlenky zaznamenejte na záznamový arch.

PRACOVNA – ZÁZNAMOVÝ ARCH

Zaznamenejte vaši debatu nad těmito otázkami ve formě rozhovoru.

Co je to kopie?

Jak se kopie liší od originálu?

Proč vystavujeme kopie?

Čím jsou pro nás důležité?

K čemu nám kopie slouží?

Proč je vlastně máme?

Mohou nějak nahradit originál?

Jakým způsobem?

Jakou máte zkušenost s vystavovanými kopiemi?

PRACOVNA – PRAMENY

originál = umělecké dílo, vytvořené autorem podle původní koncepce
kopie = napodobenina původního díla

Kopie na zámku, příklady:

- Obrazy členů Habsburského rodu
- Koberec
- Obraz *Následky války*
- Obraz madony
- Fotokopie obrazů v obrazárně
- Busta římského filozofa Senecy
- Čtyři charakterové hlavy

Fotografie originálních bust charakterových hlav (originál v J. Paul Getty Museum Los Angeles)

(Zdroj: Getty.edu, dostupné z: <https://www.getty.edu/art/exhibitions/messerschmidt/character.html>)

Fotografie originálu obrazu *Následky války* P. P. Rubense/Fotografie kopie obrazu

(Zdroj: slavneobrazy.cz/autorka)

Kopie korunovačnických klenotů jsou vystaveny ve Starém královském paláci na Pražském hradě. Originály jsou vystavovány pouze výjimečně; jsou uloženy v korunní komoře v chrámu sv. Víta na Pražském hradě.

(zdroj: hrad.cz, dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad-pro-navstevniky/ostatni/korunovacni-klenoty-10202>)

GRAFICKÝ KABINET – ZADÁNÍ

Jakou roli hraje výzdoba?

Proč si lidé zdobí bydlení? Jak je výzdoba ovlivněna dobovými trendy? V čem tkví osobitost interiéru? Jak zachovat původní výzdobu? Pokud není, co se s ní stalo? Proč je zničená? Co výzdobu poznamenalo? Kdo ji zničil a proč?

Úkol: Pečlivě si prostudujte dostupné prameny a zamyslete se nad tím, proč byla výzdoba zničena, co ji poznamenalo apod. K zamyšlení využijte otázky formulované výše. Z vašich myšlenek následně sestavte krátký odborný článek na téma výzdoba tehdy a dnes.

Co máte k dispozici: Ke splnění úkolu vám slouží list s prameny, kde naleznete fotografie výzdoby ve stavu původním a ve stavu současném. K dispozici vám jsou také texty týkající se výzdoby zámku.

Pomůcky: záznamový arch, prameny, psací potřeby

Čas: 30 minut

V místnosti, ve které se nacházíte, vidíte na stěnách grafiky. Takovéto grafické kabinety byly nedílnou součástí šlechtických sídel už od 18. století. Jednalo se o finančně dostupnější verzi výzdoby, než byly panelově rozmístěné obrazy. Na zámku se ale nesetkáváme jen s grafickou výzdobou, ale také s dalšími druhy výzdoby – tapety, obrazy, tapiserie apod.

Ke splnění úkolu využijte svých znalostí, prameny, které máte k dispozici na zvláštním papíru, a v neposlední řadě otázky uvedené výše. Zamyslete se nad problémem a splňte stanovený úkol ve stanoveném čase. Svě odpovědi, poznámky a myšlenky zaznamenejte na záznamový arch.

GRAFICKÝ KABINET – ZÁZNAMOVÝ ARCH

Proč si lidé zdobí bydlení? Jak je výzdoba ovlivněna dobovými trendy? V čem tkví osobitost interiéru? Jak zachovat původní výzdobu? Pokud není, co se s ní stalo? Proč je zničená? Co výzdobu poznamenalo? Kdo ji zničil a proč?

Napište krátký odborný článek na téma výzdoba tehdy a dnes.

Výzdoba tehdy a dnes

GRAFICKÝ KABINET – PRAMENY

Zámecká obrazárna: stav v roce 1945 a stav v roce 2023
(zdroj: Fotoarchiv Územního odborného pracoviště NPÚ, Brno/autorka)

Nejstarší tapeta na zámku: stav v roce 1945 a v roce 2023
(zdroj: Fotoarchiv Územního odborného pracoviště NPÚ, Brno/autorka)

Tapety v kuřáckém salonku: stav v roce 1945 a v roce 2023
(zdroj: Fotoarchiv Územního odborného pracoviště NPÚ, Brno/autorka)

Bývalá knížecí ložnice: stav v roce 1945 a v roce 2023
(Zdroj: KONEČNÝ, Zámek Valtice, 2018/autorka)

„(...) se dojde do prvního patra. To začíná čtyřmi místnostmi řazenými za sebou, zpravidla opatřenými bílo červeně pruhovanými hedvábnými tapetami; v této řadě je nejkrásnější jídelna, jejíž stěny pokrývá umělý mramor. (...) Všechno je sice staré, ale bohatě zlacené s oslnivou krásou a znamenitým vkusem. (...) Velmi hodnotná je další místnost s nádhernou uměleckou malbou (...) na stropě, představující lov bohyně Diany. (...) Po kabinetu přichází místnost s tapetami, které jsou z totožného čistě řezaného sametu, jehož bílý základ doplňují pestré ozdoby; nábytek je ze stejného sametu a dokonce baldachýn.“

(popis interiérů z první třetiny 19. století)

„V tomto pokoji byla dříve ložnice. Koupelna, kterou jste viděli na chodbě, patřila k tomuto apartmá. Původní tapety, potahy na nábytku a závěsy na posteli byly z janovského vyšívaneho sametu.“

(popis knížecí ložnice v současnosti, průvodcovský)

„Tyto zámky byly zdobeny závěsnými, textilními obrazy (tapisériemi a gobelínami), na stropech byly štuky – květy, listy, ornamenty či figurky. Nelitovali peněz na zlato, stříbro, mramor a drahé kovy.“

(Baroko a život v baroku, dostupné z: <https://www.odmaturuj.cz/dejepis/baroko-a-zivot-v-baroku/>)

baldachýn = nebesa = pevný látkový závěs nad trůnem, oltářem, lůžkem apod.

gobelín = tapiserie = nástěnný koberec

Wikipedie: baldachýn; tapiserie

„Podle ústních zpráv byly v roce 1944 ze zámku vyvezeny cenné věci (obrazy, gobelíny, porcelán) (...). Dnes v zámku z nábytku není nic (...), z obrazů ani ne druhý díl (...), z plastik není vůbec nic (...). Po gobelínech ani stopy a velmi cenné staré tkané tapety byly násilně vytrhány a zmizely. (...) Lustry chybí všude v zámku.“

(popis zámku po 2. světové válce, KONEČNÝ, Zámek Valtice, 2018)

NĚKDEJŠÍ JÍDELNA – ZADÁNÍ

Co dělá kurátor?

Kdo je to kurátor? Co je to expozice? Jak vypadá expozice? Kdo o tom rozhoduje? Jak co nejlépe využít nabízený prostor? Jak ho využijete vy? Proč jste místnost uspořádali zrovna takto? Co vás k tomu vedlo? Proč se kurátor rozhodl stejně/jinak?

Úkol: Prostudujte si pečlivě všechny nabízené prameny a na jejich základě navrhnete, jak by podle vás měla tato místnost vypadat. Vaše nápady zaznamenejte do záznamového archu (do naznačeného půdorysu) a váš postup a vaše myšlenky popište na druhé straně záznamového archu.

Co máte k dispozici: Na listu s prameny najdete několik fotografií expozic zde na zámku, můžete se jimi inspirovat pro vlastní tvorbu. Rozhlédněte se kolem v místnosti, ve které se nacházíte a uvědomte si, jakému účelu místnost původně sloužila. Na záznamovém archu je předtištěný půdorys místnosti, do něj můžete zakreslovat váš návrh, na druhé straně pak máte prostor pro popis vašich myšlenek a postupu.

Pomůcky: záznamový arch, prameny, psací a rýsovací potřeby

Čas: 30 minut

Jídlna je nedílnou součástí našich domovů prakticky odnepaměti. Tato jídelna ale vypadá poněkud jinak, skoro jako by to ani nebyla jídelna. O tom, jak expozice vypadá, totiž rozhoduje člověk, a díky tomu se účel místnosti může měnit velmi snadno.

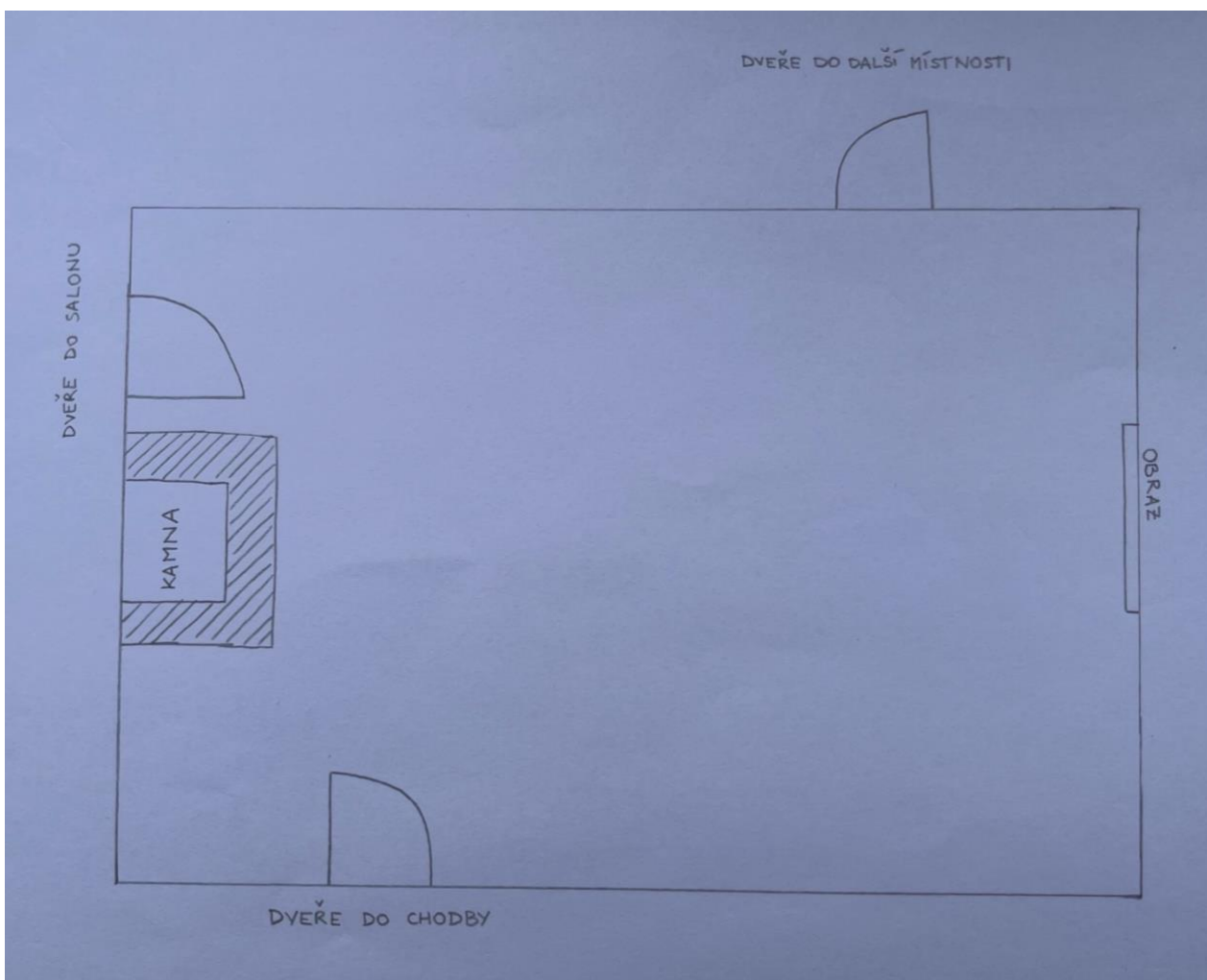
Ke splnění úkolu využijte svých znalostí, prameny, které máte k dispozici na zvláštním papíru, a v neposlední řadě otázky uvedené výše. V návrhu můžete použít jak předměty a nábytek fyzicky přítomné v této místnosti, tak předměty a nábytek z různých částí zámku, konkrétně z místností na obrázcích (tj. ložnice, herna, mramorový kabinet). Zamyslete se nad problémem a splňte stanovený úkol ve stanoveném čase. Své odpovědi, poznámky a myšlenky zaznamenejte na záznamový arch.

Příloha č. 31: Záznamový arch pro skupinu na 6. stanovišti

NĚKDEJŠÍ JÍDELNA – ZÁZNAMOVÝ ARCH

Navrhněte podobu expozice této místnosti.

Kdo je to kurátor? Co je to expozice? Jak vypadá expozice? Kdo o tom rozhoduje? Jak co nejvíc vytěžit nabízený prostor? Jak ho využijete vy? Proč jste místnost uspořádali zrovna takto? Co vás k tomu vedlo? Proč se kurátor rozhodl stejně/jinak?

NĚKDEJŠÍ JÍDELNA – PRAMENY

Knížecí ložnice: stav před rokem 1945/stav v současnosti
(Zdroj: KONEČNÝ, Zámek Valtice, 2018/autorka)

Expozice je prezentace muzejních sbírek, chápeme jí dlouhodobě vystavené muzejní předměty, nikoliv krátkodobé výstavy.

Wikipedie: Expozice

Kurátor, z latinského *curator* = *opatrovník, správce*, je v prostředí muzejnictví odborník, který se stará o sbírku nejen v muzeu, ale např. i v knihovnách, galeriích či archivech. Rozhoduje o pořízení nových děl, provádí výzkum související s objekty sbírky, interpretuje shromážděná díla, tvoří jejich popisy, katalogy apod.

Wikipedie: Kurátor sbírky

Tzv. mramorový kabinet: stav v roce 1919/současný stav
(Zdroj: zámek Valtice/autorka)

Herna: stav před rokem 1945/současný stav
(Zdroj: Sbirka Adama Kurdíka/krasnecesko.cz)

EVALUAČNÍ AKTIVITA

1. Popište, co se děje na obrázku. Zkuste pojmenovat aktéry a důvody tohoto dění.

Zdroj: Národní památkový ústav, npu.cz

2. Na základě vašeho popisu obrázku se pokuste zhodnotit přínosy a rizika takového zacházení s památkami.